

Nazwa opracowania:

**ZMIANA STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO GMINY GORZKOWICE**

TEKST ZMIANY STUDIUM – Załącznik nr 1 do Uchwały Nr **XXXIV/211/2013**
Rady Gminy Gorzkowice z dnia **16 IX 2013 r.**

Zlecniodawca: Gmina Gorzkowice

Autor: dr inż. arch. Danuta Mirowska – Walas
upr. do plan. przestrz. 1098/90

Współpraca: mgr Dariusz Kiedrzyński
lic. Michał Kubiński

Łódź, wrzesień 2013 r.

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE.....	5
1.Podstawy opracowania	5
1.1. Uchwała o przystąpieniu do sporządzenia zmiany Studium.....	5
1.2. Umowa na sporządzenie zmiany Studium.....	5
2.Podstawowe informacje o Studium	5
3.Cel opracowania.....	6
4.Zakres opracowania.....	7
4.1. Obszar objęty opracowaniem.....	7
4.2. Zawartość opracowania.....	7
II. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE.....	10
1. Obszar gminy.....	10
2. Cechy charakterystyczne gminy.....	10
III. UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO	11
1. Środowisko przyrodnicze.....	11
1.1. Rzeźba terenu.....	11
1.2. Geologia.....	12
1.3. Surowce, obszary i tereny górnicze.....	12
1.4. Gleby i ich przydatność rolna.....	13
1.5. Klimat i agroklimat.....	14
1.6. Wody powierzchniowe.....	16
1.7. Zagrożenie powodzią i wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej.....	18
1.8. Wody podziemne.....	19
1.9. Szata roślinna.....	20
1.10. Obszary i obiekty objęte ochroną.....	21
2. Środowisko kulturowe.....	26
2.1. Rys historyczny.....	26
2.2. Walory historyczne, kulturowe oraz wartości krajobrazowo- krajoznawcze.....	29
2.3. Wartości kulturowe objęte ochroną.....	31
2.4. Historyczne formy układów osadniczych.....	34
2.5. Dobra kultury współczesnej.....	34
3. Rolnictwo.....	34
3.1. Warunki naturalne rozwoju rolnictwa	34
3.2. Rolnicze użytkowanie ziemi.....	35
3.3. Struktura agrarna gospodarstw.....	37
3.4. Struktura własności gruntów.....	39
3.5. Wyposażenie techniczne rolnictwa.....	39
3.6. Produkcja rolnicza.....	40
4. Leśnictwo.....	41
5. Procesy demograficzne.....	42
5.1. Rozwój liczby ludności.....	42
5.2. Rozmieszczenie ludności.....	42
5.3. Ruch naturalny.....	45

5.4. Migracje ludności.....	46
5.5. Struktura ludności według płci.....	46
5.6. Struktura ludności według wieku.....	47
5.7. Rynek pracy i bezrobocie.....	47
6. Infrastruktura społeczna.....	48
6.1. Oświata.....	48
6.2. Kultura.....	49
6.3. Służba zdrowia i opieka społeczna.....	49
6.4. Bezpieczeństwo publiczne.....	50
6.5. Aktywność społeczna.....	50
6.6. Sport, turystyka, rekreacja.....	51
7. Zasoby mieszkaniowe.....	52
8. Działalność gospodarcza.....	52
9. Komunikacja.....	54
9.1. Sieć drogowa.....	54
9.2. Wielkość ruchu na drogach	56
9.3. Charakterystyka powiązań funkcjonalnych układu komunikacyjnego.....	56
9.4. Układ kolejowy.....	57
10. Infrastruktura techniczna.....	57
10.1. Zaopatrzenie w wodę.....	57
10.2. Odprowadzanie ścieków sanitarnych.....	59
10.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną.....	60
10.4. Zaopatrzenie w gaz.....	61
10.5. Zaopatrzenie w ciepło.....	61
10.6. Telekomunikacja.....	61
10.7. Gospodarka odpadami.....	62
11. Przesądzania planistyczne.....	62
11.1. Uwarunkowania rozwoju na szczeblu wojewódzkim.....	62
IV. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY.....	64
1. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego.....	65
1.1. Koncepcja kształtowania systemu ekologicznego.....	65
1.2. Prawna ochrona środowiska przyrodniczego.....	67
1.3. Możliwości zwiększenia bogactwa przyrodniczego gminy i poprawy warunków środowiskowych.....	69
1.4. Przeciwdziałanie zagrożeniu powodzią.....	75
2. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	76
2.1 Elementy podlegające ochronie prawnej.....	76
2.2. Projektowane elementy.....	78
3. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów.....	80
3.1. Główne założenia rozwoju gospodarczego i kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej.....	80
3.2. Podstawowe typy terenów wyróżnionych ze względu na sposób użytkowania oraz zasady i wskaźniki zagospodarowania i kształtowania tych terenów.....	83
3.3. Obszary wymagające rehabilitacji i rekultywacji.....	91

4. Kierunki i zasady kształtowania obszarów innych.....	92
4.1. Obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią i osuwania się mas ziemnych.....	92
4.2. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.....	93
4.3. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia	93
4.4. Tereny zamknięte i ich strefy ochronne	93
5. Kierunki rozwoju układu komunikacyjnego.....	94
5.1. Podstawowe założenia i cele	94
5.2. Układ drogowy.....	95
5.3. Układ kolejowy	96
5.4. Szlaki turystyczne i rowerowe.....	96
6. Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej.....	96
6.1. Zaopatrzenie w wodę.....	96
6.2. Odprowadzanie ścieków sanitarnych.....	97
6.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną.....	98
6.4. Zaopatrzenie w gaz.....	100
6.5. Zaopatrzenie w ciepło.....	100
6.6. Telekomunikacja.....	101
6.7. Gospodarka odpadami.....	101
7. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² oraz obszary przestrzeni publicznej.....	101
8. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.....	102
9. Obszary, na których będą rozmieszczone inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym i lokalnym.....	103
V. UZASADNIENIE ZAWIERAJĄCE OBJAŚNIENIA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ.....	105

I. WPROWADZENIE

1. Podstawy opracowania

1.1. Uchwała o przystąpieniu do sporządzenia zmiany Studium

Uchwałą Nr XXIV/137/05 z dnia 14 czerwca 2005 r. Rada Gminy Gorzkowice podjęła decyzję o przystąpieniu do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gorzkowice.

Obowiązujące obecnie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gorzkowice zostało zatwierdzone uchwałą Nr XXXII/204/02 Rady Gminy Gorzkowice z dnia 18 czerwca 2002 r.

Obecnie sporządzana zmiana studium, wykonywana jest w trybie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późniejszymi zmianami), uwzględnia również wymogi Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118 z 2004 r., poz. 1233).

Dodatkowo sporządzana obecnie zmiana studium uwzględnia wymogi ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.).

W związku z powyższym równoległe do sporządzania studium prowadzona jest procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko polegająca na sporządzeniu prognozy oddziaływania na środowisko projektu studium wraz z niezbędnym zapewnieniem możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu).

1.2. Umowa na sporządzenie zmiany Studium

Podstawą sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gorzkowice jest umowa zawarta w dniu 18 czerwca 2012 r. pomiędzy gminą Gorzkowice a firmą „WMW-projekt” s.c. z siedzibą w Łodzi, ul. Piotrkowska 116/49.

2. Podstawowe informacje o Studium

Studium jest narzędziem kształtowania polityki przestrzennej Samorządu. Podane poniżej informacje dotyczące studium odnoszą się również do zmiany studium. Jest ono wyrazem jego poglądów i postanowień związanych z rozwojem gminy. Głównym zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy wpisanej w politykę przestrzenną państwa oraz ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium ma za zadanie także sformułowanie lokalnych uwarunkowań, celów i programów rozwoju, dzięki czemu staje się ono dokumentem wytyczającym ogólną politykę przestrzenną gminy, a jednocześnie posiadać będzie charakter wytycznych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Określona w studium polityka przestrzenna jest zgodna z zasadami ustanowionymi przepisami prawa i uwzględnia w zagospodarowaniu gminy:

- dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu,
- stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony,
- walory krajobrazowe, stan środowiska przyrodniczego oraz wymagania jego ochrony,
- warunki i jakość życia, ochronę zdrowia oraz bezpieczeństwo ludności i mienia,
- potrzeby i możliwości rozwoju gminy,
- stan prawny gruntów,
- występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie odrębnych przepisów,

- występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopień uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- wymagania dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury,
- walory ekonomiczne przestrzeni i prawo własności,
- potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.

Zgodnie z art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717, z późn. zm.) studium uchwała Rada Gminy. Nie jest ono aktem prawa miejscowego, ale zawarte w nim i uchwalone przez Radę Gminy zasady polityki przestrzennej winny być wiążące dla Wójta i wszystkich jednostek organizacyjnych działających na terenie gminy. Jest to więc ważny akt władczy, w którym Rada Gminy bezpośrednio wpływa na działania całego swojego aparatu wykonawczego. Sporządzającym studium jest Wójt Gminy Gorzkowice. Wójt sporządzając ten dokument ma obowiązek uwzględnienia ustaleń strategii rozwoju województwa zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 11 pkt. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Wójt przedkłada studium do zaopiniowania i uzgodnienia. Szczególnie istotne jest, aby w studium zostały uwzględnione zamierzenia w zakresie ponadlokalnych inwestycji komunalnych i rządowych związanych z zagospodarowaniem terenów.

Studium jako dokument przyjmowany jest uchwałą Rady Gminy i podlega nadzorowi wojewody co do zgodności z prawem.

3. Cel opracowania

Podstawową przyczyną przystąpienia do sporządzenia niniejszej zmiany studium jest znacząca dezaktualizacja obecnie obowiązującego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gorzkowice zatwierdzonego w 2005 r.

Celem sporządzenia obecnego opracowania jest uwzględnienie w dokumencie określającym politykę przestrzenną gminy: zmienionych od czasu zatwierdzenia obowiązującego dotychczas studium:

- przepisów,
- programów, opracowań sporządzanych przez organy uzgadniające lub opiniujące studium, stanowisk wynikających z upływu czasu,
- poglądów władz gminy na jej kierunki rozwojowe wynikających ze zmiany występujących uwarunkowań i nowych możliwości.

Zgodnie z powyższym potrzeba opracowania przedmiotowej zmiany studium, wynika zarówno z przesłanek formalnych, jak i merytorycznych.

Podstawy formalne i merytoryczne do wprowadzenia zmian stanowią:

- zmienione po 2007 roku przepisy:
 - Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 80 z 2003 r., poz. 717) z późniejszymi zmianami, w tym z 2010 r. Dz. U. Nr 155, poz. 1043 z 2012, poz. 647 w związku z ustawą z dnia 6 sierpnia 2010 r. o zmianie ustawy o szczególnych zasadach odbudowy, remontów i rozbiórek obiektów budowlanych zniszczonych lub uszkodzonych w wyniku działania żywiołu oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2010 r. Nr 149 poz. 996),
 - Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej oraz ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 130 z 2010 r. poz. 871), zmieniające art. 10 ust. i pkt. 15 ustawy o p. i zp., zgodnie z którym w studium należy uwzględnić wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej,

- Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, zmieniające art. 10 ustawy o p. i zp. poprzez dodanie ust. 2a nakładającego wymóg uwzględnienia w studium obszarów rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW oraz ich stref ochronnych związanych z ograniczeniem w zabudowie, zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu,
- Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199 poz. 1227),
- Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2013 r., poz. 503),
- Ustawa z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (Dz. U. Nr 106 z 2010 r. poz. 675),
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 163 z 2011 r. poz. 981),
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- opracowania planistyczne:
 - Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego uchwalony przez Sejmik Województwa Łódzkiego – uchwałą Nr LX/1648/10 z dnia 21 września 2010 r.;
- inne:
 - Program ochrony środowiska dla województwa łódzkiego na lata 2008-2011 z perspektywą na lata 2012-2015,
 - Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020,
 - Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące fragmenty obszaru gminy,
 - Uchwały Rady Gminy o przystąpieniu do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla wybranych fragmentów,
 - Aktualne zamierzenia polityki społeczno – gospodarczej i koncepcje w zakresie przekształcania zainwestowania władz samorządowych,
 - Wnioski zgłoszone w wyniku zawiadomienia właściwych instytucji i organów o przystąpieniu do sporządzenia zmiany studium,
 - Wnioski zgłoszone przez osoby fizyczne po przystąpieniu do sporządzenia zmiany studium.

4. Zakres opracowania

4.1. Obszar objęty opracowaniem

Opracowanie zmiany Studium obejmuje obszar w granicach administracyjnych gminy Gorzkowice. Powierzchnia gminy wynosi ok. 102,17 km² a ludność 8682 (stan na koniec 2011 r.).

4.2. Zawartość opracowania

W okresie od sierpnia 2005 r. do czerwca 2012 r. prace związane z opracowaniem zmiany studium prowadzone były przez Urbanistyczno-Architektoniczną Pracownię Projektową „Ekoplan” w Łodzi. W niniejszym opracowaniu wykorzystano materiały tekstowe i graficzne sporządzone w ww. okresie jako materiał wejściowy podlegający całościowej weryfikacji i aktualizacji, a w przeważającej części ponownej redakcji w celu uwzględnienia wymogów aktualnych przepisów oraz instytucji biorących udział w ustawowym formalnym trybie sporządzania przedmiotowej zmiany studium.

Zgodnie z zapisem ustawowym w niniejszej zmianie studium wyróżnia się dwie podstawowe fazy:

- ustalenie występujących uwarunkowań rozwoju przestrzennego gminy,

- sformułowanie kierunków polityki przestrzennej i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy.

Każdy z wyżej wymienionych etapów wymaga skompletowania materiałów źródłowych, przetworzenia ich na potrzeby wynikające ze specyfiki opracowania, określenia syntetycznych wniosków.

Analiza uwarunkowań rozwoju jest bardzo istotnym etapem prac, ponieważ:

- określenie pozytywnych, jak i negatywnych elementów zagospodarowania gminy, jej funkcjonowanie, warunki naturalne, uwarunkowania historyczne i dotychczasowe tendencje rozwojowe itp. umożliwia określenie koncepcji rozwojowych i formułowanie zasad zagospodarowania przestrzeni gminy,
- przedstawiony obraz gminy, zarówno w ujęciu analitycznym, jak i syntetycznym stwarza warunki dla wykorzystywania informacji przy podejmowaniu przez władzę lokalną rozstrzygnięć dotyczących np. kierunków rozwoju, specjalistycznych programów związanych z ochroną środowiska, komunikacją, polityką mieszkaniową itp.

Dla dokonania analizy i oceny uwarunkowań mających wpływ na kierunki rozwoju przestrzennego gminy za celowe uznano identyfikację:

- zewnętrznych uwarunkowań rozwoju,
- wewnętrznych uwarunkowań rozwoju.

Dla uwarunkowań zewnętrznych przyjęto zależności wynikające z: położenia gminy w regionie i jej różnorodnych powiązań zewnętrznych (przyrodniczych, komunikacyjnych, społecznych gospodarczych itp.), przewidywanych zmian i tendencji kształtowania strategii rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego na szczeblu wojewódzkim.

Dla uwarunkowań wewnętrznych przyjęto zależności wynikające z dotychczasowych procesów urbanizacyjnych, stanu i zróżnicowania walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, stopnia ich zagrożenia, rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Określenie kierunków zagospodarowania przestrzennego i polityki przestrzennej gminy to druga z ww. podstawowych faz. Przyjęte w opracowaniu kierunki rozwoju gminy Gorzkowice określają potencjalne możliwości wykorzystania przestrzeni oraz zakres niezbędnych zmian w zagospodarowaniu.

Dotyczą one głównie:

- wyznaczenia obszarów objętych ochroną na podstawie przepisów szczególnych,
- określenia obszarów predysponowanych do rozwoju i intensyfikacji procesów urbanizacyjnych,
- określenia głównych elementów układu komunikacyjnego oraz elementów systemów infrastruktury technicznej,
- wyznaczenia strategicznych obszarów koncentracji przedsięwzięć inwestycyjnych,
- wskazania obszarów, dla których należy sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Obecna zmiana studium opracowana w ujednoliconej formie zawiera wszelkie dane opublikowane w dostępnych materiałach i wynikające z przeprowadzonych analiz, zgłoszonych przez instytucje, biorące udział w sporządzaniu dokumentu, opinii i uwag. Jest dostosowana do nowych uwarunkowań formalnych oraz merytorycznych wynikających z wykonanych po 2005 r. opracowań dotyczących województwa łódzkiego, jego wybranych fragmentów lub gminy.

W ramach obecnej zmiany studium:

w zakresie uwarunkowań rozwoju:

- dokonano pełnej aktualizacji danych ilościowych oraz jakościowych charakteryzujących gminę.

Ponadto uwzględniono:

- aktualne lokalizacje udokumentowanych złóż,
- istniejące formy ochrony przyrody,
- aktualne obiekty w rejestrze i gminnej ewidencji zabytków,

- aktualne stanowiska archeologiczne,
- istniejące elektrownie wiatrowe.

W ustaleniach zmiany studium określających politykę i kierunki zagospodarowania uwzględniono:

- elementy i formy zagospodarowania ustalone w obowiązującym obecnie Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.

Ponadto wprowadzono zmiany dotyczące:

- dodatkowych terenów dolesień,
- korekty zasięgów terenów mieszkaniowych,
- układu komunikacyjnego, w tym wytrasowania obwodnicy wsi Gorzkowice,
- wyznaczenia nowych terenów dla potrzeb produkcji i zaplecza technicznego,
- wyznaczenie terenów lokalizacji farm wiatrowych,
- określenie dla poszczególnych typów terenów o zróżnicowanym przeznaczeniu podstawowym, wymaganych przepisami wskaźników i parametrów,
- projektowanych form ochrony przyrody,
- projektowanych szlaków: kulturowego ponadregionalnego, tematycznego regionalnego (samochodowego) oraz rowerowego,
- terenów wymagających rekultywacji,
- inwestycji celu publicznego,
- obszarów przestrzeni publicznej,
- zasad lokalizowania inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej wynikające z obowiązujących obecnie przepisów,
- wymogów dla lokalizacji obiektów o wysokości równej oraz powyżej 50 m npt.

Obecna zmiana studium zawiera pełne ustalenia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przedstawione w jednolitym tekście i rysunku, zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.) oraz rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233).

Uwarunkowania rozwoju gminy ilustruje rysunek dołączony do niniejszego tekstu.

Załączniki do uchwały Rady Gminy o uchwaleniu zmiany studium stanowią:

- Tekst zmiany studium – zał. nr 1,
- Rysunek zmiany studium – plansza „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” w skali 1: 20 000 - zał. nr 2,
- Rozstrzygnięcie sposobu rozpatrzenia uwag zgłoszonych w trakcie wyłożenia projektu zmiany studium do publicznego wglądu - zał. nr 3.

Rysunek zmiany studium sporządzony został na kopii mapy topograficznej, pochodzącej z Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Łodzi.

Odrębne opracowanie towarzyszące stanowi prognoza oddziaływania na środowisko przyrodnicze składająca się z części opisowej i graficznej.

Dokumentację planistyczną stanowi zbiór dokumentów potwierdzających poszczególne etapy procedury formalno-prawnej.

Zgodnie z obowiązującą ustawą, po uchwaleniu przez Radę Gminy Gorzkowice, sporządzona zmiana studium będzie określać politykę przestrzenną, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego. Nie będzie aktem prawa miejscowego, ale jej ustalenia będą wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Tekst i rysunek studium, zawierające ustalenia studium, stanowią integralnie ze sobą związany dokument i winny być stosowane komplementarnie.

Oznaczenia graficzne ustaleń na rysunku dostosowano do skali mapy, co oznacza iż dopuszcza się uszczegółowienie przebiegu granic poszczególnych terenów oraz przebiegu dróg i sieci infrastruktury technicznej na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, pod warunkiem utrzymania zamierzonej dyspozycji przestrzennej.

II. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

1. Obszar gminy

Gmina Gorzkowice położona jest w południowej części powiatu piotrkowskiego w odległości ok. 28 km od Piotrkowa Trybunalskiego i 25 km od Radomska. Sąsiaduje: od północy z gminą Rozprza, od zachodu – gminą Kamieńsk i gminą Gomunice, od południa – gminą Kodrąb, od strony południowo-wschodniej – gminą Masłowice oraz od wschodu – gminą Łęki Szlacheckie.

Powierzchnia gminy wynosi 102,17 km², co stanowi ponad 7% powierzchni powiatu. Gminę ogółem zamieszkuje 8846 osób (2011 r., wg danych Urzędu Gminy Gorzkowice), gęstość zaludnienia wynosi niespełna 84,9 os/km² (w 2011 r., wielkość wyższa niż dla całego powiatu).

W jej granicach wydzielono 21 sołectw, na które łącznie składają się 33 miejscowości.

2. Cechy charakterystyczne gminy

Funkcje centralne w gminie pełnią Gorzkowice, dawniej miasto a obecnie wieś, położone na zachodnim brzegu rzeki Prudki.

Układ drogowy gminy ma kształt promienisty, w którego centrum znajdują się Gorzkowice położone u zbiegu 4 dróg powiatowych. Przez teren gminy, w jej północno-zachodniej części przebiega droga krajowa nr 91, a w jej niedalekim sąsiedztwie, na terenie gminy Kamieńsk droga krajowa nr 1 (Gdańsk – Cieszyn), w której śladzie planowana jest autostrada A-1.

Ważnym elementem komunikacji o znaczeniu ponadregionalnym jest linia kolejowa (historyczna linia kolei Warszawsko - Wiedeńskiej) ze stacją w Gorzkowicach.

Elementy infrastruktury znajdujące się na terenie gminy w tym zwłaszcza gazociąg wysokiego ciśnienia DN 500 oraz projektowana linia wysokiego napięcia 400 kV stwarzają korzystne warunki rozwoju gminy.

W okolicach Żuchowic, Grabostowa, Porosła i Gorzkowiczek znajdują się udokumentowane zasoby węgla brunatnego stanowiące niewielki fragment złoża „Pole Kamieńsk” i będące ewentualną rezerwą dla Elektrowni „Bełchatów”.

W zachodniej części gminy zlokalizowany jest dział wodny pierwszego rzędu dzielący jej terytorium pomiędzy dorzecza Wisły i Odry, ponadto gmina w całości położona jest w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 408 – Niecka Miedzowska, dlatego też ochrona stosunków wodnych ma szczególne znaczenie.

W północno - wschodniej części gminy znajduje się fragment zbiornika retencyjnego Cieszanowice, który zlokalizowany został na pograniczu trzech gmin: Gorzkowice, Rozprza i Łęki Szlacheckie.

Gmina posiada liczne walory kulturowe, a zwłaszcza dużą ilość zabytkowych parków dworskich i wiejskich.

Ponadto niewielki fragment gminy zlokalizowany w północno – wschodniej części został włączony w granice OChK „Doliny Widawki”, podlegający ochronie prawnej, który jest elementem systemu obszarów chronionych województwa.

Gmina Gorzkowice rozpatrywana na tle gmin wiejskich powiatu posiada:

- jedną z mniejszych powierzchnię ogólną,
- średnią wielkość pod względem liczby ludności i jednocześnie wysoki wskaźnik gęstości zaludnienia (drugie miejsce w powiecie po gminie Moszczenica),

- ujemne i jedno z najniższych saldo migracji ludności,
- dobre warunki dla produkcji rolniczej – pomimo, iż znajduje się w grupie gmin o średnim udziale powierzchni użytków rolnych ogółem.

III. UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

1. Środowisko przyrodnicze

1.1. Rzeźba terenu

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną J. Kondrackiego gmina Gorzkowice znajduje się w obrębie mezoregionu Równina Piotrkowska w makroregionie Wzniesienia Południowo- mazowieckie. Od północy region sąsiaduje z mezoregionem Wzniesienia Łódzkie, od południa ze Wzgórzami Radomszczańskimi zaliczonymi do podprowincji Wyżyny Małopolskiej, od zachodu z Wysoczyzną Bełchatowską, a od wschodu z doliną Pilicy.

Cechą charakterystyczną, nachylonej w kierunku Pilicy, Równiny Piotrkowskiej jest wzajemne przenikanie się elementów wyżynnych i nizinnych. Jest to bezpośrednim wynikiem jej położenia na granicy pomiędzy północnym skrajem Wyżyny Małopolskiej a Nizinami Środkowopolskimi.

Podstawowe zręby rzeźby powierzchni gminy powstały w plejstocenie w rezultacie zlodowacenia środkowopolskiego. W pierwszym etapie zlodowacenia cały obszar gminy został pokryty lądolodem (stadiał odrzański), w drugim, ostatnim (stadiał warciański) lądolód zatrzymał się na terenie gminy (na linii Łódź - Kamieńsk) i prawdopodobnie Gorzkowice nie były pokryte zlodowaceniem (niewielka aktywność lądolodu warciańskiego sprawiła, iż trudno jest wyznaczyć granicę rzeczywistego zasięgu przestrzennego lodu).

Powierzchnię gminy budują osady młode, luźne, pozostawione w czwartorzędzie przez lądolód, pochodzenia skandynawskiego lub z północnych obszarów Polski. Przeważają piaski będące efektem odpływu wód glaciofluwialnych z moren zlodowacenia warciańskiego. Recesja i transgresja lodowca zlodowacenia środkowopolskiego doprowadziły do powstania ciągu pagórków i wzgórz biegnących przez gminę Gorzkowice (na linii Dąbrówka – Gorzkowice – Sulmierzyce). Podczas warunków peryglacialnych silne procesy niszczące doprowadziły do znacznego obniżenia wyniosłości terenu i wypełniania form wklęsłych, w tym także dolin rzecznych. Również zlodowacenie bałtyckie, które nie dotarło do omawianych ziem, wywarło swój wpływ arktycznym, a w późniejszym czasie wybitnie kontynentalnym klimatem. Dopiero w holocen – 10 000 lat temu w klimacie umiarkowanym ożywiła się działalność rzek, nastąpił rozwój zwartej roślinności leśnej, a tym samym ograniczenie procesów rzeźbotwórczych.

W rezultacie obecnie na terenie gminy znajdują się znaczne obszary o rzeźbie falistej i pagórkowatej, w tym także fragment krainy Wzgórz Radomszczańskie. Powierzchnia wzgórz, wyniesiona na 220 – 240 m n.p.m. ma cechy krajobrazu wyżynnego. Pagórki i wzgórza morenowe są silnie zdenudowane a nachylenie stoków stosunkowo łagodne (0,5 – 8%).

Obszar gminy jest łagodnie porożcinany płytką i dość szeroką doliną rzeki Prudki oraz dolinami jej dopływów. Doliny charakteryzują się płytkim zaleganiem wód gruntowych, posiadają niekorzystne warunki wilgotnościowe, termiczne i bioklimatyczne. Stanowią one korytarze hydrologiczne, ekologiczne i wentylacyjne będąc elementami powiązań przyrodniczych wewnętrznych i zewnętrznych. W związku z tym tereny dolin powinny zostać wolne od zabudowy. Aby umożliwić im pełnienie wyżej wymienionych funkcji nie powinny być przegradzane, a w szczególnych przypadkach należy stosować konstrukcje ażurowe.

Na niewielkim odcinku granicy pomiędzy gminami Gorzkowice i Rozprza płynie Luciąża, na której, przy wykorzystaniu ukształtowania terenu wybudowano zbiornik retencyjny Cieszanowice. Najniżej położone obszary w gminie znajdują się w północnej części gminy, w pobliżu doliny Luciąży, gdzie wysokości bezwzględne nieznacznie przekraczają 190 m n. p. m.

Charakter rzeźby sprawia, iż panują tu pod tym względem średnio korzystne warunki dla intensywnego rolnictwa, nie powodujące jednak większych utrudnień w prowadzeniu gospodarki rolnej i mechanizacji pracy. Niewielki fragment gminy stanowią tereny mało korzystne dla rolnictwa ze względu na rzeźbę wysokofalistą i wysokopagórkową. Formy wysokie występują sporadycznie w postaci pojedynczych wzniesień lub lokalnych załomów terenowych. Obszary te ze względu na duże spadki i podatność gleb na erozję wymagają specjalnego użytkowania ziemi. Nadają się one do gospodarki leśnej bądź jako pastwiska. Stoki o wystawie południowej, otrzymujące więcej ciepła niż północne można wykorzystać w większym niż obecnie stopniu do uprawy drzew i krzewów owocowych oraz niektórych warzyw. W obrębie działu wodnego pierwszego rzędu pomiędzy Wisłą i Odrą niewielkie wysokości względne (10 – 30 m) oraz nachylenie stoków w granicach 1-6 ‰ nie stwarzają przeszkód w prowadzeniu prac rolniczych i mechanizacji rolnictwa.

1.2. Geologia

Podłoże geologiczne gminy Gorzkowice związane jest istnieniem znacznie większej struktury geologicznej zwanej Niecką Łódzką, która powstała na skutek ruchów tektonicznych u schyłku jury. W górnej kredzie Niecka Łódzka przekształciła się w głębokomorski basen, który wypełnił się osadami do tego stopnia, by w końcu kredy stać się lądem. Wówczas doszło do dalszych tektonicznych zaburzeń, które uprzednio powstałym jednostkom antyklinalnym i synklinalnym nadały ich obecny kształt i przebieg.

Bezpośrednie podłoże utworów czwartorzędowych i trzeciorzędowych złożone jest zatem z osadów jurajskich i kredowych, które powstawały zarówno w warunkach morskich jak i lądowych. Utwory jurajskie tylko lokalnie i sporadycznie tworzą wychodnię w obrębie kredowej Niecki Łódzkiej. Na urozmaiconej powierzchni skał mezozoicznych spoczywają wyspowo utwory trzeciorzędowe, lecz decydujący wpływ na ukształtowanie powierzchni gminy Gorzkowice miała epoka lodowcowa. Na pokrywie osadów trzeciorzędowych, a przeważnie wprost na litym podłożu, spoczywa gruby płaszcz osadów czwartorzędowych. Są to skały luźne złożone z piasków, żwirów, mułków, ilów, glin morenowych, rozkruszone przez transport lodowcowy i wodny, pochodzące ze Skandynawii oraz z północnych obszarów Polski. Wszystkie utwory dostępne na powierzchni są więc wieku czwartorzędowego.

W dolinach cieków wodnych zalegają utwory aluwialno – deluwialne, w tym także torfowiska. Na terenie całej gminy, z wyjątkiem niewielkich fragmentów położonych zwłaszcza w granicach dolin rzecznych, występują korzystne warunki dla zabudowy.

1.3. Surowce, obszary i tereny górnicze

Udokumentowane złoża

Na terenie gminy Gorzkowice zidentyfikowano 3 udokumentowane złoża surowców mineralnych. Są to: kruszywa naturalne (piaski i żwiry) oraz węgiel brunatny.

Zgodnie z „Bilansem zasobu kopalin i wód podziemnych w Polsce za 2011 r.”, danymi zawartymi w internetowej bazie INFOGEOSKARB i MIDAS (stan na sierpień 2012 r.) oraz z materiałami uzyskanymi z Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi – Departament Rolnictwa i Ochrony Środowiska (stan na sierpień 2012 r.), w gminie występują następujące udokumentowane złoża:

- kruszywa naturalne:
 - „Daniszewice” – złóż piasku i żwiru położone we wschodniej części gminy, na działkach nr ew. 70 i 71 we wsi Daniszewice. Jest to złóż zagospodarowane, o powierzchni 18 943 m², udokumentowane w kat. C1 w 2009 r.. Zgodnie z danymi zawartymi w „Bilansie” złóż posiada około 276 ton zasobów bilansowych i 22 tony zasobów przemysłowych,

- „Kopaniny” - złoża piasku i żwiru położone w południowo – zachodniej części gminy – przy granicy gminy Kodrąb. Jest to złoża rozpoznane szczegółowo, o powierzchni 6,96 ha, Zgodnie z danymi zawartymi w „Bilansie” złoża posiada około 1 414 ton zasobów bilansowych; złoża wchodzi w granice administracyjne gminy Gorzkowice w niewielkich fragmentach, pozostała część położona jest w gminie Kodrąb;
- węgiel brunatny:
 - „Bełchatów – pole Kamieńsk” – węgiel wieku mioceńskiego zaliczany do kopalin podstawowych, genetycznie związany z tektonicznym rowem Bełchatowa i stanowiący fragment „Pola Kamieńsk”. Złoża położone jest w zachodniej części gminy i dochodzi do wsi Gorzkowiczki; jest przewidywane do eksploatacji przez KWB „Bełchatów” w późniejszym czasie po wyczerpaniu zasobów z „Pola Szczerców”. Jest to złoża rozpoznane szczegółowo, zajmuje obszar o powierzchni 1822,45 ha. Zgodnie z danymi zawartymi w „Bilansie” złoża posiada około 132 424 ton zasobów geologicznych bilansowych.

Ponadto na terenie gminy Gorzkowice występują wyrobiska po eksploatacji piasków i żwirów, zlokalizowane w okolicach miejscowości: Gościnna, Czerno, Cieszanowice, Krzemieniewice, Krosno, Dąbrowa Krośnieńska.

Obszary i tereny górnicze

Obszar i teren górniczy „Daniszewice” – granice terenu i obszaru górniczego wyznaczone zostały w decyzji koncesyjnej udzielonej przez Starostę Piotrkowskiego z dnia 08.02.2010 r. Nr RZ.IV-7513/1/10 udzielonej na eksploatację kruszywa naturalnego (piasku) ze złoża „Daniszewice”, znajdującego się na działkach oznaczonych numerami ewidencyjnymi 70 i 71 w miejscowości Daniszewice. Koncesja ma okres ważności do dnia 31 stycznia 2025 r.

1.4. Gleby i ich przydatność rolna

Występowanie gleb w gminie Gorzkowice związane jest z występowaniem w jej podłożu piasków różnej genezy oraz płatów glin morenowych lekkich i średnich, na powierzchni spiaszczonych. Znaczną rolę odegrały też procesy klimatyczne holocenu, kiedy na obszarze Polski środkowej panował klimat zbliżony do współczesnego, a w optimum termicznym klimat zbliżony był do śródziemnomorskiego. W środowisku tym powstały gleby, które zachowały swoje główne znamiona genetyczne do czasów współczesnych.

Struktura bonitacyjna gruntów w gminie Gorzkowice

Klasa gruntów ornych [%]							Klasa użytków zielonych [%]						
II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	II	III	IV	V	VI	VIz
-	2,5	8,5	21,8	21,2	27,6	17,8	0,5	-	1,9	40,3	45,0	10,4	1,3

Źródło: Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski według gmin. Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim 2008 r.

W gminie znajdują się znaczne obszary gleb średniej wartości (kl. IV - 42,3%). Są to głównie gleby brunatne wylugowane wykształcone z piasków gliniastych, zalegające na glinach lekkich i średnich lub z piasków gliniastych pylastych oraz gorsze gleby płowe. Urodzajność ich jest urozmaicona w zależności od podłoża i stosunków wodnych. Odczyn mają kwaśny. Miąższość poziomu próchnicznego średnio sięga ok. 25 cm, a średnia zawartość próchnicy wynosi ok. 1,5%.

Gleby dobre klasy III to przede wszystkim gleby płowe wytworzone głównie z glin spiaszczonych i pyłów na glinach oraz gleby brunatne właściwe. Ogółem grunty chronione, klasy III - IV zajmują w

granicach gminy pow. 4001 ha. Stanowi to ok. 51,5% gruntów rolniczych. Gleby te zalegają stosunkowo równomiernie na całym obszarze gminy.

Gleby klasy V i VI to w zdecydowanej większości gleby rdzawe i brunatne wylugowane wytworzone z piasków luźnych słabogliniastych całkowitych lub podścielonych gliną poniżej 80 cm, najczęściej okresowo lub stale za suche i zakwaszone, ubogie w próchnicę i przyswajalne składniki pokarmowe.

W dolinach rzek występują aluwia i torfy, gleby murszowe wytworzone w piaskach i pyłach. Wskazane jest utrzymanie tych terenów w trwałym użytkowaniu zielonym.

Zasięg leja depresyjnego, będącego efektem odwadniania odkrywki węgla brunatnego Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów”, w zasięgu którego w przeszłości znajdowała się gmina Gorzkowice ulega w ostatnich latach zmniejszeniu, tak iż gmina znalazła się poza jego zasięgiem. Tym samym zmiany wywołane przez lej depresyjny powoli ustępują z jednoczesną poprawą żyzności gleb korzystających z podsięku wód (północno-zachodnie obszary gminy).

Pod względem przydatności rolniczej gleb dla produkcji rolnej sytuację najlepiej obrazują kompleksy rolnicze.

Kompleksy przydatności rolnej gleb w gminie Gorzkowice

Kompleksy gruntów ornych [%]									Kompleksy użytków zielonych		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1z	2z	3z
-	0,8	0,0	7,0	15,1	24,6	36,5	1,5	14,5	-	48,6	51,4

1 – pszeniczny bardzo dobry, 2- pszeniczny dobry, 3 – pszeniczny wadliwy, 4- żytni bardzo dobry, 5- żytni dobry, 6- żytni słaby, 7- żytni bardzo słaby, 8- zbożowo – pastewny mocny, 9- zbożowo – pastewny mocny, 2z- użytki zielone średnie, 3z- użytki zielone słabe i bardzo słabe

Źródło: Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej Polski według gmin. Brak bieżących danych.

W gminie dominują kompleksy żytnie, przede wszystkim słaby i bardzo słaby. Uprawy typowe to żyto i ziemniaki. Na nielicznym kompleksie żytnim dobrym przy odpowiedniej agrotechnice, zwłaszcza poprawie stanu uwilgotnienia gleby i nawożeniu organicznym uprawiać można również rzepak, jęczmień, a nawet pszenicę. W przypadku kompleksu żytniego słabego dobór roślin uprawnych jest bardzo ograniczony. Gleby te najczęściej w całym okresie wegetacyjnym odczuwają niedobór wody. Część z nich kwalifikuje się pod zalesienia. Mało przydatne pod uprawy są również gleby kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego i słabego. Ze względu na znaczne uwilgotnienie uprawia się tu najczęściej owies, mieszanki pastewne i niektóre warzywa.

1.5. Klimat i agroklimat

Najistotniejszą cechą klimatu Polski środkowej jest duża zmienność elementów meteorologicznych w czasie oraz ich małe zróżnicowanie przestrzenne. Zasadnicze podobieństwo klimatu całej Polski środkowej wynika ze znacznej jednorodności uwarunkowań radiacyjnych i cyrkulacyjnych. Stąd można wnioskować o klimacie gminy na podstawie ogólnych wniosków dotyczących całego regionu. O dość jednorodnym wpływie czynników cyrkulacyjnych na klimat całego obszaru dawnego województwa piotrkowskiego decyduje względnie małe urozmaicenie obszaru oraz jego niewielka rozciągłość geograficzna w odniesieniu do makroskalowych procesów meteorologicznych (cyrkulacji). Tylko niektóre elementy klimatu (np. opady) wykazują wyraźne uzależnienie od ukształtowania terenu.

Na terenie gminy Gorzkowice, podobnie jak i na obszarze całej Polski Środkowej, wyraźnie uwidacznia swoje cechy klimat przejściowy wywołany ścieraniem się mas powietrza polarnomorskiego i polarnokontynentalnego. W ciągu roku przeważa tu cyrkulacja zachodnia.

Z ośmiu rozpatrywanych kierunków, na wiatry zachodnie przypada 20%, a na południowo-zachodnie 11%, względnie często wieje wiatr ze wschodu (10%) oraz południowego wschodu. Istotną cechą

warunków anemometrycznych jest niezbyt częste występowanie bardzo silnych wiatrów. Prędkości wiatru powyżej 20 m/s zdarzają się sporadycznie. Znacznie częściej występują duże prędkości wiatru w porywach, a wyjątkowo zdarzać się mogą trąby powietrzne związane z chmurami burzowymi i obejmujące bardzo ograniczone obszary (wiatry o prędkości 0-2 m/s stanowią średnio 44,1% ogólnej ich liczby, 2-5 m/s - 42,4%, na cisze przypada 6,9%).

Charakterystyczną cechą zachmurzenia jest wyraźny rytm roczny z maksimum w zimie, a minimum w ostatnich miesiącach lata (sierpień - wrzesień). Przeciętnie w roku jest 35 – 40 dni pogodnych oraz około 140 pochmurnych. W ciągu ostatnich 65 lat brak jest istotnego trendu w zmianach średniej rocznej temperatury powietrza. Jest to jednak wynik istnienia wyraźnej tendencji do obniżania się temperatury okresu letniego, ale jednocześnie wzrostu średniej temperatury okresów zimowych. Średnia roczna temperatura (ok. 7,7°C) jest stosunkowo wysoka i jednocześnie wpływa na znaczne parowanie terenowe rzędu 570 milimetrów w roku. Najcieplejszy jest lipiec, najchłodniejszy luty, jednak w ostatnim okresie obserwuje się tendencje do występowania wyższych temperatur w styczniu niż w lutym. Układ temperatury w ciągu roku jest korzystny dla rozwoju roślin. Dodatkowo temperatury panują od marca do pierwszych dni grudnia. Okres wegetacyjny rozpoczyna się przy temperaturze progowej 5° C, średnio ok. 5 kwietnia i trwa do ok. 3-7 listopada, a więc trwa przeciętnie 210-215 dni. Okres przymrozków trwa średnio 160-165 dni.

Tereny gminy są raczej ubogie w opady. W latach suchych wartość opadów wynosi poniżej 400 mm, przeciętnie około 600 mm, w mokrych latach wzrasta nawet do około 800 mm. Od wielu lat obserwuje się niższą od normatywnej (600 - 650 mm) wartość opadów atmosferycznych (np.: 1995- 468,1 mm, 1996- 587,1 mm, choć w 2000 r. opady przekroczyły normy wieloletnie). Średnio w roku występuje 156 dni z opadem (ale tylko 100 dni z opadem pow. 1 mm/m²) oraz 20 dni z burzą. Śnieg pada średnio 40-45 dni w roku, a cechą charakterystyczną jest nietrwałość pokrywy śnieżnej w okresie zimy, choć pokrywa śnieżna potrafi zalegać stosunkowo długo, bo nawet do 70 dni. Grad zdarza się 2-3 razy w roku, szadź 2-4, gołoledź 1-2 razy w roku.

Pora deszczowa ulega przesunięciu z miesięcy wiosenno - jesiennych na koniec lata. Zjawisko to negatywnie odbija się na przebiegu prac rolnych. Okres wegetacyjny z intensywnym wzrostem roślin często charakteryzuje się niedoborem wody. Obserwuje się niekiedy powstawanie suszy glebowej wpływającej niekorzystnie nie tylko na uprawy, ale i na naturalne formacje roślinne powodując m. in. wysychanie zalesień i odnowień lasu. Susza glebowa na omawianym terenie trwa od przełomu lipca i czerwca do października. Okres zbioru plonów cechuje się natomiast nadmiarem opadów. W związku z tym, plony w poszczególnych latach ulegają znacznym wahaniom. Udział opadów okresu wegetacyjnego w sumie rocznej wynosi ok. 65%.

W porównaniu z optymalnymi potrzebami głównych upraw są to wartości niewystarczające, oscylujące w pobliżu dolnej granicy współczynników transpiracji.

Wyżej wymienione czynniki odgrywają istotną rolę w bilansie wodnym gminy. Skąpe opady, silne parowanie i niska retencyjność (spowodowana m. in. ubogą szatą leśną) powodują, iż uwarunkowania klimatyczne stosunków wodnych są niekorzystne zarówno dla upraw jak i dla wszelkich formacji roślinnych. Od przedstawionych przeciętnych warunków zdarzają się jednak bardzo duże odchylenia tworzące anomalie pogodowe w postaci np. bezśnieżnych zim.

Duże znaczenie dla mieszkańców gminy ma mikroklimat. Doliny charakteryzujące się płytkim zaleganiem wód gruntowych, posiadają niekorzystne warunki wilgotnościowe i termiczne - na terenach tych zalegają mgły, są znacznie gorzej przewietrzane, tworzą się inwersje temperatur przez co i warunki bioklimatyczne są gorsze. W rezultacie są to tereny niekorzystne dla lokalizacji budownictwa mieszkaniowego oraz obiektów przemysłowych. Tereny wyniesione ponad poziom dolin, a zwłaszcza

położone w obrębie wzniesień (np.: Żuchowice, Gorzkowice, Daniszewice) charakteryzują się korzystnymi warunkami klimatu lokalnego.

1.6. Wody powierzchniowe

Istotnym czynnikiem kształtującym stosunki wodne jest przebiegający przez teren gminy wododział pierwszego rzędu rozdzielający dorzecza Wisły i Odry. Około 90% powierzchni gminy odwadniane jest do rzeki Luciąży i za jej pośrednictwem do Pilicy. Wody z niewielkiego zachodniego fragmentu gminy odprowadzane są za pośrednictwem cieków do Widawki i dalej do Warty.

W warunkach naturalnych obszar gminy można scharakteryzować jako rejon o szczupłych zasobach wodnych i małej zdolności retencyjnej.

Główną oś systemu wodnego stanowi rzeka Prudka, przepływająca przez gminę w kierunku południkowym. Prudka biorąca swój początek w gminie Kodrąb przekracza granicę gminy Gorzkowice w okolicach Rdułowic, a następnie przyjmuje dwa lewobrzeżne dopływy mające swój początek na wododziale. Mija Krzemieniewice, poniżej których przyjmuje prawobrzeżny, bezimienny dopływ, przepływa w okolicach wsi Kopanina, Bujniczki, Plucice Kolonia oraz Plucice i wpływa do Gorzkowic. Tuż powyżej wsi przyjmuje kolejny dopływ niosący wody ze źródeł strefy wododziałowej. Następnie mija Szczepanowice, Gościenną i Wilkoszewice po czym zasilając zbiorniki wodne zlokalizowane przy granicy gminy wpada do rzeki Luciąży. Wcześniej, tuż poniżej Szczepanowic, przyjmuje kolejny prawobrzeżny dopływ. Sąsiedztwo działu wodnego sprawia, iż sieć rzeczna gminy jest niesymetryczna, prawostronnie rozbudowana. Prudka posiada tylko jeden dopływ lewobrzeżny, w południowej części gminy.

Obszar położony na zachód od Prudki, a zwłaszcza centralna część gminy jest uboga w zasoby wód płynących.

Reżim rzek i charakterystyczny rytm zmian stanów wody związany jest ze wzmożonymi wiosennymi tajaniem śniegu i prawie wyłącznym gruntowym zasilaniem wczesną jesienią. Wysokie wody, występujące nieregularnie, notowane są w czasie roztopów wiosennych, w lutym i marcu, czasem w styczniu lub dopiero w kwietniu i są zależne w głównym stopniu od stosunków termicznych i grubości szaty śnieżnej. Drugorzędne maksimum występuje latem (lipiec). Stany niskie obserwowane są na początku oraz na końcu lata (odpowiednio czerwiec i wrzesień). Te drugie są z reguły efektem przedłużenia się niżówek letnich. Pojawiające się wylewy rzek są typu roztopowego oraz, szczególnie groźne w małych zlewniach, opadowo-rozlewnego.

W dniu 5 stycznia 2011 r. (tj. po przystąpieniu do sporządzenia niniejszej zmiany studium) została uchwalona ustawa o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159), która między innymi zmienia system dokumentacji dotyczący zapobiegania powodziom i ograniczania ich skutków. Zgodnie z art. 20 w/w ustawy do spraw wszczętych i nie zakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (30 dni od daty ogłoszenia) stosuje się przepisy dotychczasowe. W związku z powyższym zgodnie z art. 82.1 ustawy - Prawo wodne obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią obejmują:

- tereny między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem, w który wbudowano trasę wału przeciwpowodziowego, a także wyspy i przymuliska,
- strefę przepływów, wezbrań powodziowych określoną w planie zagospodarowania przestrzennego na podstawie studium, o którym mowa w art. 79 ust. 2.

Zgodnie z art. 79 ust. 2 ustawy: dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej sporządza studium ochrony przeciwpowodziowej, ustalające granice zasięgu wód powodziowych o określonym prawdopodobieństwie występowania oraz kierunki ochrony przed powodzią. Zasięg obszarów zagrożonych wodą powodziową rzeki Prudki oraz Luciąży o prawdopodobieństwie wystąpienia 1%

(powódź stuletnia) został wyrysowany na załączniku graficznym do niniejszego studium na podstawie dokumentów odrębnych, prawie w całości obejmuje on obszar dolin rzecznych – tereny łąk i pastwisk.

W celu wyrównania deficytu wody w gospodarce rolnej, na Luciąży został wybudowany zbiornik Cieszanowice. Fragment doliny rzeki Luciąży przeznaczony pod budowę zbiornika charakteryzuje się dużym spadkiem podłużnym (ok. 2,5‰) oraz, na większości przyległego terenu, dużymi spadkami poprzecznymi (10-25‰). Na terenie, na którym położony jest zbiornik, znajdowały się słabe, ubogie lub zbyt suche gleby piaszczyste klas V i VI. Rolniczy zbiornik Cieszanowice posiada naturalną linię brzegową i administracyjnie położony jest na gruntach gmin Gorzkowice, Łęki Szlacheckie i Rozprza, położony jest pomiędzy wsiami Cieszanowice (gm. Gorzkowice) i Trzepnica (gm. Łęki Szlacheckie).

Na terenie gminy Gorzkowice znalazło się szereg nowych elementów związanych z inwestycją:

- zaporą czołową – ziemną,
- budowla przelewowo-upustowa z elektrownią wodną o mocy instalowanej 55 kW oraz rocznej produkcji energii elektrycznej 221 tys. kWh,
- droga o nawierzchni asfaltowej przez zaporę.

Ogólne parametry akwenu, którego fragment znajduje się w północno-wschodniej części gminy, kształtują się następująco: długość zbiornika – ok. 4,0 km, pojemność normalna – 7,34 mln m³, pojemność użyteczna – 6,38 mln m³, średnia głębokość 3,4 m, powierzchnia lustra wody – 217 ha, wysokość piętrzenia – 10,45 m, objętość średniego rocznego dopływu do zbiornika – 19,2 mln m³.

Zbiornik oddany do użytku w drugiej połowie 1998 r., ma za zadanie magazynowanie wody dla potrzeb nawadniania terenów rolniczych doliny rzeki Luciąży. Zbiornik umożliwia racjonalne nawodnienie na powierzchni 1700 ha użytków zielonych oraz służy do wyrównywania deficytu wody dla 150 ha stawów rybnych. Zbiornik spełnia również funkcje przeciwpowodziowe, energetyczne i rekreacyjne, a także ma poważny wpływ na poprawę mikroklimatu przyległego terenu.

Rzędna zwierciadła wody gruntowej na dziale wód gruntowych jest wyższa od rzędnej spiętrzania. Zbiornik Cieszanowice jest więc w rezultacie zbiornikiem zanurzonym. Przy tym typie zbiornika nie należy spodziewać się ucieczki spiętrzanych wód do innej zlewni.

Zanurzenie zbiornika w regionalnym układzie wód gruntowych powoduje, iż naturalnym kierunkiem procesów filtrujących jest dno zbiornika.

Problem ujemnego oddziaływania zbiornika wodnego Cieszanowice został rozwiązany poprzez wykonanie dodatkowych urządzeń odwadniających. Zgodnie z opracowaną w 2005 r. przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej oceną stanu technicznego i bezpieczeństwa zbiornika Cieszanowice nie występują zjawiska, o których mowa była w poprzedniej edycji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Ponadto na terenie gminy występuje szereg mniejszych zbiorników wodnych, spośród których wymienić należy stawy położone w północno-wschodnim fragmencie gminy utworzone na Luciąży (poniżej wsi Cieszanowice) oraz spiętrzonej w końcowym biegu Prudki, liczne niewielkie zbiorniki w zabytkowych parkach oraz zbiorniki retencyjne zlokalizowane w pobliżu siedzib OSP i zbiorniki śródleśne. Śródleśne bagna i oczka wodne urozmaicają otaczające je drzewostany. Są miejscem wzrostu i bytowania wielu gatunków zwierząt. Zmieniają korzystnie stosunki wodne w otaczającym je środowisku. Wokół tych zbiorników obserwuje się znaczne zróżnicowanie florystyczne i faunistyczne. Z tych powodów tereny te należy utrzymywać w niezmienionej formie, nie należy ich odwadniać.

Zbiornik Cieszanowice stanowi ostoję ptaków wodnoblotnych, które traktują ten obszar jako lęgowiska, żerowiska oraz miejsce odpoczynku podczas wiosennych i jesiennych przelotów. Wśród ptaków rzadkich przebywa tutaj śmieszka. Wszystko to wskazuje, jak ważną rolę w systemie ekologicznym gminy pełnią nawet niewielkie zbiorniki wodne.

W gminie licznie występują tereny podmokłe, z których wiele zostało objętych ochroną jako użytki ekologiczne.

Przyczyną znacznych wahań poziomu wód gruntowych oraz naziemnych w okolicach gminy Gorzkowice jest działalność wydobywcza KWB Bełchatów. Zasięg wpływu odwodnienia wg stanu na 31.12.2009 r. obejmujący depresję 1m nie obejmuje już obszaru gminy. W związku z przesuwaniem się prac odkrywko – wydobywczych w kierunku zachodnim oraz składowania ziemi na miejsce wyeksploatowanego surowca (od kierunku wschodniego) zasięg leja depresyjnego przemieszcza się w kierunku zachodnim, tym samym oddala się od granic administracyjnych gminy Gorzkowice. Całkowite wycofanie się leja depresyjnego, związanego z odkrywką węgla brunatnego powinno poprawić stosunki wodne na obszarach objętych deficytem wody co jest ważne, ponieważ występują one w strefie wododziałowej.

Działania mające na celu kontrolę stanu czystości wód na terenie gminy są niezmiennie ważne. Jest to związane z niemal całkowitym zwodociągowaniem gminy przy słabo rozwiniętej sieci kanalizacyjnej, obejmującej swym zasięgiem niewielki procent powierzchni gminy. Jakość wód rzecznych i zbiornika wodnego ocenia Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska oraz Państwowa Inspekcja Sanitarna. Punkty pomiarowo – kontrolne znajdują się: dla rzeki Luciąży w Cieszanowicach – Grobla, dla rzeki Prudki w Szczepanowicach.

Wody Prudki, zgodnie z programem „Pilica I” docelowo powinny odpowiadać I klasie czystości. Z dostępnych wyników badań wynika, że w 2006 r. Prudka niosła wody IV klasy czystości. Na jakość wód Prudki wpływ mają ścieki doprowadzane do niej z Przedsiębiorstwa Produkcji Betonów „Gofabet” w Gorzkowicach. Zrzuty ścieków następują w Gorzkowicach (dopływ Prudki) oraz w Szczepanowicach (bezpośrednio do Prudki). Aby zmniejszyć zanieczyszczenie wód wybudowano oczyszczalnię ścieków i wykonano częściową kanalizację w miejscowości Gorzkowice.

Luciąża nie jest bezpośrednim odbiornikiem ścieków jednak na jakość jej wód w znacznym stopniu wpływają ścieki wprowadzane do niej pośrednio przez dopływy niższych rzędów. Wody Luciąży powinny na odcinku gminy Gorzkowice odpowiadać III klasie czystości.

1.7. Zagrożenie powodzią i wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej

Występowanie powodzi jest uwarunkowane okresowym, ale bardzo silnym zwiększeniem zasilania rzek opadami atmosferycznymi lub wodą roztopową. Zagrożenie powodzią zależy także od hipsometrii zlewni i stopnia jej zalesienia oraz od możliwości retencjonowania wody w dużych i małych zbiornikach wodnych, starorzeczach, kanałach i rowach.

Zagrożenie niebezpieczeństwem powodzi na terenie gminy Gorzkowice jest stosunkowo niewielkie, a w razie jej wystąpienia, zalaniu ulegają głównie użytki rolne. Niemniej jednak na obszarach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, ryzyko wystąpienia negatywnych skutków powodzi w postaci zagrożenia dla bezpieczeństwa życia ludzi i mienia, istnieje zawsze.

W gminie Gorzkowice zalewem powodziowym zagrożone są przede wszystkim obszary dna doliny Luciąży oraz doliny Prudki. Brak jest informacji odnośnie zagrożenia powodziowego w dnach dolin innych dopływów Prudki oraz o zagrożeniu spowodowanym zalewem wodami spływu powierzchniowego.

Zgodnie z powyższym na obszarze gminy wzdłuż rzeki Luciąży wyznaczony został obszar bezpośredniego zagrożenia powodzią o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi $p=1\%$ oraz wzdłuż rzeki Prudki obszar zagrożony wystąpieniem powodzi. W granicach tych obszarów znajdują się doliny Luciąży i Prudki oraz część jej dopływów.

Uwzględnienie zagrożenia powodziowego w planowaniu przestrzennym jest niezbędne. Analiza osadnictwa potwierdza, iż w przeszłości osadnictwo lokowane było w miejscach bezpiecznych od powodzi. Dopiero później wiele z nich rozrastało się, obejmując swym zasięgiem tereny zalewowe.

Obecnie coraz częściej zdarza się, że obszary zagrożone powodzią są jednocześnie obszarami atrakcyjnymi dla potencjalnych inwestorów. Na terenach zagrożonych istotne jest racjonalne, uwzględniające aktualne możliwości technologiczne – ograniczanie zagospodarowania. Stosuje się w tym celu instrumenty prawne lub ekonomiczne. Pierwsze z nich dotyczą zakazu lub ograniczenia możliwości zabudowy na określonych terenach. Elementy ekonomiczne natomiast, dotyczą uzależnienia pomocy państwa od spełnienia pewnych wymagań. Przykładem może być powstrzymanie się od zabudowy określonych terenów lub stosowanie odpowiednich technologii.

Działania powyższe wymagają zdefiniowania obszarów zagrożonych i jakościowej kwantyfikacji ryzyka w postaci podziału na strefy.

Problem sprowadza się przeważnie do:

- określenia strefy, gdzie ma obowiązywać zakaz zabudowy,
- wprowadzenia strefy ograniczonej zabudowy o specjalnych wymaganiach technologicznych (powodzioodporność),
- wprowadzenia obszaru, gdzie zagrożenie powodziowe jest na tyle małe, iż nie skutkuje ograniczeniem zabudowy.

Przyjmuje się, że straty powodziowe w największym stopniu zależą od głębokości zalewu. Stąd podział na strefy obszarów zagrożonych opiera się często na kryterium głębokości zalewu dla powodzi bazowej (zwykle jest to powódź stuletnia).

W związku z powyższym, terasy zalewowe, które dziś są pokryte użytkami zielonymi powinny być wolne od zabudowy.

Planowana na terenie gminy budowa zbiorników małej retencji ma na celu stworzenie zabezpieczenia przeciwpowodziowego. Najprostszą metodą zabezpieczenia siedlisk przed zagrożeniem powodziowym jest lokalizacja zabudowy powyżej obszarów zagrożonych powodzią.

1.8. Wody podziemne

Na obszarze prawie całej gminy występuje Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 408 - Niecka Miechowska (zbiornik szczelinowo - porowy) na podłożu zbudowanym głównie z utworów mezozoicznych – wiek utworów wodonośnych – kreda górna. Jest to zbiornik o powierzchni całkowitej 3136 km².

Gmina Gorzkowice leży w rejonie wodnogospodarczym nr Z-07. Południowa część gminy znajduje się w rejonie o najkorzystniejszych warunkach dla lokalizacji dużych ujęć wód podziemnych.

W granicach administracyjnych gminy w jej południowo-zachodniej części występuje Obszar Ochrony GZWP nr 408. W dokumentacji hydrogeologicznej głównego zbiornika wód podziemnych (GZWP) – nr 408 wnioskowane formy ochrony sformułowane są w postaci zakazów, nakazów, ograniczeń i zaleceń. Wnioskowane formy ochrony polegają przede wszystkim na:

- odpowiednim stosowaniu nawozów oraz prowadzeniu polityki kontrolno-szkoleniowej dotyczącej rodzajów i dawkowania nawozów, sposobu wykonywania nawożenia, przechowywania nawozów,
- przeciwdziałaniu przedostawania się do wód gruntowych skażeń pochodzących z obiektów gospodarki ściekami oraz odpadami,
- lokalizacji cmentarzy na tych terenach, na których nie występuje ryzyko przedostania się zanieczyszczeń do wód gruntowych,
- ograniczeniu lokalizacji magazynów produktów ropopochodnych,
- zakazie lokalizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oraz mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Ww. zbiornik posiada wody bardzo czyste i czyste do użytku bez uzdatniania lub bardzo nieznacznie zanieczyszczone (odbiegające od normy), łatwe do uzdatniania. Obecnie zagrożenia zanieczyszczenia wód w znacznym stopniu występują ze strony ścieków bytowych, gospodarki odpadami lub zanieczyszczenia pochodzenia przemysłowego. Poziom emisji tych zanieczyszczeń ulega stopniowemu zmniejszeniu, co jest wynikiem poprawy infrastruktury technicznej (rozbudowa sieci kanalizacyjnej, budowa nowoczesnych składowisk odpadów stałych) oraz wzrostu respektowania przepisów oraz norm dotyczących ochrony środowiska (zamykanie starych fabryk wykorzystujących przestarzałe technologie, naprawianie niepoprawnie zabezpieczonych składowisk odpadów).

W południowej części gminy Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 408 objęty jest Obszarem Najwyższej Ochrony (od zachodu) oraz Obszarem Wysokiej Ochrony (od wschodu).

Należy podkreślić, iż w/w obszary ochrony zostały wyznaczone, natomiast nie ustanowione. Na przeważającym obszarze gminy głębokość występowania pierwszego, użytkowego poziomu wodonośnego występuje poniżej 40 m. Jedynie w okolicach Zbiornika Cieszanowice użytkowy poziom wodonośny występuje na głębokości 20 – 60 m, a w pasie ciągnącym się od wsi Szczukocice i Żuchowice Kolonia na zachodzie do Krosna oraz Dąbrowy Krośnieńskiej na wschodzie, głębokość ta wynosi od 40 do 60 m. Powyższe jest związane przede wszystkim z piaskami rzecznyymi interglacjału mazowieckiego wielkiego oraz żwirowo-piaszczystymi osadami wodnolodowcowymi, które zalegają pod glinami morenowymi.

Występowanie pierwszego poziomu wodonośnego zmienia się także w zależności od warunków lokalnych. W dolinach rzecznych, gdzie warstwę wodonośną stanowią piaski i namuły rzeczne, często torfiaste, pierwszy poziom wodonośny występuje na głębokości 0-2 m. Kształtuje on stosunki wodne na tych terenach. W dalszej odległości od dolin rzecznych, wzdłuż nich, wody występują na poziomie 2-5 m i zalegają na powierzchni terasy nadzalewowej. Wahania poziomu tych wód zależą od stanu wody w rzekach, a im dalej od doliny tym amplituda wahań jest mniejsza.

Bardzo płytkie wody gruntowe występują także w obniżeniach terenowych wypełnionych torfami. W obniżeniach terenowych znajdujących się w zasięgu płytkich wód gruntowych (aluwialnych i wierzchówek) występują mokradła stałe i okresowe. Uwilgotnienie tych obszarów jest uzależnione od głębokości występowania wód gruntowych i charakteru litologicznego utworów przypowierzchniowych.

1.9. Szata roślinna

Współczesne przemiany flory gminy Gorzkowice wyrażają się przede wszystkim w zmniejszaniu powierzchni siedlisk leśnych oraz ich monokulturowym charakterem, na który w przeważającym stopniu składają się bory sosnowe. Flora naturalnych zbiorowisk stopniowo zanika i ubożeje. Zmienione i osłabione fitocenozy leśne są mało odporne na ekspansję gatunków im obcych. Podobne procesy zanikania gatunków własnych dla naturalnych postaci zespołów i pojawienia się im obcych - chwastów, występują na torfowiskach i łąkach.

Zdecydowana większość gatunków roślinnych występujących na terenie gminy należy do tzw. elementu geograficznego holarktycznego i jego podelementów: wokółbiegunowego (np. borówka brusznica, widłak jałowcowaty), eurosyberyjskiego (sosna zwyczajna), środkowoeuropejskiego (dąb bezszypułkowy), subatlantycko-europejskiego (trawa szczotlika siwa, żarnowiec miotlasty). Gmina znajduje się na północnej granicy występowania jawora – liczniejsze skupiska tych drzew w pobliżu granicy, a zwłaszcza stanowiska występujące poza granicą zwartego zasięgu, zasługują na ochronę ze względu na ich duże znaczenie dla nauki, gospodarki leśnej, a także dydaktyki i krajoznawstwa.

Na terenie gminy występuje szereg roślin chronionych: skrzyp zimowy, bagno zwyczajne, bluszcz pospolity, kopytnik pospolity, konwalia majowa, ciadonia rangiferina.

Obszar gminy to także siedliska dawnych grądów (lipa, dąb, grab), które są obecnie zajęte pod pola uprawne, sady i ogrody, a częściowo przez jednogatunkowe uprawy leśne.

Lesistość gminy wynosi obecnie tylko 15,4% (wg GUS) i wskazane jest jej podniesienie. Panujące obecnie drzewostany sosnowe z domieszką jodły mają niewiele wspólnego z naturalnymi borami. Zwarte obszary leśne są stosunkowo niewielkie i zlokalizowane głównie w części zachodniej gminy - są to Lasy Państwowe administrowane przez Nadleśnictwo Łęczno. W obrębie Lasów Państwowych wydzielone są ponadto kompleksy lasów mających za zadanie ochronę siedlisk wilgotnych. Lasy położone na gruntach prywatnych w postaci drobnych kompleksów rozrzucone są nieregularnie na obszarze gminy. Jednak nawet te niewielkie fragmenty drzewostanów spełniają ważną biologiczną funkcję. Pozostawione fragmenty starego drzewostanu na zrębach są wiatrochronami i ostojami zwierzozy. Korony tych drzew są miejscami lęgowymi dla ptaków. Pod takimi drzewostanami występuje znacznie bogatsza fauna pożytecznych zwierząt glebowych niż na zrębie, mogą one w szybszym tempie ponownie skolonizować obszar zrębowy. Kępy drzew liściastych w jednolitych drzewostanach sosnowych są miejscem żerowania i lęgu gatunków zwierząt, które w litym drzewostanie sosnowym nie znajdują dla siebie odpowiedniej niszy biologicznej, spełniają ponadto funkcję fitomelioracyjną oraz użytkują glebę.

Zespołom leśnym zagrażają: gospodarka leśna w postaci zrębów zupełnych i wprowadzania monokultur sosnowych, melioracje oraz chemizacja lasów. Istotnym czynnikiem niszczącym lasy stają się zanieczyszczenia przemysłowe, głównie związkami siarki.

Roślinność wodna jest zagrożona zanieczyszczeniami akwenów wodnych ściekami, kanalizacją rzek i innych. Eksploatacja i osuszanie torfowisk wpływają destrukcyjnie na rozwój gatunków torfowisk przejściowych i wysokich. Wyginęło wiele roślin m. in. gnidosz królewski opisywany przed 50 laty z okolic łąk pomiędzy Gorzkowicami i Rozprzą.

Niekorzystne warunki klimatyczne (skąpe opady oraz wysokie parowanie terenowe), wodne (brak wód podsiąkających) oraz mała retencja wynikająca ze skąpej szaty roślinnej powodują degradację szaty roślinnej: zalesienia często wysychają, ubożają siedliska łąkowe, zanika roślinność, dla której naturalnymi są siedliska wilgotne (np. olsy).

1.10. Obszary i obiekty objęte ochroną

Istniejące obszary i obiekty objęte ochroną

Na terenie gminy występują następujące formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody z 2004 r.:

Obszar Chronionego Krajobrazu „Doliny Widawki”

OChK przebiega przez całą gminę Gorzkowice z kierunku południowo – zachodniego na północny wschód. Został utworzony w grudniu 2007 r. w celu ochrony doliny rzeki Widawki z wartościowymi siedliskami i zbiorowiskami roślinnymi, ochrony koryta rzeki Widawki stanowiącej na znacznej przestrzeni naturalny ciek wodny, ochrony korytarza ekologicznego łączącego dolinę Warty z doliną Pilicy. Są to tereny cenne przyrodniczo, o znacznym zalesieniu, z licznymi zbiornikami wodnymi; na wyróżnienie zasługują: zwałowisko kopalni Bełchatów stanowiące dominantę wśród otaczającego terenu i wpływające na urozmaicenie krajobrazu, wzniesienia Borowej Góry stanowiące zespół pagórków o wysokich walorach krajobrazowych z najwyższym szczytem Borowa.

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 – Obszary Mające Znaczenie dla Wspólnoty:

„Dąbrowy w Marianku” kod obszaru PLH100027 – obejmuje obszar o powierzchni 72,2 ha. Ważne rośliny: czerniec gronkowy, turzyca pagórkowa, przylaszczka pospolita, jastrzębiec gładki, dziurawiec skapolistny, jaskier wielokwiatowy.

Obszar obejmuje wschodni fragment kompleksu leśnego położonego na północny zachód od miejscowości Marianek. Podłoże zbudowane jest głównie z piasków i żwirów, teren nachylony jest ku południowi. Obiekt sąsiaduje bezpośrednio z polami uprawnymi. Zachowały się tu 100-letnie drzewostany dębowe, jednak przeważają dąbrowy w wieku 60-80 lat. W północnej części obszaru stwierdzono fitocenozy grądowe Tilio-Carpinetum z przestojami dębowymi. Grąd rozwija się wzdłuż

ściany lasu. Na podłożu zwirowym, na łagodnych zboczach o wystawie południowej stwierdzono niewielkie płyty fitocenozy ciepłolubnej dąbrowy, które występują w mozaice z płatami dąbrowy kwaśnej.

Szczególnie cenne są fragmenty kompleksu leśnego chroniące starodrzew dębowy. Stanowiska dąbrów kwaśnych występują tu na peryferiach geograficznego zasięgu. Obiekt ma istotne znaczenie dla uzupełnienia rozmieszczenia sieci obszarów chroniących siedliska dąbrów w Polsce środkowej.

Zagrożeniem są zmiany dynamiczne w fitocenozach leśnych, w większości przypadków prowadzące do zarastania i eutrofizacji dąbrów. Gospodarka leśna powinna być prowadzona ze zwróceniem szczególnej uwagi na kształtowanie się warunków świetlnych w płatach dąbrów i możliwościach odnawiania się dębów.

„Lasy Gorzkowickie” kod obszaru PLH100020 – obejmuje obszar o powierzchni 61,5 ha. Ważne gatunki roślin: czerniec gronkowy, kopytnik pospolity, kukulka fuchsa, wawrzynek wilczełyko, bluszcz pospolity, przyłuszczka pospolita, dziurawiec skąpolistny, miódownik melisowaty, liczydło górskie.

Obszar obejmuje południowy fragment uroczyska leśnego Szczukocice. Położony jest w strefie źródłiskowej bezimiennej cieką będącego lewobrzeżnym dopływem Prudki. Płaskie zabagnione obniżenie terenu zajmują lasy łąkowe, w niektórych fragmentach posiadające cechy przejściowe do olsów. W wielu miejscach na skutek przesuszenia siedliska, lasy łąkowe przekształcają się w grądy niskie. Wyżej położone łagodne zbocza zajmują typowo wykształcone grądy, typowe i wysokie z udziałem jodły w drzewostanie. Drzewostany w większości mają 100 lat, obecne są również pojedyncze starsze przestoje. W omawianym obszarze zachował się naturalny układ fitocenoz wykształconych w zależności od wilgotności siedliska.

Obszar ma istotne znaczenie dla ochrony 2 typów siedlisk leśnych z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Są to dobrze wykształcone lasy olszowe w źródłiskowym fragmencie cieką oraz grądy (tutaj odmiana małopolska z jodłą pospolitą) w zróżnicowanych ekologicznie podzespołach.

Zagrożeniem dla właściwej struktury fitocenoz łąkowych jest proces wymierania i wypadania jesionów spowodowanych chorobą naczyniową. Należy zwrócić szczególną uwagę na utrzymanie prawidłowych stosunków wodnych zarówno w obrębie obszaru, jak i w bagiennych i podmokłych obszarach bezpośrednio do niego przyległych.

„Łąka w Bęczkowicach” kod obszaru PLH100004 (fragment na obszarze gminy), obejmuje obszar o powierzchni 191,2 ha. Występujące gatunki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG: wydra europejska (ssak), lipiennik loesela (roślina); inne ważne gatunki roślin: turzyca davalla, stopłamek szerokolistny, rosziczka okrągłolistna, kruszczyk błotny.

Obszar obejmuje torfowisko w dolinie Luciąży. Leży ono w środkowym biegu, na około 500 m odcinku doliny. Charakteryzowane łąki znajdują się na zachodnim brzegu rzeki. Dolina w tym miejscu ma około 1 km szerokości. Złóża torfowe w przeszłości były eksploatowane, proces ten trwał jeszcze do początków lat 50-tych XX stulecia. Do połowy lat 80-tych obszar ten był wykorzystywany rolniczo, jako mało wartościowe łąki (koszono je raz w roku) oraz jako pastwiska. Od połowy lat 80-tych zaprzestano wypasu i wykaszania roślinności na łąkach. Spowodowane to było niską opłacalnością produkcji rolniczej z powodu dużego rozdrobnienia działek. W ciągu ostatnich 12 lat zwiększyła się znacznie w wyniku tego powierzchnia roślin wierzbowych.

Rozległe torfowisko z dobrze zachowanymi stosunkami wodnymi, fitocenozy licznych zespołów torfowiskowych, łąki trzęślicowe ze zw. Molinion i wilgotne łąki ze zw. Calthion; łącznie zidentyfikowano tu 5 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Notowana tu była w 1993 r. populacja lipiennika loesela – ok. 100 os. – gatunku z Załącznika II Dyrektywy, ostatnio nie potwierdzono występowania tego gatunku. Jest to stanowisko rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, w tym podlegających ochronie prawnej. Obserwowano tu wydrę.

Główne zagrożenie stanowi odwodnienie torfowiska przez rowy wykopane na jego obrzeżu. Szacie roślinnej zagraża sukcesja roślinności krzewiastej i drzewiastej, która nasiliła się po zaniechaniu użytkowania. Zagrożeniem jest także „dzika” eksploatacja złóż torfowych.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy znajdują się także następujące pomniki przyrody:

wieś Bujnice:

- dąb szypułkowy (teren kombinatu rolno - przemysłowego), Zarządzenie Nr 45/87 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 15 grudnia 1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 17, poz. 177, obwód na wysokości 1,3 m – 400 cm, wysokość – 13 m, dz. nr ew. 18/28;

wieś Cieszanowice:

- klon srebrzysty, jesion wyniosły (park), Zarządzenie Nr 45/87 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 15 grudnia 1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 17, poz. 177, obwód na wysokości 1,3 m – 410 i 360 cm, wysokość – 5 m, dz. nr ew. 131/2;

wieś Gościnną:

- 2 dęby szypułkowe (grunt prywatny), Zarządzenie Nr 45/87 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 15 grudnia 1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 17, poz. 177, obwód na wysokości 1,3 m - 430 i 650 cm, wysokość – 10 m,
- dąb szypułkowy (grunty dawnej Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej), Zarządzenie Nr 45/87 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 15 grudnia 1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 17, poz. 177, obwód na wysokości 1,3 m - 630 cm, wysokość – 10 m, dz. nr ew. 294,
- 31 dębów szypułkowych (teren Szkoły Podstawowej), Rozporządzenie Nr 4/96 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 4 listopada 1996 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 21, poz. 75, obwód na wysokości 1,3 m – 100 - 337 cm, wysokość – 10 m, dz. nr ew. 510/2;

wieś Kotków:

- 5 jesionów wyniosłych, 8 lip szerokolistnych, klon zwyczajny (park), Rozporządzenie Nr 5/98 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 3 lipca 1998 r. w sprawie zmiany rozporządzenia dotyczącego uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 12, poz. 134, obwód na wysokości 1,3 m – 243 – 325 cm, 170 – 430 cm, 290 cm, wysokość – 13 m, dz. nr ew. 148/6;

wieś Sobakówek:

- 16 lip drobnolistnych, 2 dęby szypułkowe, cis pospolity (park na terenie Szkoły Podstawowej), Zarządzenie Nr 45/87 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 15 grudnia 1987 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 17, poz. 177, obwód na wysokości 1,3 m – 140 – 380 cm, 465 – 487 cm, 150 cm, wysokość – 20 m, dz. nr ew. 328;

wieś Szczepanowice:

- 6 Lip drobnolistnych, 4 Jesiony wyniosłe, 2 Wiązy polne, Grusza polna (park zabytkowy), Rozporządzenie Nr 4/96 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 4 listopada 1996 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody, Dz. Urz. Woj. Piotrkowskiego Nr 21, poz. 75, oraz Rozporządzenie Nr 9/2009 Wojewody Łódzkiego z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie zniesienia ochrony pomników przyrody, obwód na wysokości 1,3 m – 250 – 430 cm, 250 – 340 cm, 270 – 300 cm, 290 cm, wysokość – 21 m, dz. nr ew. 78/6;

wieś Żuchowice:

- 15 cisów pospolitych, platan klonolistny, buk pospolity – odm. czerwonolistna, modrzew europejski, 4 lipy drobnolistne, 2 dęby szypułkowe, 2 klony zwyczajne (park zabytkowy), obwód na wysokości

1,3 m – 40 – 134 cm, 395 cm, 280 cm, 340 cm, 200 – 280 cm, 400 – 440 cm, 240 – 220 cm, wysokość – 26 m, dz. nr ew. 190.

W stosunku do tych obiektów obowiązuje zakaz niszczenia, uszkodzania, zmiany struktury gleby oraz stosunków wodnych w bezpośrednim ich sąsiedztwie.

Użytki ekologiczne

Znajdujące się na terenie gminy użytki ekologiczne są elementami trwale urozmaicającymi środowisko leśne.

Użytki ekologiczne to grunty, na których istnieją bądź mogą istnieć układy ekologiczne korzystnie oddziałujące na otoczenie; są miejscem żerowania, bytowania i lęgu wielu gatunków zwierząt, pełnią funkcję biocenotyczną i fizjocenotyczną. Mogą spełniać ponadto funkcje jako m.in.:

- ostoje rosnących gatunków dzikich roślin leczniczych,
- ostoje zwierząt biorących udział w biologicznej ochronie plonów i sprzyjaniu zachowaniu ekologicznej równowagi,
- obszary chronione np. tereny źródliskowe, wody płynące i stojące, skarpy rzek chronione przed erozją,
- oazy biocenotyczne pośród np. jednolitych płatów drzewostanów sosnowych, pól itp.,
- korytarze ekologiczne łączące cenne przyrodniczo obszary pomiędzy obszarami intensywnie zagospodarowanymi np. pasy zadrzewień i zakrzewień, pasy łąk w dolinach rzek itp.

Użytki ekologiczne na terenie gminy

Lp.	Rodzaj użytku	Wydzielenie/ miejscowość	Status prawny	Pow. [ha]
1.	Bagno śródleśne	239Ac Borzęcin	Rozp. Woj. Łódzkiego nr 57/2001 z dnia 17 grudnia 2001 r. (Dz. Urz. W. Ł. Nr 272, poz. 4779 z dnia 29 grudnia 2001 r.	0,01
2.	Las	211g Daniszewice	j.w.	0,55
3.	Bagno śródleśne	213l Daniszewice	j.w.	0,86
4.	Kompleks bagien i torfowisk	217f, 218c, 222a Daniszewice	j.w.	24,08
5.	Pastwisko	200Aa Cieszanowice	j.w.	2,16
6.	Bagno śródleśne	186c Cieszanowice	j.w.	0,29
7.	Bagno śródleśne	172h Gościnna	j.w.	1,22
8.	Bagno śródleśne	175h Gorzkowice	j.w.	0,8
9.	Kompleks bagien i torfowisk	175g, 178b, 179d Gorzkowice,	j.w.	13,56
10.	Bagno	221j Daniszewice	j.w.	0,27

Źródło: materiały uzyskane z BPPWL (wrzesień 2012 r.), aktualizacja - strona internetowa RDOŚ Łódź – listopad 2012 r.

W stosunku do tych obiektów obowiązuje zakaz niszczenia, zmiany ekosystemu oraz stosunków wodnych.

Oprócz ww. istniejących form ochrony przyrody w gminie występują:

Zabytkowe parki podlegające ochronie konserwatorskiej:

Na terenie gminy znajduje się 11 parków (w tym 6 dworskich), wśród nich są objęte ochroną:

- 8 w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- 8 w gminnej ewidencji zabytków.

Należy podkreślić, iż parki znajdujące się na terenie Gminy Gorzkowice odgrywają znaczną rolę oddziałując korzystnie na środowisko przyrodnicze. Większość z nich reprezentuje duże wartości dla lokalnej okolicy. Układy kompozycyjno - przestrzenne parków wzbogacają wygląd równinnego i ubogiego w roślinność wysoką krajobrazu gminy stanowiąc niejednokrotnie piękną oazę wysokiej zieleni.

Liczne aleje: grabowe i grabowo-lipowe (Szczepanowice, Sobakówek, Kotków, Cieszanowice), kasztanowe (Żuchowice) i cisowe (Żuchowice) oraz zbiorniki wodne zlokalizowane na terenach parków, wzbogacają piękno krajobrazu, poprawiają warunki klimatyczne okolicy, stanowią miejsca lęgowe dla ptactwa i drobnej zwierzyny.

Parki dawniej dobrze wkomponowane w krajobraz, obecnie są zaniedbane. Brak odpowiedniej ochrony i opieki niesie ze sobą wiele zagrożeń, takich jak niekontrolowane wycinanie drzew czy przegradzanie zabytkowych parków prowadzące do zniszczenia ich struktury przestrzennej. Niekorzystnym zjawiskiem dla zachowania walorów przyrodniczych i krajobrazowych tych obiektów jest budowa na ich terenie lub w bezpośrednim sąsiedztwie nowych budynków mieszkalnych lub gospodarczych.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę opisane powyżej uwarunkowania przyrodnicze, za szczególnie znaczące dla rozwoju gminy Gorzkowice uznać należy:

- występowanie znacznej ilości dobrych gleb, stwarzających korzystne warunki dla rozwoju funkcji rolniczej,
- istnienie zbiornika rolniczego Cieszanowice, który może uaktywnić gospodarczo obszary bezpośrednio z nim sąsiadujące poprzez wprowadzenie tam funkcji rekreacyjnych,
- występowanie w podłożu gminy złóż węgla brunatnego oraz złóż towarzyszących, których eksploatacja mogłaby wpłynąć aktywizująco na rozwój gospodarczy gminy. Jednocześnie rozpoczęcie wydobywania może stanowić zagrożenie dla środowiska naturalnego gminy oraz jej genetycznie utrwalonej rolniczej funkcji,
- małą ilość zieleni wysokiej, a także niedobór wód opadowych oraz gruntowych oraz niewielką ilość wód płynących – czynniki te niekorzystnie wpływają na warunki gruntowo-wodne i mikroklimatyczne gminy,
- liczne przyrodnicze elementy krajobrazu odgrywające ważne funkcje ochronne i krajobrazowe,
- istnienie wododziału I rzędu, który ukierunkowuje ochronę przyrodniczą gminy na powiększanie retencji, ochronę terenów źródłowych i dolesienia,
- sąsiedztwo dużego kompleksu górniczo - energetycznego nie pozostającego bez wpływu na środowisko przyrodnicze, gospodarkę i życie mieszkańców gminy.

2. Środowisko kulturowe

2.1. Rys historyczny

Nazwa Gorzkowice pochodzi od skróconej formy imienia właściciela miejscowości Gorzysław. Do XVI w. nazwa nie była jednolita i przybierała różną pisownię: Gorzcovice, Gor(s)cowice, Gorzkovicze, Gorkovicze. Pierwszym dokumentem, który wzmiankuje o Gorzkowicach jest przywilej arcybiskupa Janisława herbu Kotwicz, nadający tutejszemu kościołowi parafialnemu dziesięciny ze wsi Cieszanowic, Krosna, Gorzkowic i Żuchwic datowany na 1335 r. Na podstawie opłat świętopietrza obliczono, że za panowania króla Kazimierza Wielkiego, w XIV w. liczba mieszkańców Gorzkowic wynosiła 720 osób. Do rozbiorów, jako wieś kościelna, Gorzkowice leżały na ziemi sieradzkiej, a określano ją jako wieś kościelno-targową.

W 1494 r. wieś Gorzkowice uzyskała przywilej miejski na prawie niemieckim (magdeburskim) nadający jej prawa do trzech jarmarków w roku oraz sobotnich targów. Król Jan Olbracht przyrzekł także otoczyć opieką kupców jednak Gorzkowice jako miasto nie istniały długo. Już po 1508 r. miasto utraciło prawa miejskie z nieznanych przyczyn. W spisie uposażenia parafii z lat 1511-1523 Gorzkowice określane są jako wieś szlachecka. W wykazie wymienione są także wsie należące do parafii: Gorzkowice, Gorzkowiczki, Sobaków, Sobakówek, Szczukocice, Bujnice, Bujniczki, Krzemieniewice, Żuchowice, Kotków, Wola Kotkowska, Plucice, Rdułowice oraz po 1518 r. Niemierza. Wymieniane są także karczmy oraz młyn „Pabysz”.

W 1552 r. w Gorzkowicach było 12 domów. Istniał tu wówczas drewniany kościółek p.w. Św. Katarzyny, wybudowany na pewno przed 1521 r.

Na początku XVII w., nad rzeką Prudką, w południowej części Gorzkowic, na sztucznie usypanym wzniesieniu zwanym „Kopiec” przy drodze do Plucic powstała fortalicja. W trakcie budowania obiektu wykorzystano skraj naturalnego garbu terenowego otoczonego zakolem Prudki. Po 1704 r. fortalicja została doszczętnie zniszczona, a pozostałości budowli rozebrano i wykorzystano do budowy budynków folwarcznych.

W latach 1771-1773 w Gorzkowicach powstaje nowy, drewniany kościół, ufundowany przez Franciszka Zarembę. W roku 1809 parafia Gorzkowice liczyła 1801 mieszkańców, w 1822 r. – 2130 osób, a w 1857 r. liczba mieszkańców wynosiła 1993 mieszkańców z czego 478 osób mieszkało we wsi Gorzkowice. W 1827 r. Gorzkowice miały 25 domów i 150 mieszkańców, a w 1880 r. 53 domy i 437 mieszkańców, w tym 225 mężczyzn i 232 kobiety. W tym samym roku istniała w Gorzkowicach trzyoddziałowa szkoła, a w 1893 już trzy szkoły: w Krzemieniewiczach, Czernie i wspomnianych Gorzkowicach. W 1880 r. wieś posiadała 734 morgi ziemi ornej z czego do włościan należało 325 mórg, a do dworu 418. Do dóbr Gorzkowickich należało też 168 mórg lasu i niewielki drewniany młyn. W tym samym roku gmina Gorzkowice składała się z następujących wsi: Borzęcin (wieś i folwark), Czerno-Wieś (wieś), Dąbrowa (kolonia), Daniszewice (wieś), Gorzkowiczki (dobra i wieś), Gościnna (dobra i wieś), Grabostów (wieś), Jedlica (wieś i folwark), Leszczyna (osada), Michałów (wieś), Niwy (folwark), Norbertów (kolonia), Pieńki (osada), Plucice (dobra i wieś), Porośle (osada), Ryszardów (folwark), Sobaków (dobra i wieś), Szczepanowice (dobra i wieś), Szczukocice (dobra i wieś), Teklin (wieś), Trościeniec (folwark), Wilkoszewice (dobra i wieś), Żuchowice (dobra i wieś). Ludność gminy liczyła 2146 mężczyzn i 2169 kobiet, w tym ewangelików 182 mężczyzn i 185 kobiet, żydów 187 mężczyzn i 178 kobiet, szlachty 25 mężczyzn i 32 kobiety, kupców 30 mężczyzn i 33 kobiety, mieszczaństwa 26 mężczyzn i 29 kobiet, urzędników 22 oraz 1 księdza. Gmina miała łączną powierzchnię 12 837 mórg. Parafia Gorzkowice liczyła 3502 osoby. Włościanie w owym czasie zajmowali się uprawą roli oraz zwózką drewna, wykorzystywanego w znacznej mierze na podkłady kolejowe. Transport drewna oraz obecność w pobliskich Niechcicach fabryki drożdży prasowanych, a także dużej destylarni wódek słodkich i araku przyczyniały się do zwiększonego ruchu na stacji kolejowej.

W 1912 r. powstała Straż Ogniowa, wówczas też wprowadzono targi tygodniowe. W 1927 r. w Gorzkowicach szkoła miała siedem oddziałów. Na terenie wsi znajdowało się ponadto osiem oddziałów jednoklasowych z 14 nauczycielami.

Od 1946 r. gmina uzyskała połączenie kolejowe na trasie Warszawa – Sosnowiec.

Sieć osadnicza była w przeszłości zbliżona do obecnej. Nie licząc niewielkich miejscowości, o których trudno znaleźć jakiegokolwiek wzmianki historyczne, na sieć osadniczą składały się następujące wsie:

- Bujnice i Bujniczki – dwie wsie położone obok siebie, liczyły w 1827 r. odpowiednio 13 domów i 131 mieszkańców oraz 16 domów i 138 mieszkańców;
- Cieszanowice – dobra cieszanowickie ok. 1880 r. składały się z folwarków Cieszanowice, Daniszewice i Jedlica o łącznej powierzchni 1126 mórg, z których grunty orne i ogrody liczyły 407 mórg, łąki 127 mórg, pastwiska 20 mórg, las 518 mórg oraz nieużytki i place 55 mórg. W folwarkach tych stosowano wówczas płodozmian 9 i 6 polowy, składały się na nie 22 budynki, z których 5 było murowanych pozostałe zaś drewniane. Wymieniany jest też młyn wodny, pokłady torfu i żwiru, które stanowiły podstawę działania kopalni. Od dóbr tych odłączono w 1878 r. folwark Jedlica o powierzchni 138 mórg. Wieś Cieszanowice posiadała 21 osad, 253 morgi gruntu, Daniszewice odpowiednio 21 i 283, Jedlica 6 i 47;
- Daniszewice (patrz Cieszanowice) w 1827 r. liczyły 110 mieszkańców i 15 domów;
- Gościnną (wieś i folwark), wieś liczyła w 1827 r. 18 domów i 113 mieszkańców. Około 1880 r. folwark Gościnną liczył 542 morgi powierzchni, w tym: grunty orne i ogrody 312 mórg, łąki 67 mórg, pastwiska 39 mórg, las 94 morgi, 9 mórg zarośli oraz nieużytki i place 20 mórg. W folwarku tym stosowano wówczas płodozmian 10 polowy, składały się na niego 3 budynki murowane oraz 11 drewnianych;
- Gorzkowiczki (wieś i folwark) - w 1827 roku Gorzkowiczki liczyły 15 domów, w których mieszkało 114 mieszkańców. Około 1882 r. folwark Gorzkowiczki wraz z wsią Józefin, kolonią Norbertów, Pieńki – Nurki i osadą Porośle liczył 906 mórg w tym: grunty orne i ogrody 437 mórg, łąki 40 mórg, pastwiska 72 morgi, las 328 mórg, nieużytki i place 29 mórg. W skład folwarku wchodziło ponadto 13 drewnianych budynków. Stosowano płodozmian 12 polowy. Wieś Gorzkowiczki około 1882 r. wraz z wsią Józefin, kolonią Norbertów, Pieńki – Nurki i osadą Porośle liczyła 39 osad i 363 mórg gruntu;
- Kotków (wieś i folwark) około 1883 r. w Kotkowie było 31 domów i 188 mieszkańców, ziemi włościańskiej 307 mórg, a majorackiej (majorat generała Drejera) 255 mórg, znajdował się tu również młyn;
- Krzemieniewice – w 1827 r. w Krzemieniewicach znajdowało się 16 domów i 204 mieszkańców, a około 1883 r. wieś liczyła 30 domów zamieszkałych przez 437 mieszkańców, ziemi włościańskiej było wówczas 462 morgi. Dobra Krzemieniewice składały się z folwarków Rdułtowice i Krzemieniewice oraz młyna w wiosce Białek, razem 1113 mórg ziemi (w tym 487 mórg ziemi ornej). Według Tow. Kred. Ziemsk. sam folwark Krzemieniewice liczył 793 morgi, na które składały się: grunty orne i ogrody 301 mórg, łąki 76 mórg, pastwiska 32 morgi, las 343 morgi oraz nieużytki i place 39 mórg. W folwarku stosowano płodozmian 10 polowy, w skład wchodziły ponadto 5 budynków murowanych i 19 drewnianych, gorzelnia i młyn wodny. Wzmiankowane są również występujące w okolicy pokłady torfu;
- Kopanina (wieś oraz folwark) około 1883 r. folwark liczył 145 mórg natomiast wieś zamieszkiwało 10 mieszkańców w 1 domu, wieś liczyła 23 morgi;

- Michałów (kol. i os. karcz.) przed 1885 r. kolonia liczyła 5 domów i 38 mieszkańców oraz 12 mórg włości, natomiast na osadę składał się 1 dom, 8 mieszkańców, 5 mórg gruntu. W 1827 r. Michałów liczył 6 domów i 42 mieszkańców;
- Norbertów (kol. włość.) składał się ok. 1886 r. z 5 domów, 75 mieszkańców i 65 mórg ziemi. W 1827 r. we wsi były 4 domy i 24 mieszkańców;
- Plucice – około 1887 r. liczyły 20 domów, 213 mieszkańców i 185 mórg ziemi włość. Na folwark składały się 4 domy, 25 mieszkańców, 360 mórg ziemi dworskiej. Łany folwarczne dawały dziesięcinę plebanowi w Gorzkowicach, łany kmiecie zaś kanonii i prebendzie w Kurzelowie. W 1881 r. folwark Plucice wraz z wsią Plucice i Bujniczek posiadały: ziemi dworskiej 539 mórg, grunty orne i ogrody liczyły 356 mórg, łąki 56 mórg, pastwiska 53 morgi, las 44 morgi oraz nieużytki 30 mórg. Budynków było 13 z czego 2 murowane. Opisywane są również pokłady torfu;
- Rdułtowie – około 1888 r. wieś liczyła 12 domów zamieszkanymi przez 109 osób, folwark liczył 2 domy i 44 mieszkańców. W 1878 r. folwark w Rydułtowicach, należący do dóbr Krzemieniewice, liczył 275 mórg w czym: grunty orne i ogrody 191 mórg, łąki 73 morgi, pastwisk 1 morga oraz nieużytki 10 mórg. Znajdowało się w nim 8 drewnianych budynków, stosowano płodozmian 9 polowy. Wymieniane są również pokłady torfu;
- Ryszardów - folwark liczący ok. 1888 r. 227 mórg ziemi: grunty orne i ogrody 179 mórg, łąki 31 mórg, pastwiska 9 mórg, nieużytki 8 mórg oraz 7 budynków drewnianych;
- Sobaków i Sobakówek - wsie określane w XVI w. nazwą Sobacovy duplex i Schobakowo major i minor. W 1889 r. na Sobaków składały się wieś i folwark. Wieś liczyła 12 domów i 144 mieszkańców, folwark 6 domów i 42 mieszkańców. W 1827 r. Sobaków ogółem posiadał 16 domów zamieszkanymi przez 124 mieszkańców. W 1885 r. folwark Sobaków liczył 406 mórg, a w tym: grunty orne i ogrody liczyły 250 mórg, łąki 18 mórg, pastwiska 2 morgi, lasu (nieurządzonego) 123 morgi oraz nieużytki 13 mórg. Ponadto w skład folwarku wchodziło 5 murowanych i 12 drewnianych budynków, prowadzony był 12 polowy płodozmian. Sobakówek (Sobaków minor) – wieś i folwark. Wieś liczyła (ok. 1889 r.) 9 domów i 134 mieszkańców, folwark natomiast 5 domów i 40 mieszkańców. W 1827 r. Sobakówek zamieszkiwało 157 mieszkańców w 12 domach. Folwark Sobakówek w 1880 r. liczył 328 mórg, z czego grunty orne i ogrody stanowiły 293 morgi, łąki 10 mórg, pastwiska 8 mórg, nieużytki 12 mórg. W folwarku stosowano płodozmian 10 polowy, znajdowały się tam 1 budynek murowany i 12 drewnianych. Łany kmiecie na początku XVI w. w obu wsiach (Sobaków Wielki i Mały) dawały dziesięcinę plebani w Kamieńsku a w Sobakówku Małym ponadto łany folwarczne plebani w Gorzkowicach. Obie wsie dawały też kołędę po 1 groszu z łanu do Gorzkowic;
- Szczepanowice - wieś licząca w 1827 r. 18 domów i 163 mieszkańców. W 1888 r. dobra Szczepanowickie składały się z folwarków Szczepanowice i Bujnice. Folwark Szczepanowice: grunty orne i ogrody 346 mórg, łąki 79 mórg, pastwiska 6 mórg, nieużytki 14 mórg budynki – murowane 7, drewniane 20, płodozmian 12 polowy. Folwark Bujnice: grunty orne i ogrody 331 mórg, łąki 58 mórg, pastwiska 47 mórg, las 285 mórg oraz nieużytki 15 mórg, 2 budynki murowane i 6 drewnianych, płodozmian 12 polowy. Na początku XVI w. łany kmiecie i folwarczne dawały dziesięcinę plebanowi w Mierzynie, a kmiecie prócz tego kołędę z łanu po groszu;
- Szczukocice - wieś i folwark liczące w 1890 r. odpowiednio 3 domów i 262 mieszkańców oraz 5 domów i 38 mieszkańców. W 1887 r. w skład folwarku wchodziło: 7 budynków murowanych i 12 drewnianych oraz 816 mórg ziemi, w tym: grunty orne i ogrody 435 mórg, łąki 62 mórg, pastwiska 3 mórg, las 299 mórg oraz nieużytki 18 mórg. Na początku XVI w. dziesięcinę z łanów szlacheckich

pobierał pleban w Gorzkowicach zaś dziesięcina z łąnów kmiecych była przeznaczona dla kanonii Kurzelowskiej;

- Wilkoszewice – wieś, folwark i młyn wodny liczące ok. 1893 r. 26 domów i 208 mieszkańców. W 1827 r. wieś liczyła 17 domów i 108 mieszkańców. W 1887 r. folwark liczył 222 morgi a wśród nich: grunty orne i ogrody 118 morg, łąki 70 morg, pastwiska 23 morgi, nieużytki 11 morg oraz 7 budynków murowanych i 15 drewnianych. Na początku XVI w. łąny kmiecie i folwarczne dawały dziesięcinę plebani w Rozprze. Kmiecie dawali też kołędę;
- Wola Kotkowska – wieś licząca w 1827 r. 20 domów i 167 mieszkańców. Około 1893 r. znajdowało się w niej 35 domów i 606 mieszkańców. Na początku XVI w. łąny kmiecie dawały dziesięcinę na stół arcybiskupi, a plebani w Gorzkowicach kołędę po groszu;
- Żuchowice – wieś i folwark. W 1827 r. Żuchowice liczyły 14 domów i 19 mieszkańców. Około 1895 r. wieś liczyła 13 domów i 219 mieszkańców, folwark zaś 5 domów i 44 mieszkańców. W 1891 r. folwark wraz z Dąbrową Żuchowską liczył 787 morgi ziemi, a w tym: grunty orne i ogrody 396 morg, łąki 47 morg, pastwiska 47 morg, lasów 270, nieużytków 27 morg, 3 budynki murowane, 12 drewnianych. Las urządzony, pokłady torfu. Poprzednio do dóbr Żuchowice należały: wieś Żuchowice, wieś Michałów, Kolonia Dąbrowa, Kolonia Grabostów. Na początku XVI w. pleban w Gorzkowicach pobierał z całej wsi dziesięcinę snopową, za konopną po 2 grosze z łąnu i kołędę po groszu.

2.2. Walory historyczne, kulturowe oraz wartości krajobrazowo- krajoznawcze

Gmina Gorzkowice reprezentuje krajobraz o dużych walorach historycznych, kulturowych, wartościach krajobrazowych i krajoznawczych. Decyduje o tym znaczna ilość zachowanych do dziś, cennych kulturowo obiektów oraz zachowany w znacznym stopniu cały układ przestrzenny osadnictwa historycznego. Powyższe dotyczy układów przestrzennych wsi i przetrwania podstawowych cech układu komunikacyjnego w formie zbiegających się promieniście dróg w Gorzkowicach - niegdyś szlacheckim miasteczku, obecnie wsi.

Również istnienie znacznej ilości dworów i związanych z nimi folwarków oraz układów komponowanej zieleni w postaci parków pozostawiło trwałe do dziś ślady na terenach objętych granicami administracyjnymi współczesnej gminy Gorzkowice.

Najstarsze ślady osadnictwa na terenach gminy pochodzą sprzed 3 000 lat. We wsi Szczukocice, 3 km od Gorzkowic natrafiono na groby i ślady domostw kultury pomorskiej. Osadnictwo pradziejowe na terenie gminy jest reprezentowane przez liczne stanowiska archeologiczne, przede wszystkim z epoki kamienia rzadziej z mezolitu i neolitu. Najwięcej znanych śladów osadnictwa pochodzi z późnego średniowiecza. Na wschodniej terasie rzeki Prudki istniał gród warowny strzegący przeprawy, natomiast na zachodniej terasie rozwinęła się osada targowa z kościołem, która następnie przekształciła się w wieś o obecnej postaci.

Sylweta dawnego miasta jest zwarta, akcentowana silną dominantą kościoła parafialnego. Zabytkowa zabudowa 1 i 2 kondygnacyjna, bezstylowa, murowana i częściowo drewniana, kalenicowa ze skromnym wystrojem pochodzi z XIX w. Znaczna rozbudowa tego jednorodnego układu nastąpiła dopiero w XIX i XX w. tworząc przy drogach wylotowych z miasta nowe zespoły zabudowy. Powstała także nowa dzielnica z zespołem zieleni związana z przeprowadzeniem linii kolejowej. Do dzisiejszych czasów układ urbanistyczny rynku oraz kierunki dróg wylotowych z miasta zostały zachowane. Budynki o wartościach historycznych są w złym i średnim stanie technicznym. Sylweta całego zespołu została zniekształcona współczesnymi obiektami zakładów przemysłowych.

Spośród pozostałych wsi na terenie gminy na uwagę zasługują: Czerno, Plucice, Szczukocice ze względu na ich historyczne układy przestrzenne.

Wspomniana już dominująca niegdyś na terenie gminy Gorzkowice własność szlachecka pozostawiła ślady w formie kilkunastu zespołów dworsko – parkowych o różnym stopniu zachowania, rozmieszczonych w bezleśnym dziś, płaskim krajobrazie.

Obecnie na terenie gminy znajduje się 12 parków, w tym 8 zabytkowych oraz 4 w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków. Parki zabytkowe są generalnie w złym stanie: parki w Sobakowie oraz w Kotkowie są bardzo zniszczone, w Sobakówku jak i w Gościnniej zaniedbane, w Bujnicach park po 1945 r. został uszczuplony poprzez wycinkę drzewostanu. Jedynie stan parków w Cieszanowicach, Szczepanowicach oraz Żuchowicach można określić jako średni. Wszystkie parki znajdujące się w ewidencji zabytków są zniszczone lub zdewastowane, a nawet, jak np. w Gorzkowicach – Leonowie czy Gorzkowiczkach wręcz w stanie szczątkowym (w przypadku tego ostatniego był to raczej mały ogród użytkowy niż okazały ogród ozdobny stąd zapewne i niewielka liczba pozostałości po nim). Park w Szczukocicach, gdzie znajdują się zabudowania Gminnej Spółdzielni, remiza, zlewnia mleka, szalety, boisko do siatkówki, poddawany jest bardzo silnej antropopresji. W rezultacie nie odgrywa większej roli widokowej i stracił całkowicie swe pierwotne walory. Zagrożenie ponadto powoduje także działalność rolnicza – bezpośrednio z parkiem graniczy zabudowa zagrodowa oraz pola uprawne.

Należy podkreślić, iż parki znajdujące się na terenie gminy Gorzkowice odgrywają znaczną rolę oddziałując korzystnie na środowisko przyrodnicze. Większość z nich reprezentuje duże wartości dla lokalnej okolicy. Układy kompozycyjno – przestrzenne parków podnoszą wygląd równinnego i ubogiego w roślinność wysoką, krajobrazu gminy stanowiąc niejednokrotnie piękną oazę wysokiej zieleni. Liczne aleje: grabowe i grabowo-lipowe (Szczepanowice, Sobakówek, Kotków, Cieszanowice), kasztanowe (Żuchowice) i cisowe (Żuchowice) oraz zbiorniki wodne zlokalizowane na terenach parków, wzbogacają piękno krajobrazu, poprawiają warunki klimatyczne okolicy, stanowią miejsca lęgowe dla ptactwa i drobnej zwierzyny.

Bezpośrednio z parkami związane są dwory. Niestety stan techniczny i tych elementów spuścizny historycznej nie przedstawia się dobrze. Zabudowania dworskie na terenie gminy są w złym stanie technicznym i w większości wymagają remontów kapitalnych. Dwór w Sobakówku jest w całkowitej ruinie. Przyczyniło się do tego postępowanie mieszkańców okolicznych wsi, którzy uczestniczyli czynnie w postępującej dewastacji budynku wykorzystując jego materiał budowlany do swoich własnych celów. Świadczy to dobitnie o małej świadomości wartości zasobów kulturowych mieszkańców gminy oraz o braku szacunku dla takich wartości. Po oficynie nie pozostało śladu. Dwór w Żuchowicach wraz z bramą, spichlerzem i stodołą jest w średnim stanie, użytkowany przez prywatnego właściciela. Dwór w Szczepanowicach nie istnieje. Dwór w Bujnicach przetrwał, ponieważ w przeszłości funkcjonowała w nim szkoła. Obecnie zamieszkały przez dwie rodziny, nie remontowany, w stanie złym, zagrożony jest zniszczeniem. Na terenie gminy istniało także szereg innych dworów, które nie zostały wpisane do rejestrów Konserwatora Zabytków. Z zachowanych do dziś na uwagę zasługuje zwłaszcza dwór w Cieszanowicach, w którym do niedawna mieściła się szkoła. Opuszczony po zlikwidowaniu mieszczącej się w nim szkoły, znacznie podupadł (do postępującego niszczenia dworu znacznie przyczynia się wzrost poziomu wód gruntowych spowodowany spiętrzeniem rzeki Luciąży w zbiorniku Cieszanowice). Obecnie dwór w Cieszanowicach jest po kapitalnym remoncie. Murowano-drewniany dwór w Kotkowie, będący własnością prywatną, jest niezamieszkały i wymaga remontu. Właściciele gospodarstwa, na którym się znajduje, mieszkają obok w nowym budynku. Z pozostałych dworów nie zostało praktycznie nic. W Szczukocicach dwór został rozebrany po II wojnie światowej. Dwór w Sobakowie spłonął w 1950 r. – do dziś pozostały, coraz mniej widoczne, ślady lokalizacji dworu. Drewniany dwór z Gorzkowiczek nie istnieje.

Własność szlachecka reprezentowana była także przez liczne folwarki. Ich liczba, wg źródeł historycznych była znaczna, niemal równa liczbie obecnych sołectw na terenie gminy. Wymieniane są folwarki w Cieszanowicach, Daniszewicach, Gościnnej, Gorzkowiczach, Kotkowie, a także folwark Rdułtowie, Krzemieniewice, Kopanina, Plucice, Ryszardów, Sobaków, Sobakówek, Szczepanowice, Bujnice, Szczukocice, Wilkoszewice, Żuchowice.

Tak duża liczba układów rezydencjonalnych w znacznym stopniu ukształtowała krajobraz gminy. Do dziś zachowały się także niektóre elementy kompozycji wielko przestrzennych takie jak aleje pełniące, oprócz funkcji naprowadzającej (np. w Żuchowicach i Bujnicach), rolę łączników pomiędzy zespołami dworsko-folwarcznymi, jak w Sobakowie i Sobakówku. Aleje te stanowiły ważny element dawnego krajobrazu, podkreślając rangę założenia i ułatwiając orientację.

Wymienione wyżej elementy – zabudowania dworskie, folwarczne oraz związana z nimi organizacja dróg i zieleni ozdobnej stanowią o specyfice tego terenu i są walorem w skali regionu.

Ważną do dziś rolę pełnią obiekty architektury sakralnej. Kościół parafialny znajdujący się w Gorzkowicach, zbudowany w stylu neogotyckim („gotyk wiślano-bałtycki”), położony jest w centrum wsi, przy północno – wschodniej części rynku, ok. 100 metrów od linii kolejowej. Murowany, z cegły, o kamiennym cokole i dachami okrytymi cynkową blachą, o zwartej bryle w układzie bazylikowym wyraźnie dominuje nad dawnym miasteczkiem. Ceramiczna posadzka, polichromie i boazeria na ścianach oraz barwne witraże stanowią podstawowe elementy jego wewnętrznego wystroju. Sąsiadująca z kościołem plebania jest otoczona ogrodem. Stan zachowania wszystkich elementów tego zespołu kościelnego jest dobry.

Innym ważnym zabytkiem sakralnym jest kaplica we wsi Czerno, położona na Jasnej Górze. Do dzisiaj odbywają się w niej nabożeństwa (w każdą niedzielę) oraz raz do roku odpusty. Kaplica stanowi ważną dominantę wewnętrzną i wartość kulturową w skali gminy.

Spośród szeregu kapliczek występujących na terenie gminy wymienić należy, znajdujące się w dobrym stanie i wymagające bieżących remontów, kapliczki położone w miejscowościach Plucice – Trzchów, w Gorzkowiczach oraz w Żuchowicach.

Cmentarz w Gorzkowicach (o pow. 3,73 ha) został założony w II poł. XIX w. Na terenie cmentarza nie ma obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Stan zachowania cmentarza jest dobry, podobnie jak i zieleni cmentarnej. Najstarszy nagrobek to grób powstańca z 1862 r. Uwagę zwraca brama, kaplica oraz studnia, a także groby rodzinne i kaplice grobowe (Kulejowskich, Żakowskich i in.). Dominują nagrobki w stylu neoklasycystycznym, zbudowane przede wszystkim z piaskowca.

Walory wynikające z zabytkowych obektów technicznych praktycznie zanikły. Linia kolejki wąskotorowej jest rozebrana. Spośród młynów przetrwał tylko jeden – położony w Gorzkowicach przy ulicy Piotrkowskiej, nie będący jednak w ewidencji konserwatora zabytków. Młyny w Krzemieniewicach, Wielkim Stawie i Wilkoszewicach nie istnieją. Wartość historyczną posiadają także resztki zabudowań folwarcznych jak np. obok dawnego dworu w Gorzkowiczach oraz kilka zabudowań gospodarczych rozrzuconych w gminie.

2.3. Wartości kulturowe objęte ochroną

Zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt. 1).

W myśl art. 6 ust. 1 pkt. 1 ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome, będące w szczególności:

- 1) krajobrazami kulturowymi;

- 2) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
- 3) dziełami architektury i budownictwa;
- 4) dziełami budownictwa obronnego;
- 5) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;
- 6) cmentarzami;
- 7) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
- 8) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zgodnie z powyższymi zasadami ochrony obejmują zlokalizowane na terenie gminy Gorzkowice:

- zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych i znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome włączone do gminnej ewidencji zabytków,
- zabytki archeologiczne wpisane do rejestru oraz zidentyfikowane w ramach badań powierzchniowych stanowisk archeologicznych.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków

architektura - obiekty w rejestrze zabytków:

- Czerno – kaplica rzymsko - katolicka p. w. św. Trójcy, murowana z XVII w., właściciel Parafia Rzymskokatolicka w Gorzkowicach, nr rej.: 157-IX-3 z 02.05.1947 i z 24.01.1962,
- Gorzkowice – Kościół paraf. P. w. Najświętszego Serca Jezusa wraz ze schodami przed kościołem oraz otoczeniem, nr rej.: A/81 z 27.07.2009;

obiekty archeologiczne w rejestrze zabytków:

- Gorzkowice – fortalicja z XVII w., właściciel Gmina Gorzkowice, nr rej.: 687 z 16.09.1967;

parki w rejestrze zabytków:

- Bujnice – park dworski w zespole dworsko – parkowym z początków XIX w., właściciel AWR SP w Łodzi, użytkownik gospodarstwo rolne Bujnice, nr rej.: 289 z 31.08.1983 i z 14.07.1995,
- Cieszanowice – park dworski z początków XIX w., właściciel osoba prywatna, nr rej.: 295 z 31.08.1983,
- Gościnnia – park dworski z pierwszej połowy XIX w., właściciel Gmina Gorzkowice, użytkownik Szkoła Podstawowa, nr rej.: 307 z 31.08.1983 i z 14.09.1993,
- Kotków – park dworski z XIX w., właścicielem i użytkownikiem jest osoba prywatna, nr rej.: 379 z 10.11.1986,
- Sobaków – park dworski z XIX w., nr rej.: 215/P-II-25 z 27.11.1948 oraz 427 z 08.12.1992,
- Sobakówek – park dworski w zespole dworsko – parkowym z drugiej poł. XIX w., właściciel Gmina Gorzkowice, nr rej.: 25/P-IX-10 z 27.11.1948 oraz 406 z 13.06.1989,
- Szczepanowice – park dworski w zespole dworsko – parkowym z początków XIX w., właścicielem i użytkownikiem jest osoba prywatna, nr rej.: 237/P-IX-33 z 09.01.1950 i z 18.12.1995,
- Żuchowice – park dworski w zespole dworsko – parkowym z początków XIX w., właścicielem i użytkownikiem jest osoba prywatna, nr rej.: 330 z 31.08.1983.

Obiekty w gminnej ewidencji zabytków

Architektura:

L.p.	Miejscowość	Ulica	Nazwa	Określenie	Data
1.	Bujnice	-	Budynek gosp.	-	Pocz. XX w.
2.	Bujnice	-	Zespół dworski	-	2 poł. XIX w.
3.	Bujnice	-	Chlewnia	-	Pocz. XX w.
4.	Bujnice	-	Dwór	-	XIX w.
5.	Bujnice	-	Stodoła	-	XX w.

6.	Bujnice	-	Spichlerz	-	2 poł. XIX w.
7.	Cieszanowice	-	Dwór	-	XIX w.
8.	Czerno	-	Kaplica rzymsko-katolicka	PW Św. Trójcy	XVII w.
9.	Gorzkowice	Rynek	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	XIX w.
10.	Gorzkowice	Rynek	Kościół parafialny rzymsko-katolicki	PW Najświętszego Serca Pana Jezusa	1896-1914
11.	Gorzkowice	Przedborska	Fortalicja	-	XVII w.
12.	Gorzkowice	Rynek 1	Dawny dom parafialny	-	Kon. XIX w.
13.	Gorzkowice	Rynek 2a	Plebania	-	1902 r.
14.	Gorzkowice	Rynek 2a	Zespół kościelny	-	1896-1925 r.
15.	Gorzkowice	Częstochowska 51	Dom	-	Kon. XIX w./pierwsza poł.XX w.
16.	Gorzkowice	Kościelna 1	Dom	-	Kon. XIX w./pierwsza poł.XX w.
17.	Gorzkowice	Kościelna 6	Dom	-	Kon. XIX w./pierwsza poł.XX w.
18.	Gorzkowice	Kościelna 13	Dom	-	Kon. XIX w. / pierwsza poł.XX w.
19.	Gorzkowiczki	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	Pocz. XX w.
20.	Gorzkowiczki	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	Pocz. XX w.
21.	Gościnna	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	XIX w.
22.	Gościnna	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	Pocz. XX w.
23.	Kol. Krzemieniewice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	1934 r.
24.	Kol. Krzemieniewice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	1934 r.
25.	Plucice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	Pocz. XX w.
26.	Plucice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	Pocz. XX w.
27.	Sobakówek	-	Zespół dworski	-	XIX w.
28.	Sobakówek	-	Dwór	-	XIX w.
29.	Szczepanowice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	1935 r.
30.	Szczepanowice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	Pocz. XX w.
31.	Żuchowice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	XIX w.
32.	Żuchowice	-	Kapliczka rzymsko-katolicka	-	XIX w.
33.	Żuchowice	-	Zespół dworski	-	XIX-XX w.
34.	Żuchowice	-	Spichlerz	-	Pocz. XX w.
35.	Żuchowice	-	Dwór	-	1863 r.

Zabytki techniki:

- Krzemieniewice Kolonia – młyn wodny murowany z 1937 r.

Parki:

- Bujnice – początek XIX w.,
- Cieszanowice – początek XIX w.,
- Gorzkowice – Leonów – XIX w.,
- Gościńska – pierwsza połowa XIX w.,
- Kotków – XIX w.,
- Sobaków – XIX w.,
- Sobakówek – druga połowa XIX w.,
- Szczepanowice – początek XIX w.,
- Szczukocice – koniec XIX w.,
- Wilkoszewice – park zniszczony – XIX w.,
- Żuchowice – początek XIX w.

Cmentarze:

- Gorzkowice – cmentarz rzymsko-katolicki z XIX w.

Stanowiska archeologiczne:

Ponadto na terenie gminy znajduje się 231 stanowisk archeologicznych, które zostały przedstawione na planszy „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” w postaci odrębnych stanowisk oraz stref występowania stanowisk archeologicznych. Stanowisko w miejscowości Gorzkowice zostało jako fortalicja pochodząca z okresu nowożytnego, wpisane do rejestru zabytków.

2.4. Historyczne formy układów osadniczych

Układy przestrzenne, które winny podlegać ochronie występują w następujących historycznych miejscowościach:

- Gorzkowice – miejski układ przestrzenny,
- Czerno – wieś sznurowa z 1335 r.,
- Plucice – wieś ulicowa z 1386 r.,
- Szczukocice – wieś o układzie nierozpoznanym.

2.5. Dobra kultury współczesnej

Zgodnie z listą dóbr kultury współczesnej obiektów zrealizowanych w latach 1945 – 1989 na terenie województwa łódzkiego opracowaną w 2006 r. na zlecenie Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego stwierdza się, iż na terenie gminy Gorzkowice nie ma dóbr kultury współczesnej.

3. Rolnictwo

3.1. Warunki naturalne rozwoju rolnictwa

Na rozwój rolnictwa i jego przestrzenne zróżnicowanie główny wpływ wywierają warunki przyrodnicze, do których należą m. in. gleby, stosunki wodne, rzeźba oraz klimat. W gminie Gorzkowice znajdują się znaczne obszary gleb średniej jakości (klasa IV - 42,95%), a łącznie z klasą trzecią, gruntów chronionych jest 52,49%, gmina posiada więc pod tym względem dobre warunki do produkcji rolnej.

Klasy bonitacyjne gruntów ornych i sadów na gruntach ornych w gminie Gorzkowice

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia [ha]	Udział w strukturze [%]
IIIa	159,9757	2,51
IIIb	542,720	8,50
IVa	1391,8446	21,80

IVb	1355,2520	21,22
V	1763,5031	17,83
VI	1138,2032	17,82
VIz	32,9890	0,60
Razem	6384,4696	100,0

Źródło: Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim październik 2008 r.

Użytki rolne zajmują 80% ogólnej powierzchni gminy, w tym grunty orne 62%, użytki zielone 18,8 %.

Klasy bonitacyjne użytków zielonych w gminie Gorzkowice

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia [ha]		[%]		Użytki zielone razem	
	łąki	pastwiska	łąki	pastwiska	powierzchnia	%
III	21,1765	9,0877	2,334	1,467	30,2642	1,982
IV	338,0505	277,8469	37,257	44,861	615,9874	40,342
V	484,5521	217,5070	53,404	35,119	702,0591	45,986
VI	63,5615	95,6115	7,005	15,438	159,1730	10,426
VIz	-	19,2930	-	3,115	19,2930	1,264
Razem	907,3406	619,3461	100,00	100,00	1526,6867	100,00

Źródło: Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim październik 2008 r.

Układ temperatury w ciągu roku jest korzystny dla rozwoju roślin. Okres wegetacyjny trwa przeciętnie 210-215 dni, jest zatem wystarczająco długi dla upraw zbożowo-okopowych, warzyw, jak i drzew owocowych. Okres intensywnego wzrostu roślin często jednak charakteryzuje się niedoborem wody, a okres zbioru plonów - nadmiarem opadów. Z punktu widzenia potrzeb rolnictwa ilość opadów jest zbyt mała i poważnie utrudnia uprawę roślin o wysokim współczynniku transpiracji, prowadząc niekiedy nawet do powstania suszy glebowej. Dość często szkody wyrządzają także spóźnione przymrozki wiosenne, zwłaszcza majowe, przypadające na okres, w którym rośliny wykazują bardzo dużą wrażliwość na wahania temperatury.

Obszar gminy posiada małe zdolności retencyjne. Zagrożeniem dla rolnictwa są nie tylko skromne zasoby wód, ale także wylewy rzek pojawiające się w czasie roztopów wiosennych.

Wartość wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (syntetyczna ocena następujących elementów: gleb, klimatu, długości okresu wegetacyjnego, rzeźby terenu oraz warunków wodnych) IUNG wynosi 60,8 w skali 100 punktowej i jest jedną z najwyższych w dawnym województwie piotrkowskim.

3.2. Rolnicze użytkowanie ziemi

Bazą produkcji rolniczej gminy Gorzkowice jest 8059 ha użytków rolnych, co stanowi **80%** powierzchni gminy (2007 r.).

Powierzchnia gruntów	2012		2007		1998	
	[ha]	[%]	[ha]	[%]	[ha]	[%]
Powierzchnia ogólna	10 220	100,0	10 205	100,0	10 205	100,0
Użytki rolne						
grunty orne	5 984	58,5	6 036	59,1	6 123	59,8
sady	105	1,02	108	1,05	130	1,3
łąki	896	8,76	904	8,85	909	8,9

pastwiska	596	5,8	611	5,9	612	6,0
Razem	7581	74	7659	75	7774	76
Grunty leśne						
Lasy	1 659	16,2	1 617	15,8	1 547	15,1

Źródło: Strategia rozwoju gminy Gorzkowice oraz Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim

W ogólnej strukturze użytkowania gruntów dominują użytki rolne. Najważniejszą formą rolniczego użytkowania ziemi są grunty orne, których ilość się nieco zmniejszyła w porównaniu z 1998 r. Jest to również mniejszy udział niż średnio w województwie (80,9%) i w kraju (76%). Znaczną powierzchnię zajmują użytki zielone – łącznie niespełna 15%. W rozpatrywanym okresie czasu nie zaszły wyraźne zmiany w strukturze użytkowania gruntów.

Gleby klas III – IV zajmujące ok. 50% powierzchni gminy rozmieszczone są dość równomiernie, nie występują jedynie w centralno-wschodnim i na południowo-zachodnim skraju gminy. Stanowią one 54% gruntów ornych oraz niespełna 42% użytków zielonych i są dobrą podstawą dla rozwoju rolnictwa, głównie rolnictwa specjalistycznego, wymagającego dobrych warunków glebowych. Generalnie, korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa nie są w pełni wykorzystane, zwłaszcza dla wyspecjalizowanych działów produkcji rolniczej, m. in. warzywnictwa i sadownictwa.

Na terenie gminy część gruntów jest zmeliorowana. Udział gruntów zmeliorowanych na dobrych klasach bonitacyjnych przedstawia poniższa tabela.

Sołectwo	Grunty orne		Użytki zielone	
	kl. I-IV [ha]	zmelior. [ha]	kl. I-IV [ha]	zmelior. [ha]
Bujnice	209,88	163	17,80	20
Bujniczki	127,63	-	15,43	-
Cieszanowice	167,64	5	30,30	60
Daniszewice	89,93	-	7,60	-
Gościnna	108,21	247	14,26	-
Gorzkowiczki	284,62	167	17,35	-
Grabostów	41,56	-	10,00	10
Gorzkowice	359,88	40	51,02	-
Kotków	119,23	28	47,43	20
Krosno	155,54	-	28,95	31
Krzemieniewice	165,09	90	34,17	57
Kol. Krzemieniewice	95,44	-	6,24	16
Kol. Gorzędów	45,07	-	18,24	-
Marianek	80,62	-	8,36	8
Plucice	168,47	-	18,84	51
Sobakówek	185,56	288	15,42	-
Sobaków	113,23	-	8,74	10
Szczepanowice	219,39	-	44,72	21
Szczukocice	118,02	176	38,75	-
Wilkoszewice	146,77	118	22,67	-
Wola Kotkowska	44,72	-	73,79	-
Żuchowice	166,82	133	27,15	-
GMINA OGÓŁEM	3213,32	991	557,23	275

Źródło: Urząd Gminy Gorzkowice, 2011

Gminna spółka Wodna w Gorzkowicach prowadzi swą działalność na 1266 ha gruntów meliorowanych, w tym;

- grunty drenowane – 991 ha,
- użytki zielone odwodnione rowem – 275 ha,
- rowy odpływowe – 55,5 km.

Istnieje widoczna korelacja pomiędzy liczbą mieszkańców w poszczególnych sołectwach, a powierzchnią gleb dobrych (klas III – IV): Gorzkowice, Gorzkowiczki Szczepanowice, Sobakówek posiadają największe obszary dobrych gleb, Marianek, Kolonia Krzemieniewice, Wola Kotkowska, Daniszewice to sołectwa o niskiej liczbie ludności i glebach dobrych.

Ponad 22% użytków rolnych (18,7% gruntów ornych i 3,7% użytków zielonych) jest zmeliorowanych.

3.3. Struktura agrarna gospodarstw

Na strukturę agrarną gospodarstw składa się wielkość gospodarstw, ich rozdrobnienie oraz formy własności ziemi.

Wielkość gospodarstw w gminie 2012 r.

Powierzchnia gospodarstwa [ha]	Ilość gospodarstw
do 2	2367
2-5	765
5-7	198
7-10	96
10-15	65
Powyżej 15	23
Razem	3514

Źródło: Urząd Gminy Gorzkowice

Gospodarstwa rolne wg sołectw w 2000 r. i 2012 r.

Sołectwo	Liczba indywidualnych gospodarstw rolnych							
	Ogółem		0-5 ha		5 – 10 ha		pow. 10 ha	
	2000 r.	2012 r.	2000 r.	2012 r.	2000 r.	2012 r.	2000 r.	2012 r.
Bujnice	44	100	42	95	1	4	1	1
Bujniczki	121	133	88	97	23	26	10	10
Cieszanowice	77	97	60	82	12	11	5	4
Daniszewice	64	74	60	68	3	6	1	0
Gościnna	89	157	77	150	10	6	2	1
Gorzkowiczki	157	182	136	162	18	15	3	5
Grabostów	60	63	49	47	10	15	1	1
Gorzkowice	256	287	229	246	20	27	7	14
Kotków	61	69	51	50	6	13	4	6
Krosno	94	111	68	85	20	21	6	5
Krzemieniewice	82	82	62	42	13	31	7	9
Kol. Krzemieniewice	51	52	38	32	9	14	4	6
Kol. Gorzędów	53	56	51	54	1	2	1	0
Marianek	47	53	35	35	8	16	4	2
Plucice	122	138	101	115	17	20	4	3
Sobakówek	91	105	72	70	15	33	4	2

Sobaków	60	62	50	31	8	31	2	0
Szczepanowice	85	102	74	80	4	14	7	8
Szczukocice	78	74	65	66	10	6	3	2
Wilkoszewice	71	85	50	70	16	11	5	4
Wola Kotkowska	61	65	47	35	8	26	6	4
Żuchowice	101	105	85	93	13	11	3	1
RAZEM	1925	2252	1590	1805	245	359	90	88

Źródło: Urząd Gminy Gorzkowice

Ponad 82% gospodarstw rolnych ma powierzchnię do 5 ha. W 2007 r. powierzchnia gruntów rolnych do 1 ha wynosiła 791 ha. Gospodarstw powyżej 10 ha jest niewiele – zaledwie 4,7%. Największa ich liczba występuje w Bujniczkach, Gorzkowicach, Krzemieniewicach i Szczepanowicach.

Powierzchnia użytków rolnych w gminie Gorzkowice wg grup obszarowych i według sołectw w 2000 r. i 2012 r.

Sołectwo	Powierzchnia użytków rolnych							
	0 – 5 ha		5 – 10 ha		pow. 10 ha		Razem	
	2000 r	2012 r	2000 r	2012 r	2000 r	2012 r	2000 r	2012 r
Bujnice	99,67	68,36	6,41	12,51	172,87	174,06	278,95	254,93
Bujniczki	204,24	235,44	148,67	137,77	141,64	146,21	494,55	519,42
Cieszanowice	167,06	182,07	65,24	46,97	216,65	309,31	448,95	538,35
Daniszewice	146,60	155,40	21,35	19,47	13,50	0	181,45	174,87
Gościnna	167,89	161,75	57,49	41,36	-	19,72	225,38	222,83
Gorzkowiczki	326,31	331,48	101,94	85,79	45,53	44,06	473,78	461,33
Grabostów	125,63	121,23	48,60	41,74	16,11	16,19	190,34	179,16
Gorzkowice	436,29	404,26	123,90	170,03	89,10	260,42	649,29	834,71
Kotków	221,31	126,88	31,43	88,94	31,81	58,17	284,55	273,99
Krosno	198,98	213,90	142,00	102,62	81,86	74,26	422,84	390,78
Krzemieniewice	200,86	142,53	83,07	78,01	99,72	138,20	383,65	358,74
Kol. Krzemieniewice	119,74	74,90	50,01	81,32	58,88	58,88	228,63	215,10
Kol. Gorzędów	72,73	72,58	5,55	14,84	12,57	-	90,85	87,42
Marianek	113,92	81,32	47,95	96,89	204,03	186,10	365,90	364,31
Plucice	255,77	261,17	93,14	107,67	70,28	50,35	419,19	419,19
Sobakówek	186,94	197,17	89,88	71,06	37,89	24,86	314,71	293,09
Sobaków	161,93	137,46	48,72	64,97	14,29	-	224,94	202,43
Szczepanowice	235,60	163,84	20,83	86,60	119,11	112,61	375,54	363,05
Szczukocice	141,35	135,26	64,20	46,74	27,20	-	232,75	182,00
Wilkoszewice	110,91	150,45	91,08	51,34	67,36	63,39	269,35	265,18
Wola Kotkowska	169,73	109,66	48,72	72,11	89,04	110,08	307,49	291,85
Żuchowice	199,41	195,24	80,38	63,09	26,43	27,01	306,22	285,34
GMINA OGÓŁEM	4062,8	3722,3	1461,2	1581,8	1645,2	1873,8	7169,3	7178,0

Źródło: Urząd Gminy Gorzkowice

Struktura wielkości gospodarstw w gminie jest niekorzystna. Obok dużego rozdrobnienia gospodarstw występuje rozproszenie rozłogu gruntów. Przeciętne gospodarstwo posiada 5 działek. Największym udziałem gospodarstw drobnych (0-5 ha) cechują się sołectwa: Kolonia Gorzędów (gdzie 80% powierzchni przypada na małe gospodarstwa rolne), Kotków (odpowiednio 78%) i Gorzkowiczki (niespełna 69%). Jedynie w trzech sołectwach powierzchnia gospodarstw stosunkowo dużych (pow. 10

ha) jest większa od pozostałych grup obszarowych: są to Cieszanowice, Bujnice i Marianek, gdzie udział tych gospodarstw w ogólnej powierzchni odpowiednio wynosi: 62%, 48% i 55%. Średnio na jedno gospodarstwo w gminie przypadało w 2000 r. 3,7 ha użytków rolnych.

3.4. Struktura własności gruntów

Struktura własności gruntów w gminie Gorzkowice – stan 2011 r.

Właściciel	Użytkowanie rolne	Użytkowanie leśne oraz zadrzew. i zakrzew.	Grunty zabudowane i zurbanizowane			Grunty pod wodami	Użytki ekologiczne	Nieużytki	Razem [ha]
			Ter. Mieszkaniowe i zabudowane	Ter. Przemysłowe	Ter. Komunikacyjne				
Grunty SP z wył. gr. przekazanych w użytk. wieczyste	662	887	-	1	24	48	42	10	1674
Grunty SP w użytk. wieczystym	1	-	3	25	56	-	-	-	85
Grunty gminne z wył. gr. przekazanych w użytk. wieczyste	55	8	9	-	186	1	-	4	263
Grunty gminne w użytk. wieczystym	2	-	1	-	-	-	-	-	3
Razem gr. SP									2 025
Grunty osób fizycznych	7190	736	68	-	1	-	-	46	8041
Grunty kościelne i związków wyznaniowych	3	-	6	-	-	-	-	-	9
Wspólnoty gruntowe	77	9						3	89
Grunty powiatów	-	-	-	-	48	-	-	-	48
Razem									10212

Źródło: Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim

W gminie dominuje własność prywatna, która obejmuje niespełna 80% powierzchni gminy (7989 ha). W sektorze gospodarki społecznej pozostają grunty Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, których udział w ogólnym bilansie gruntów wynosi niespełna 21,7%. Własność państwowa to przede wszystkim grunty leśne i lasy 8,9% oraz drogi 3,1% stanowiące ogółem ok. 12% powierzchni gminy.

3.5. Wyposażenie techniczne rolnictwa

Wyposażenie techniczne rolnictwa w gminie Gorzkowice należy uznać za złe. Na takie stwierdzenie wpływa przede wszystkim sytuacja w gospodarstwach małych, których w gminie jest ponad 80%, a w których jeden ciągnik występuje na niespełna 16 gospodarstw, a opryskiwaczy praktycznie brak. Nie ma tam również dożarek, kombajnów zbożowych czy schładzarek mleka.

Stan wyposażenia technicznego jest wynikiem nieopłacalności produkcji rolnej w tak małych gospodarstwach i niewielkich dochodach z nich uzyskiwanych. Względy ekonomiczne sprawiają, iż sprzęt do prac polowych w niewielkich powierzchniowo gospodarstwach jest inwestycją nieopłacalną.

Podobnie, stosunkowo niewielka liczba pogłowia bydła oraz trzody chlewnej nie sprzyja mechanizacji produkcji zwierzęcej. Potwierdza to poprawiające się wyposażenie w urządzenia mechaniczne w miarę zwiększania się powierzchni gospodarstw. Prawie w każdym gospodarstwie o powierzchni 5-10 ha jest ciągnik, w ponad co drugim rozrzutnik obornika, w co szóstym opryskiwacz. Jeszcze lepsza sytuacja jest w gospodarstwach największych. Niekorzystny jest jednak całkowity brak dojarek i schładzarek mleka, przy istnieniu 5 mleczarni na terenie gminy (Krosno, Krzemieniewice, Szczukocice, Gorzkowiczki, Szczepanowice), które świadczą o istniejącej na terenie gminy produkcji mleka.

3.6. Produkcja rolnicza

W zdecydowanej większości gospodarstw produkcja rolnicza jest wszechstronna, niewyspecjalizowana. W produkcji rolniczej dominuje uprawa roślin mało pracochłonnych, w tym zwłaszcza zbóż.

Uprawy typowe w gminie to żyto i ziemniaki. Na nielicznym kompleksie żytnim dobrym przy odpowiedniej agrotechnice, zwłaszcza poprawie stanu uwilgotnienia gleby i nawożeniu organicznym uprawiać można również rzepak, jęczmień, czasem pszenicę.

Powierzchnia zasiewów w gminie

Rodzaj uprawy	Powierzchnia upraw [ha]			
	1990	1994	1998	2008
Zboża ogółem	3 362	3 518	3 856	3920
w tym: żyto	2 233	2 002	1 637	1110
pszenica	255	298	411	370
jęczmień	79	117	239	315
mieszanki	501	764	1 044	1325
owies	294	221	183	80
pszenżyto	-	116	342	720
pastewne	729	600	626	125
pozostałe	12	33	33	15
ziemniaki	1 051	993	629	220
Ogółem	5 154	5 144	5 144	4280

Źródło: Strategia gminy Gorzkowice

Zmiany w strukturze zasiewów można uzasadnić dążeniem do intensyfikacji produkcji. W minionych latach nastąpił znaczny wzrost powierzchni uprawy mieszanek zbożowych, przy spadku powierzchni uprawy żyta i ziemniaków. Wzrasta również powierzchnia uprawy jęczmienia, a także pszenżyta.

Zmniejsza się powierzchnia upraw wymagających większych nakładów siły roboczej, przy równoczesnym spadku ogólnej powierzchni zasiewów. Według informacji z Urzędu Gminy w ostatnich latach następuje ogólny spadek plonów. Bezpośrednią przyczyną tego niekorzystnego zjawiska jest, oprócz niesprzyjających warunków atmosferycznych, znaczny spadek zużycia nawozów sztucznych. Ważnym czynnikiem ograniczającym plony jest wysoka kwasowość gleb i niski poziom magnezu i z tego względu niezbędne jest przeprowadzanie zabiegów wapnowania gleb.

W prowadzonej hodowli główne miejsce zajmuje bydło i trzoda chlewna. Od kilku lat obserwuje się w gminie spadek ilości hodowanego bydła – w tym krów. Spadek hodowli krów w ciągu minionego dziesięciolecia sięga niemal 50%. W chowie trzody chlewnej następował powolny, ale w rezultacie dość znaczny wzrost pogłowia.

Ogólnie stwierdzić należy, że rolnictwo gminy Gorzkowice reprezentuje typ gospodarki ekstensywnej, opartej na produkcji zbóż należących do nisko plonujących oraz dającej małe dochody, ale nie

wymagającej szczególnych nakładów pracy (pielęgnacji) i wysokiego nawożenia. Pozytywnym kierunkiem jest wzrost zasiewów pszenicy, jęczmienia i także pszenżyta.

Brak odpowiednich środków na rozwój gospodarstw specjalistycznych i modernizację gospodarstw rolnych, niedostateczne kwalifikacje rolników na prowadzenie gospodarki specjalistycznej, niskie ceny i trudności w zbyciu produktów rolnych to główne przeszkody w szybkich zmianach dotychczas stosowanych metod gospodarowania rolniczego. Czynnikiem ograniczającym intensyfikację produkcji rolniczej gminy Gorzkowice jest ponadto niekorzystna struktura agrarna i małe powierzchniowo gospodarstwa. Gospodarstwa drobne charakteryzują się ograniczoną możliwością inwestowania w rolnictwo, są mniej podatne na zmiany restrukturyzacyjne. Niekorzystny stan pogłębia niewystarczające wyposażenie techniczne rolnictwa.

Złe warunki dla rozwoju rolnictwa, wynikające nie tylko z sytuacji gospodarczej, przyrodniczo-ekonomicznej gminy, ale z trudności gospodarczych w całym kraju, potwierdzają zjawiska społeczne zachodzące w gminie: spadek zainteresowania produkcją rolniczą, zmniejszanie się liczby ludności utrzymującej się z rolnictwa, pojawianie się coraz większej liczby gospodarstw bez następców.

Mało prawdopodobne są też zmiany strukturalne gospodarstw. Bardziej realna jest zmiana funkcji gospodarstw z dotychczasowej produkcji rolniczej na przyszłościowe gospodarstwa socjalno – rolne. Perspektywy rozwoju widoczne są też jako przechodzenie na kierunki bardziej pracochłonne, np. warzywnictwo lub produkcja zwierzęca, na obszarach gdzie warunki naturalne sprzyjają intensyfikacji produkcji rolniczej. Sprzyja temu rosnące zapotrzebowanie na wysokoprzetworzone, dobrej jakości produkty rolne. Działania rolnictwa powinny być poparte organizacją dystrybucji żywności, która zwiększyłaby szansę zbytu produktów rolnych oraz wspieraniem rolnictwa przez państwo poprzez różne formy kredytów preferencyjnych.

Szansą dla rolnictwa jest także przekwalifikowanie gospodarstw rolnych na gospodarstwa agroturystyczne, zwłaszcza na obszarach położonych w pobliżu Zbiornika Cieszanowice. Dużego znaczenia nabierają działania władz gminnych promujące działania pozostające w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz kształtujące świadomość ekologiczną mieszkańców wsi.

4. Leśnictwo

Na terenie gminy Gorzkowice w 2011 r. znajdowało się 1606,0 ha lasów, w tym 867 ha to lasy publiczne. Głównymi kompleksami lasów są: Las Bujnicki we wschodniej części gminy oraz Las Szczukocki w południowej części gminy. Lasy gminne należą do leśnictwa Gorzkowice, które podlega Nadleśnictwu Piotrków. Liczba lasów jest bardzo skromna: wynosi zaledwie 15,5% powierzchni gminy podczas gdy w woj. łódzkim 21,1%, a w całym kraju średnio 29,2%. Lesistość w ciągu ostatnich lat ulega tendencji spadkowej: z 1674 ha w 1985 r. do 1617 ha w 2007 r. i niespełna 1606 ha w 2011 r.. Zgodnie z obecną polityką leśną państwa, w Polsce stawia się coraz większy nacisk na przyrost powierzchni lasów ograniczając proces wylesień oraz dofinansowując ze środków Unii Europejskiej zalesienia. Z programu dofinansowań obecnie korzystają mieszkańcy gminy Gorzkowice zalesiający ugory oraz nieużytki zlokalizowane na słabych glebach, proces ten budzi nadzieję na wzrost lesistości w gminie.

W strukturze drzewostanu dominuje las iglasty (sosnowy). Naturalne siedliska leśne zostały zdegradowane i obecnie przeważają młode zbiorowiska borowe. Zbiorowiska lasów liściastych występują tylko w postaci małych kęp. W programach gminy, które objęte są istniejącymi i planowanymi formami ochrony przyrody tylko niewielki procent ich powierzchni stanowią lasy.

Kondycja lasów na terenie gminy nie jest dobra. Wszystkie lasy na terenie gminy są uszkodzone z powodu działalności przemysłowej. Do szczególnie uciążliwych emitatorów zanieczyszczeń zaliczane są:

- Elektrownia Bełchatów,
- Fabryka Maszyn Górniczych „Pioma” S. A. w Piotrkowie Trybunalskim,
- Ciepłownię Zakładów Gospodarki Komunalnej w Piotrkowie i Tomaszowie Maz.

Tereny leśne gminy położone są w odległości około 20 km w linii prostej od elektrowni Bełchatów i nie są od niej osłonięte żadną naturalną przeszkodą. Bezpośrednim skutkiem tego są kwaśne deszcze, będące głównym czynnikiem wpływającym niekorzystnie na stan lasów. Najbliższy pomiar zanieczyszczeń ma miejsce w Parzniewicach – wyniki potwierdzają, iż 52% opadów ma odczyn kwaśny, a 10% opadów ma odczyn bardzo kwaśny (opady te przypadają głównie na marzec, maj, lipiec). Nie zostały natomiast przekroczone średnioroczne stężenia związków stanowiących podstawowe zanieczyszczenia powietrza: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, pyłu zawieszonego (1996 r.). Nie odnotowano także zagrożeń biotycznych (ze strony szkodników pierwotnych). Część lasów na terenie gminy ma funkcje ochronne. Występują także liczne użytki ekologiczne korzystnie oddziałując na otoczenie i trwale urozmaicając środowisko leśne. Las Olszowiec (w pobliżu torów kolejowych) jest bardzo cenny ze względu na duże bogactwo przyrodnicze (patrz rozdz. szata roślinna).

5. Procesy demograficzne

Procesy demograficzne: liczba ludności i jej zmiany, struktura wg wieku, płci, struktura zawodowa ludności, ruch naturalny oraz ruch migracyjny mają niewątpliwy wpływ na rozwój gminy. Jednocześnie zachowania ludności są odzwierciedleniem zmian zachodzących na terenach zamieszkałych przez daną społeczność. Z tego względu zjawiska demograficzne stanowią ważny czynnik, który powinien zostać uwzględniony podczas planowania rozwoju i sposobu zagospodarowania obszarów gminy.

5.1. Rozwój liczby ludności.

W gminie Gorzkowice zameldowanych jest 8682 mieszkańców (stan na 31 XII 2011 r.).

Liczba ludności gminy Gorzkowice w latach 1999-2008 r. i w 2011 r.

Rok	Liczba ludności [os.]	Dynamika zmian [%] z roku na rok	Gęstość zal. [os./km ²]
1999	8841	100,0	86,4
2000	8856	100,2	86,7
2001	8817	99,6	86,3
2002	8814	99,9	86,0
2003	8786	99,7	85,7
2004	8757	99,7	85,7
2005	8761	100,04	85,7
2006	8757	99,95	85,7
2007	8712	99,5	85,3
2008	8788	100,8	86,0
2011	8703	99,0	85,2

Źródło: Lata 1998-2000 – Strategia Rozwoju Gminy Gorzkowice, 2001-2008 i 2011 Urząd Gminy Gorzkowice i GUS

Liczba ludności w gminie, w ciągu ostatniego dziesięciolecia była stosunkowo stabilna i nie ulegała większym wahaniom, zauważalny jest jednak jej niewielki spadek, zwłaszcza w ostatnim okresie (tj. między 2008 a 2011 r.). Pod względem ilości mieszkańców gmina znajduje się na jednym z najwyższych miejsc, co przy jej stosunkowo małej powierzchni stawia ją pod względem zaludnienia – 84,9 os./km² na drugim miejscu wśród gmin wiejskich powiatu.

5.2. Rozmieszczenie ludności

Rozmieszczenie ludności w gminie jest nierównomierne. W sołectwie Gorzkowice mieszka 40% ludności gminy. Pod tym względem wyróżniają się także Gorzkowiczki 6,1% i Plucice 5,1%. Najmniejsza liczba ludności występuje w sołectwach Marianek, Wola Kotkowska, Kolonia

Krzemieniewice. Na takie rozmieszczenie ludności wpływ mają czynniki historyczne, społeczne oraz ekonomiczne a także poziom rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej. Gorzkowice mają w swej historii co najmniej kilkanaście lat miejskości, od XIII w. ma tu swoją siedzibę kościół parafialny - jedyny kościół w gminie. Tylko na terenie Gorzkowic istnieje i jest rozbudowywana sieć gazownicza, podobnie jak i sieć kanalizacyjna. Pewien wpływ na rozmieszczenie ludności wywarło także położenie komunikacyjne. Gorzkowice są lokalnym węzłem komunikacyjnym dla dróg powiatowych i gminnych, tędy biegnie linia kolejowa PKP (dawna kolej Warszawsko - Wiedeńska).

Gęstość zaludnienia, która jest bezpośrednią wypadkową liczby mieszkańców i powierzchni danego sołectwa ma charakterystyczny rozkład nawiązujący do wyżej wymienionych czynników. Ogólnie największą gęstością zaludnienia cechują się centralne i północne sołectwa gminy.

Liczba ludności i gęstość zaludnienia w gminie Gorzkowice w 2011 r.

Sołectwo	Liczba mieszkańców [os.]	Udział powierzchni gminy [%]	Gęstość zaludnienia [os./km²]
Bujnice	245	2,7	89
Bujniczki	360	4,2	84
Cieszanowice	296	3,4	85
Daniszewice	123	1,4	86
Gorzkowice	3609	40,3	88
Gorzkowiczki	546	6,1	88
Grabostów	180	2,1	84
Gościnna	355	4,1	85
Kol. Krzemieniewice	153	1,2	125
Kotków	216	1,8	117
Krosno	127	3,0	41
Krzemieniewice	262	2,4	107
Marianek	73	1,0	71
Plucice	459	5,1	88
Sobaków	179	2,0	88
Sobakówek	335	3,7	89
Szczepanowice	284	4,2	66
Szczukocice	386	3,1	122
Wilkoszewice	295	3,4	85
Wola Kotkowska	97	1,1	86
Żuchowice	308	3,6	84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Gorzkowice

Charakterystyczne jest występowanie większej gęstości zaludnienia w sołectwach położonych w pobliżu linii PKP. Pod względem gęstości zaludnienia wyróżnia się także sołectwo Sobaków. Południowe obszary gminy cechują się natomiast niższą gęstością zaludnienia.

Zmiany zachodzące w poszczególnych sołectwach gminy Gorzkowice w latach 2006 – 2008 nasuwają następujące wnioski. Jedynie w sołectwach – Bujnice, Gorzkowice, Gorzkowiczki i Sobaków - liczba ludności wzrastała w ciągu ostatnich trzech lat. W pozostałych sołectwach liczba ludności zmniejsza się. Zmiany ogólnej liczby ludności w gminie powodują jednak, iż w niektórych sołectwach wzrasta udział ich ludności w stosunku do ogółu ludności zamieszkałej na terenie gminy. Tak właśnie dzieje się w Gorzkowicach, co świadczy o tym, iż jest to sołectwo najbardziej atrakcyjne w gminie. Jednocześnie Gorzkowice są wyraźnie największym sołectwem pod względem ludnościowym, silnie dominującym w gminie – udział ludności pozostałych sołectw w ogólnej liczbie ludności gminy rzadko przekracza 4%. Dominacja Gorzkowic jest silnie wyrażona również w postaci gęstości zaludnienia. Drugim sołectwem, które wyróżnia się pod tym względem jest Sobaków.

Rozmieszczenie ludności w gminie Gorzkowice wg sołectw w latach 2006, 2010, 2011

Sołectwo	2006		2010		2011	
	liczba ludności	[%] ogólnej l.l.	liczba ludności	[%] ogólnej l.l.	liczba ludności	[%] ogólnej l.l.
Bujnice	234	2,7	245	2,7	238	2,9
Bujniczki	345	4,0	360	4,2	362	4,2
Cieszanowice	290	3,3	296	3,4	297	3,3
Daniszewice	128	1,5	123	1,4	123	1,5
Gorzkowice	3413	39,1	3609	40,3	3590	40,0
Gorzkowiczki	540	6,2	546	6,1	538	6,1
Grabostów	161	1,8	180	2,1	189	2,1
Gościnna	360	4,1	355	4,1	363	4,1
Kotków	160	1,8	153	1,2	154	1,8
Krzemieniewice	240	2,8	216	1,8	216	2,4
Kol. Krzemieniewice	126	1,4	127	3,0	126	1,5
Krosno	290	3,3	262	2,4	264	3,1
Marianek	95	1,1	73	1,0	69	0,9
Plucice	457	5,2	459	5,1	457	5,1
Sobaków	190	2,2	179	2,0	175	2,0
Sobakówek	280	3,2	335	3,7	329	3,7
Szczukocice	307	3,5	284	4,2	284	3,1
Szczepanowice	366	4,2	386	3,1	376	4,2
Wilkoszewice	304	3,5	295	3,4	297	3,3
Wola Kotkowska	120	1,4	97	1,1	91	1,1
Żuchowice	320	3,7	308	3,6	308	3,6
GMINA OGÓŁEM	8726	100	8888	100	8846	100

Źródło: Urząd Gminy w Gorzkowicach, ewidencja ludności 2011.

Północne sołectwa gminy Gorzkowice, Żuchowice, Szczepanowice, Gościnna, Wilkoszewice, Sobaków, Sobakówek oraz Grabostów zajmujące łącznie 32,3% powierzchni gminy, gromadzą 63,4% ludności gminy, co również świadczy o dysproporcjach w rozmieszczeniu ludności na jej terytorium.

5.3. Ruch naturalny

Ruch naturalny ludności jest jednym z wyznaczników demograficznego potencjału społeczności. Współczynnik dynamiki demograficznej $[W_d]$ oblicza się jako stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie. Przyjmując wartości powyżej jedności, współczynnik opisuje populacje rozwojowe, ułamek dowodzi regresu demograficznego. Choć tendencje demograficzne nie oddziałują bezpośrednio na aktualny potencjał gminy, to w dalszej perspektywie trudno mówić o rozwoju obszaru, którego mieszkańcy stopniowo wymierają i nie są zastępowani w pełni przez młodsze pokolenia.

W gminie Gorzkowice wskaźnik urodzeń na 1000 mieszkańców w 2011 r. wynosił 10,4, dla województwa piotrkowskiego odpowiednio 11,0, a średnia dla województwa wynosiła zaledwie 9,5.

Ruch naturalny w gminie Gorzkowice w latach 2000-2008

Rok	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny	[W _d]
	W liczbach bezwzględnych			
2000	121	102	+19	1,19
2001	101	100	+1	1,01
2002	104	105	-1	0,99
2003	86	113	-27	0,76
2004	89	112	-23	0,79
2005	100	104	-4	0,96
2006	96	83	+13	1,16
2007	93	104	-11	0,80
2008	67	75	-8	0,89
2009	104	98	+6	1,06
2010	98	99	-1	0,98
2011	91	79	+12	1,15

Źródło: Urząd Gminy w Gorzkowicach, ewidencja ludności październik 2008 r. oraz dane GUS 2011 r.

Ruch naturalny w gminie Gorzkowice według sołectw w 2011 r.

Sołectwa	Urodzenia	Zgony	Przyrost naturalny
Bujnice	2	2	0
Bujniczki	2	1	1
Cieszanowice	3	3	0
Daniszewice	2	4	-2
Gorzkowice	42	29	13
Gorzkowiczki	4	7	-3
Grabostów	6	2	4
Gościnna	6	4	2
Kotków	4	2	2
Krzemieniewice	3	3	0
Kol. Krzemieniewice	2	0	2
Krosno	2	1	1
Marianek	0	2	-2
Plucice	2	7	-5
Sobaków	1	3	-2
Sobakówek	4	3	1
Szczukocice	2	1	1
Szczepanowice	1	4	-3
Wilkoszewice	1	3	-2

Wola Kotkowska	0	2	-2
Żuchowice	4	3	1
Razem	93	86	7

Źródło: Urząd Gminy Gorzkowice

W ciągu rozpatrywanego okresu widać zmniejszającą się liczbę urodzeń przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczby zgonów. Współczynnik dynamiki demograficznej wykazuje wahania. Różnice współczynnika (od 1,19 do 0,76) mogą świadczyć o niestabilnej w tym względzie sytuacji ludnościowej gminy Gorzkowice.

Analiza przyrostu naturalnego wg sołectw w 2007 r. wskazuje, iż w sześciu sołectwach liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń. Z wyjątkiem Plucic, które położone są w centrum gminy, pozostałe Daniszewice, Gościnna, Krosno, Wilkoszewice, Sobaków i Marianek cechują się niższą gęstość zaludnienia. Świadczy to więc o dalszym wyludnianiu się tych stosunkowo słabo zamieszkanym obszarów.

5.4. Migracje ludności

Ruch migracyjny w latach 2009 – 2011 w Łodzi przedstawiał się następująco:

Ruch migracyjny w gminie Gorzkowice w latach 2009 – 2011 na tle powiatu i województwa

	2009 r.			2010 r.			2011 r.		
	Zam.	Wym.	Saldo	Zam.	Wym.	Saldo	Zam.	Wym.	Saldo
Gmina Gorzkowice	56	68	-12	84	67	17	50	78	-28
Powiat Piotrkowski	946	797	149	1009	757	252	929	792	137
Województwo Łódzkie	22143	23407	-1264	23105	24885	-1790	23197	25088	-1891

Źródło: dane statystyczne GUS – 2011 r.

Z powyższych danych wynika, iż na przestrzeni ostatnich trzech lat tempo opuszczania gminy przez jej mieszkańców ma charakter zmienny. W 2008 r. oraz w 2010 r. saldo migracyjne było dodatnie, zaś w latach nieparzystych (tj. 2009 i 2011) saldo było ujemne. Również w 2012 r. wg stanu na wrzesień obserwuje się ujemne saldo migracyjne (zameldowani – 85, wymeldowani 62). Odływ ludności jest zjawiskiem charakterystycznym dla województwa łódzkiego.

Gmina Gorzkowice jest gminą typowo rolniczą, można więc przypuszczać, iż głównym powodem migracji ludności jest poszukiwanie pracy w większych ośrodkach miejskich.

W minionych latach największa liczba mieszkańców wymeldowała się do miasta Bełchatowa, co pozostawało w bezpośrednim związku z Bełchatowskim Okręgiem Przemysłowym (zatrudnienie w Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów” i Elektrowni „Bełchatów”).

5.5. Struktura ludności według płci

Struktura ludności według płci w gminie Gorzkowice wykazywała w ciągu ostatnich 10 lat wahania, jednak średni wskaźnik z ostatnich lat wskazuje na niewielką przewagę kobiet nad mężczyznami (102,9 kobiet/100 mężczyzn). Jednak w porównaniu ze średnimi dla województwa w 2011 r. (109,8 kobiet/100 mężczyzn) jest wartością znacznie niższą.

Struktura ludności według płci w gminie Gorzkowice w latach 2009 - 2011

Lata	Mężczyźni	Kobiety	Udział kobiet w populacji [%]	Kobiety/100 mężczyzn
2009	4275	4363	5,1	102,1
2010	4276	4378	5,1	102,4
2011	4279	4403	5,1	102,9

Źródło: dane statystyczne GUS – 2011 r.

5.6. Struktura ludności według wieku

Struktura ludności według wieku zależy od zaawansowania danej populacji w rozwojowym cyklu demograficznym, przyrostu naturalnego oraz opieki zdrowotnej. Ludzie młodzi i w wieku średnim wykazują większą skłonność do migracji. Analizując strukturę według wieku, częstym miernikiem są tzw. grupowania ekonomiczne, wyrażające się liczbą ludności w wieku przed-, pro- i poprodukcyjnym.

Struktura mieszkańców gminy według wieku w 2007 i 2011 r. na tle powiatu piotrkowskiego

Ludność w wieku:	2007 r.		2010 r.			
	Gmina Gorzkowice		Gmina Gorzkowice		Powiat piotrkowski	
	Ogółem	%	Ogółem	%	Ogółem	%
Przedprodukcyjny	1424	16	1832	21	19054	21
Produkcyjny	5291	61	5314	61	55889	62
Poprodukcyjny	1997	23	1508	18	15681	17
Razem	8712	100	8654	100	90624	100

Źródło: Urząd Gminy w Gorzkowicach

Struktura wiekowa mieszkańców gminy jest zbliżona do struktury panującej w całym powiecie. Liczba ludności w wieku produkcyjnym jest równa średniej dla całego powiatu, co jest pozytywnym zjawiskiem. Duże bezrobocie oraz znaczna ilość bezrobotnych w wieku mobilnym może jednak wpłynąć na pogorszenie tej sytuacji w wyniku migracji ludzi w poszukiwaniu pracy. Korzystnym wskaźnikiem jest stosunkowo duża liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, która w przyszłości stanowić będzie potencjał ludności pracującej. W strukturze wieku odzwierciedlone są także bezpośrednie czynniki przyrostu demograficznego – przyrost naturalny i saldo migracji.

5.7. Rynek pracy i bezrobocie

Począwszy od roku 2008 następuje pogorszenie sytuacji na rynku pracy. Wzrasta poziom bezrobocia (od 2007 do 2010 roku wzrosła liczba bezrobotnych o 64 osoby), jest to efekt kryzysu ogólnoswiatowego z 2007/2008 r. oraz obecnej sytuacji. Pod koniec 2010 r. na terenie gminy było zarejestrowanych 366 osób bezrobotnych, z czego 211 to kobiety (prawie 58% ogółu).

Struktura bezrobocia w gminie Gorzkowice w latach 2007 - 2011

Lata	Bezrobotni		Liczba ludności w wieku produkcyjnym		Poziom bezrobocia	
	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
2007	321	190	5285	2446	6,0	7,8
2008	232	144	5310	2456	4,4	5,9
2009	330	178	5316	2443	6,2	7,3
2010	366	209	5314	2442	6,9	8,6
2011	385	211	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Źródło: dane statystyczne – GUS – 2012 r.

Poziom bezrobotnych wśród kobiet wzrasta w znacznie szybszym tempie niż wśród mężczyzn. Porównanie liczby bezrobotnych w gminie Gorzkowice do liczby bezrobotnych w powiecie Piotrkowskim wykazuje, że sytuacja na rynku pracy w gminie jest korzystniejsza.

6. Infrastruktura społeczna

Istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania gminy posiada sektor usług społecznych. Na infrastrukturę społeczną gminy składa się obsługa ludności w zakresie administracji, oświaty i wychowania, kultury, sportu, ochrony zdrowia, poczty i telekomunikacji, bezpieczeństwa, bankowości, usług, handlu oraz innych usług bytowych. Zakres wyposażenia w obiekty infrastruktury społecznej uzależniony jest od rodzaju pełnionej funkcji przez daną jednostkę osadniczą.

6.1. Oświata

Obecnie na terenie gminy funkcjonują trzy szkoły podstawowe: w Gorzkowicach, Krzemieniewicach oraz Gościnnej. Znaczny spadek liczby dzieci w wieku szkolnym w latach 1990-96 był jedną z głównych przyczyn likwidacji czterech szkół podstawowych w 1996 r. (w Grabostowie, Cieszanowicach, Szczepanowicach, Bujniczkach). Zlikwidowano również klasy przygotowania przedszkolnego tzw. „0”, które były włączone organizacyjnie do szkół podstawowych (w Krzemieniewicach, Gościnnej, Plucicach, Cieszanowicach, Grabostowie, Bujniczkach, Szczepanowicach oraz w Sobakówku). Dzieci ze zlikwidowanych placówek dowożone są do szkoły i przedszkola w Gorzkowicach autobusami szkolnymi zakupionymi przez gminę. Pozwala to na podwyższenie poziomu nauczania dzieci i możliwość uczestnictwa w dodatkowych zajęciach takich jak język angielski, rytmika, gimnastyka korekcyjna. Od 1 września 1999 r. rozpoczęło działalność gimnazjum w Gorzkowicach obejmujące swoim obwodem całą gminę.

Liczba uczniów w poszczególnych latach szkolnych

Rok szkolny	Liczba szkół	Liczba przedszkoli	Liczba dzieci			
			przedszkole	szkoła	gimnazjum	razem
2009/10	4	1	111	676	338	1125
2010/11	4	1	125	675	340	1140
2011/12	4	1	149	676	317	1142
2012/13	4	1	175	678	301	1154

Źródło: Strategia rozwoju gminy Gorzkowice i administracja placówek oświatowych

W związku ze zmniejszaniem się liczby dzieci w wieku szkolnym powodującym zmniejszenie liczby oddziałów w szkołach, a następnie likwidację szkół, następuje zmniejszenie liczby zatrudnionych nauczycieli.

Obecnie funkcjonujące szkoły w gminie dysponują dobrą bazą lokalową, z liczbą miejsc dydaktycznych całkowicie zaspokajających potrzeby gminy (liczba miejsc dydaktycznych w 2008 r. wyniosła 1411 na 660 uczniów). Wpływ na to miało oddanie do użytku nowej części szkoły w Gorzkowicach, liczącej 17 sal dydaktycznych oraz dużego bloku żywieniowego ze stołówką szkolną.

Baza lokalowa placówek oświatowych w gminie Gorzkowice

Lokalizacja szkoły	Liczba sal dydakt.	Liczba miejsc dydakt.	Pow. użyt. [m ²]	Sale gimnastyczne	Pow. dydakt. sali gim. [m ²]
Gimnazjum w Gorzkowicach	15	540	1227	1	756
SP Gorzkowice	22	704	2903	1	1200

SP Krzemieniewice	8	115	760	-	-
SP Gościnną	7	52	400	-	-
SP Plucice	Szkoła została zlikwidowana				
Przedszkole samorządowe	5	125	746	-	-

Źródło: Strategia rozwoju gminy Gorzkowice

Znacznie gorzej wygląda zaplecze sportowe w szkołach. Pod koniec 2007 r. został oddany do użytku Przedszkole Samorządowe w Gorzkowicach. Obsługą administracyjno – finansową placówek oświatowych zajmuje się Administracja Placówek Oświatowych w Gorzkowicach utworzona w 1996 r.

6.2. Kultura

Na terenie gminy działa 1 biblioteka w Gorzkowicach o pow. 65 m². Posiada ponad 20 000 woluminów (stan na 2010 r.). Korzysta z niej ponad 1 tys. czytelników. Biblioteka posiada cztery filie:

- w Cieszanowicach,
- w Sobakówku,
- w Gorzkowiczach,
- w Krzemieniewicach.

Liczba ludności przypadająca na 1 placówkę biblioteczną stopniowo spada i w 2010 r. wynosiła 1731 (dla porównania w 2007 r. – 2162). Księgozbiór biblioteki na 1000 ludności wzrasta od 2009 r., by w 2010 r. osiągnąć poziom 3245,4. Liczba czytelników biblioteki publicznej na 1000 mieszkańców jest wartością praktycznie niezmienną i oscyluje od 4 lat na poziomie około 125. Biblioteka prowadzi na bieżąco prace kulturalno-oświatowe zgodnie z planami pracy oraz kalendarzem rocznic państwowych i bibliograficznych.

6.3. Służba zdrowia i opieka społeczna

Na terenie gminy działają następujące Ośrodki Zdrowia:

- Gminny Ośrodek Zdrowia,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Poradnia Medycyny Rodzinnej,
- NZOZ Przychodnia Stomatologiczna.

Ponadto mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z usług Szpitala Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim. Odległość najdalej położonych wsi do placówki służby zdrowia w gminie wynosi 5 km, natomiast odległość do najbliższej stacji pogotowia ratunkowego 25 km.

Od 31.01.2008 r. w Gorzkowicach działa Punkt Doraźnej Pomocy Ambulatoryjnej z Samodzielnego Szpitala Wojewódzkiego w Piotrkowie Trybunalskim. Oddział ten posiada nowocześnie wyposażoną karetkę.

Wykaz ilości i rodzajów świadczeń OPS w Gorzkowicach na przestrzeni lat 2000-2007

Rok	Rodzaj świadczenia							
	Zasilek stały		Zasilek okresowy		Zasilek celowy		Ochrona macierzyństwa	
	Liczba osób, którym wydano decyzję	Liczba osób w rodzinie	Liczba osób, którym wydano decyzję	Liczba osób w rodzinie	Liczba osób, którym wydano decyzję	Liczba osób w rodzinie	Liczba osób, którym wydano decyzję	Liczba osób w rodzinie
2000	26	125	341	1021	178	492	64	243

2001	25	111	157	563	112	325	53	219
2002	24	121	192	662	248	740	54	221
2003	23	115	67	247	278	903	59	230
2004	30	52	212	749	220	976	33	135
2005	30	52	244	767	206	506	-	-
2006	33	55	229	684	263	711	-	-
2007	35	61	177	542	201	440	-	-

Źródło: UG Gorzkowice

Za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Gorzkowice odpowiedzialny jest Ośrodek Pomocy Społecznej. Do obowiązków OPS – u należy:

- prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej,
- bezpośrednie i pośrednie udzielanie świadczeń (w tym organizowanie opieki i usług domowych),
- współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym,
- aktywizowanie środowiska lokalnego.

6.4. Bezpieczeństwo publiczne

Obecnie na terenie gminy działa jeden komisariat policji.

Na terenie gminy działa 10 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej (stan na 2012 rok)

OSP miejscowość	Liczba członków czynnych	Liczba członków wspierających	Liczba członków honorowych	ogółem
Gorzkowice	57	2	6	65
Gorzkowiczki	30	0	3	33
Plucice	15	2	3	20
Krzemieniewice	32	9	0	41
Sobakówek	18	0	3	21
Szczepanowice	45	0	5	50
Gościnna	19	2	0	21
Krosno	14	0	2	16
Żuchowice	27	2	0	29
Bujniczki	29	0	3	32
Razem	286	17	25	328

Źródło: Urząd Gminy w Gorzkowicach

Na terenie gminy działa krajowy system ratownictwa gaśniczego, który tworzą dwie jednostki OSP Gorzkowice i OSP Krzemieniewice.

Działają również:

- Kobieca Drużyna Pożarnicza,
- Młodzieżowa Drużyna Pożarnicza.

6.5. Aktywność społeczna

Na terenie gminy Gorzkowice działają następujące partie polityczne, organizacje społeczne i stowarzyszenia:

- Polskie Stronnictwo Ludowe,
- Ochotnicze Straże Pożarne,
- Pięć kół łowieckich: „Sokół”, „Odyniec”, „Ponowa”, „Puchacz”, „Gwardia – Dąb”,
- Związek Hodowców Gołębi Pocztowych,
- Związek Pszczelarzy,

- Koło Gospodyń Wiejskich,
- Koło Wędkarskie,
- Lokalna Grupa Działania „BUD-UJ RAZEM”,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci Gminy Gorzkowice,
- Stowarzyszenie Krośnianki,
- Stowarzyszenie Rozwój Sołectwa w Plucicach,
- Razem Dla Gorzkowic,
- Klub Seniora Gorzkowice,
- Gminna Orkiestra Dęta,
- Grupa Smerfów i Gumisiów.

6.6. Sport, turystyka, rekreacja

Sport

Na terenie gminy działają dwa kluby sportowe:

- Ludowy Zespół Sportowy „Motor” Bujniczki, który został założony w 2002 r., największe osiągnięcie to awans do klasy „A” w sezonie 2006/07. Obecnie Klub posiada drużynę seniorów, która uczestniczy w rozgrywkach o mistrzostwo klasy „B”. Mecze ligowe rozgrywane są na boisku gminnym w Gorzkowicach, natomiast treningi odbywają się na boisku w Bujniczkach;
- Gminno – Uczniowski Klub Sportowy „Gorzkowice” powstał w roku 2001 r., po fuzji UKS Gorzkowice i KS Tulipan. Klub posiada sekcję piłki nożnej, tenisa stołowego, zapasy w stylu klasycznym. Sekcja piłki nożnej skupia dzieci i młodzież z terenu gminy w zespołach: seniorzy (klasa okręgowa), juniorzy (klasa okręgowa, junior młodszy), trampkarze. Głównymi partnerami w realizacji zadań klubu w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i sportu są: Urząd Gminy w Gorzkowicach, Szkoła Podstawowa oraz Gimnazjum w Gorzkowicach;
- Sekcja szachowa – jej historia sięga początku lat siedemdziesiątych. Pierwsze wzmianki o rozgrywanych turniejach szachowych i warszawowych pochodzą z 1973 roku. W 1978 roku w mistrzostwach województwa w szachy o „Złotą Wieżę” drużyna z Gorzkowic zajęła IV miejsce. W 1979 roku Rada Gminna LZS w Gorzkowicach zwróciła się do Okręgowego Związku Szachowego o przyjęcie drużyny szachowej do rozgrywek w klasie „A”. Drużynę stanowiło 20 zawodników. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych sekcja szachowa rozszerzyła swoją działalność o szkoły z terenu gminy Gorzkowice. W 2001 r. klub zgłoszono do Zrzeszenia Ludowych Zespołów Sportowych. Od tego czasu ciągnie się nieprzerwane pasmo sukcesów szachistów z Gorzkowic. Nasi zawodnicy zajmują czołowe lokaty w turniejach o „Złotą Wieżę”, Powiatowych Mistrzostwach LZS, spartakiadach władz samorządowych.

W ramach programu rządowo-samorządowego "Moje Boisko - ORLIK 2012", powstał nowoczesny i bezpieczny kompleks sportowy. Kompleks składa się z boiska do piłki nożnej o wym. 30 x 62 m pokrytego syntetyczną trawą oraz wielofunkcyjnego boiska do koszykówki, siatkówki i piłki ręcznej o wym. około 20 x 30 m z nawierzchnią poliuretanową. Na ogrodzonym terenie zbudowano również budynek z szatnią, sanitariatami oraz pomieszczeniem magazynowym. Kompleks jest ogrodzony i oświetlony, co umożliwi grę do późnych godzin wieczornych.

Rekreacja i turystyka

Inwestycją mającą znaczenie dla potrzeb rekreacji były działania rehabilitacyjne, podjęte z wykorzystaniem środków unijnych, obejmujące obszar fortalicy „Kopiec” wraz z terenami bezpośrednio przyległymi.

Ww. działania umożliwiły udostępnienie obiektu dla komunikacji pieszej i wykorzystanie dla potrzeb programu wypoczynkowo-rekreacyjnego.

Funkcja rekreacyjno-turystyczna nie odgrywa jak dotąd znacznej roli. Obecnie turystyka i rekreacja mogą rozwijać się w oparciu o oddany do użytku w 1998 r. zbiornik retencyjny Cieszanowice. W jego pobliżu gmina Gorzkowice przeznaczyła teren o powierzchni 20 ha pod zagospodarowanie rekreacyjno-wypoczynkowe. W gminie funkcjonują ponadto dwa gospodarstwa agroturystyczne. Znaczne walory rekreacyjne posiadają, obecnie w większości zaniedbane, parki wiejskie, które należy uwzględnić podczas rozwijania omawianej funkcji.

7. Zasoby mieszkaniowe

Jeden z podstawowych warunków poziomu i jakości życia mieszkańców to zasoby mieszkaniowe i ich wyposażenie. W budownictwie mieszkaniowym na terenie gminy dominuje zabudowa zagrodowa z udziałem budownictwa jednorodzinnego. Zabudowa zagrodowa występuje we wszystkich wsiach gminy i jest skoncentrowana przede wszystkim wzdłuż tras komunikacyjnych.

Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2003 - 2010

Rok	Mieszkania	Izby	Pow. uż. mieszk. [tys. m ²]	Przeciętna		
				pow. uż. mieszk. [m ² /os.]	liczba osób na	
					mieszkanie	izbę
2003	2742	10 545	210,0	-	3,17	0,82
2004	2760	10 648	212,0	-	3,13	0,81
2005	2766	10 685	213,0	-	3,12	0,81
2006	2790	10 820	215,7	-	3,10	0,80
2010	2880	11347	226,6	26,2	3,0	0,76

Źródło: Urząd Gminy w Gorzkowicach, GUS

Liczba oddanych mieszkań do użytku ulega znacznym wahaniom. Jednak na przestrzeni ostatnich lat ogólna liczba mieszkań w gminie wzrastała na tyle, by proporcjonalnie przewyższyć wzrost liczby ludności. W związku z tym, warunki mieszkaniowe w gminie poprawiły się zarówno jeśli chodzi o powierzchnię użytkową mieszkań przypadającą na 1 osobę, która uległa zwiększeniu, jak i liczbę osób przypadającą na mieszkanie i izbę, która z kolei zmniejszyła się. Obecnie gmina ma dobre warunki mieszkaniowe – przeciętna powierzchnia mieszkaniowa wynosi 127 m².

8. Działalność gospodarcza

Liczba funkcjonujących podmiotów gospodarczych oraz rodzaj prowadzonej przez nie działalności świadczy o aktywności gospodarczej i dominującej funkcji w życiu gospodarczym gminy.

Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON według sektora własności i formy prawnej w 2003-2010 r.

Rok	Ogółem	Sektor własności		Ogółem					
		Publi- czny	Pry- watny	Spółki handlowe		Spółki cywilne	Spół- dziel- nie	Fundacje, stowarzy- szenia i organiza- cje społeczne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
				razem	z udziałem kapitału zagranic- znego				
2003	425	10	415	6	2	12	2	12	376
2004	415	11	404	7	2	12	2	13	363
2005	407	11	396	7	2	13	2	14	353
2006	369	11	358	7	2	11	2	14	315
2010	400	10	390	11	3	b/d	2	17	339

Źródło: GUS

Podmioty gospodarcze w gminie Gorzkowice wg sołectw

Miejscowość	Produkcja	Usługi	Handel	Gastronomia	Transport
Bujnice	-	-	2	-	-
Bujniczki	-	4	1	-	-
Cieszanowice	2	3	6	-	-
Daniszewice	-	1	3	-	-
Szczepanowice	1	2	4	-	-
Gościnna	-	2	2	-	-
Wilkoszewice	1	3	-	-	-
Sobaków	-	-	2	-	-
Gorzkowice	11	60	84	5	4
Gorzkowiczki	-	1	5	-	-
Żuchowice	-	4	4	-	-
Grabostów	1	1	-	-	-
Plucice	1	3	7	-	-
Szczukocice	-	-	3	-	-
Krzemieniewice	-	1	3	-	-
Kotków	-	-	4	-	-
Krosno	-	4	5	-	-

Źródło: Urząd Gminy w Gorzkowicach

Wśród podmiotów gospodarczych dominuje własność prywatna, a podstawową formą działalności gospodarczej są zakłady osób fizycznych. Pośród podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie przeważającą część stanowią podmioty zajmujące się handlem (łącznie 84 punkty). Przeważają sklepy zajmujące się sprzedażą artykułów spożywczych. Oprócz tego istnieją kioski, hurtownie i magazyny, w których prowadzona jest sprzedaż materiałów budowlanych, węgla, pasz, nawozów sztucznych itp.

W Urzędzie Gminy Gorzkowice zarejestrowanych jest 60 podmiotów gospodarczych wykonujących usługi dla ludności. Największe grupy usługowe to stolarstwo, instalatorstwo elektryczne, instalatorstwo sanitarne, blacharstwo – dekarstwo, blacharstwo samochodowe. Zakłady usługowe są w większości zlokalizowane we wsi gminnej Gorzkowicach. Również wszystkie punkty związane z działalnością gastronomiczną (5 punktów) zlokalizowane są w Gorzkowicach.

W gminie działa także Bank Spółdzielczy Ziemi Piotrkowskiej, Spółdzielcza Grupa Bankowa Bank Spółdzielczy w Radomsku, a także Oddział PKO BP i jego agencja Oddział Piotrków Trybunalski. Wymienione placówki prowadzą obsługę finansową osób fizycznych i prawnych.

Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg wybranych sekcji w latach 2004-2010

Rok	Ogółem	W tym								
		Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	Przemysł		Budo- wni- ctwo	Handel i napra- wy	Hotele i restau- racje	Tran- sport, gospo- darka magazyn owa i łącznie	Pośred- nictwo finanso- we	Obsługa nierucho- mości i firm
			razem	W tym przetwór- stwo przemysło- we						
2004	415	12	58	57	35	177	8	28	15	33
2005	407	14	54	53	29	180	8	26	15	29
2006	369	13	48	48	28	157	5	22	13	30
2010	400	18	53	51	43	151	10	25	4	24

Źródło: GUS

Dane zawarte w powyższej tabeli dla roku 2010 są sporządzane według nowego rejestru PKD z 2007 r. jednak ze względu na bardzo zbliżony zakres merytoryczny poszczególnych klasyfikacji nie zostały zmienione ich nazwy, a jedynie przyporządkowano obecnie sklasyfikowane podmioty gospodarki narodowej do PKD z 2004 r w celu czytelniejszej korelacji zjawiska z poprzednimi latami.

Do najważniejszych dla gospodarki gminy podmiotów należą:

- H+H Polska spółka z o.o.- firma z branży budowlanej. Zakład trudni się produkcją bloczków z betonu komórkowego oraz wysokiej jakości zapraw klejowych,
- Consolis Polska Sp. z o.o. – prowadzi produkcję materiałów budowlanych, pustaków oraz rur przepustowych o różnych rozmiarach. Obecnie Consolis jest najnowocześniejszym i najbardziej wydajnym zakładem prefabrykatów w regionie. Pełna automatyzacja procesu betonowania zapewnia doskonałą jakość mieszanki betonowej i wielką wydajność produkcji.

Łącznie zakłady zatrudniają ok. 500 osób z terenu gminy.

Do grupy zakładów przemysłowych zaliczyć też można szwalnię, które prowadzą produkcję odzieży lekkiej, a także elektrownię wodną na budowli przelewowo – upustowej na zaporze czołowej zbiornika Cieszanowice. Wymienić także należy niewielkie podmioty gospodarcze, w których prowadzona jest produkcja pieczywa, cukierków, pustaków, ogrodzeniowych płyt betonowych. Prowadzony jest także przemiał zboża, istnieje również tartak.

Obecnie we wsi Gorzkowice skoncentrowanych jest ponad 70% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie. Rolnicza baza surowcowa oraz znaczne możliwości lokalizacyjne stwarzają korzystne warunki dla rozwoju działalności gospodarczej, w tym zwłaszcza rozwoju przetwórstwa zbóż, mięsa (ubojnie, masarnie), owoców i warzyw (chłodnie, wytwórnie mrożonek).

9. Komunikacja

Układ komunikacyjny stanowi szkielet układu przestrzennego każdego obszaru. Gęstość jego sieci, stan techniczny oraz układ i relacje stanowią o możliwościach rozwojowych obszaru, natomiast dostępność sieci drogowej i jej powiązania wyznaczają wartość rozwojową terenu.

Generalnie rozwój gospodarczy gminy uwarunkowany jest, z jednej strony przebiegiem dróg zewnętrznych, a z drugiej strony układem dróg wewnętrznych, jego stanem technicznym, możliwościami przekształceń i rozbudowy.

Układ komunikacyjny, główny element obsługi komunikacyjnej podstawowych jednostek osadniczych gminy składa się z:

- sieci drogowej,
- linii kolejowej,
- pasażerskiej komunikacji autobusowej PKS.

9.1. Sieć drogowa

Układ drogowy gminy tworzą drogi publiczne: gminne, powiatowe oraz droga krajowa. Ponadto na obszarze gminy występują drogi gospodarcze i obsługujące tereny zabudowy wiejskiej.

Droga krajowa

Przez obszar gminy przebiega droga krajowa nr 91 relacji Głuchów - Piotrków Trybunalski - Częstochowa – Katowice, będąca w zarządzie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział Zachodni w Poznaniu – biuro zamiejscowe w Łodzi.

Droga ta, przebiegając przez północno-zachodni fragment gminy, na odcinku o długości 3689 m pełni niewielką rolę w relacjach zewnętrznych gminy. Jest drogą jednojezdniową o dwóch pasach ruchu, posiadającą nawierzchnię przystosowaną do nośności w klasie do 100 kN/oś.

W relacjach zewnętrznych obok wymienionej drogi nr 91 pewne znaczenie odgrywa również droga krajowa nr 1 położona na obszarze sąsiadującej z gminą Gorzkowice, gminy Kamieńsk. Jej znaczenie wzrośnie po realizacji planów przebudowy tej drogi na autostradę A-1. Obecnie droga ta posiada dwie jezdnie po dwa pasy ruchu w każdym kierunku o nośności w klasie do 100kn/oś.

Drogi powiatowe

Zapewniają podstawowe powiązania gminy Gorzkowice z sąsiednimi gminami. Pozostają one w zarządzie Zarządu Dróg Powiatowych w Piotrkowie Trybunalskim.

Przez obszar gminy przebiega 6 dróg powiatowych o łącznej długości 35,1 km (stan na sierpień 2012 r. – ZDP w Piotrkowie Tryb.) o następujących numerach i relacjach:

- 1513E – Gorzkowice – Ręčno – Łęg Ręczyński – dł. 7,3 km,
- 1514E – Laski – Niechcice – Gorzkowice – dł. 5,1 km,
- 1515E – Wroników – Kęszyn – Mierzyn – Cieszanowie – dł. 0,7 km,
- 3915E – Masłowice – Gorzkowice – Kamieńsk – Łękińsko – Brudnice – dł. 13,1 km,
- 3923E – Sekursko – Żytno – Kodrąb – Krzemieniewie – dł. 2,8 km,
- 3925E – Łowicz – Dmenin – Antoniów – Plucice – dł. 6,1 km.

Drogi te posiadają jezdnie dwupasmowe o szerokości jezdni w granicach 5,0 – 6,0 m o nawierzchni bitumicznej i o zróżnicowanym stanie technicznym.

Drogi gminne

Stanowią w obszarze gminy sieć zapewniającą bezpośrednią obsługę zainwestowania, a także powiązanie do dróg wyższych klas tj. drogi krajowej i dróg powiatowych.

Drogi te posiadają zróżnicowane nawierzchnie tj. bitumiczne, tłuczniowe, żwirowe i gruntowe. Ponadto w obszarze gminy funkcjonuje szereg dróg nie ustanowionych jako drogi publiczne tj. drogi wiejskie, gospodarcze, polne czy też wewnętrzne. Wydaje się, że szereg z tych dróg, pełniących często istotne funkcje, może być proponowane do ustanowienia drogami publicznymi.

Poniżej przedstawiono wykaz dróg gminnych na terenie gminy.

Numer drogi	Nazwa ciągu	Długość odcinka [km]	Rodzaj nawierzchni		
			tłuczniowa	żwirowa	gruntowa
110101E	Sobakówek	2,188	0,621		
110102E	Sobaków	2,004			
110103E	Żuchowice	3,394			
110104E	Grabostów	3,084			
110105E	Gorzkowice, Gościnną Wilkoszewice	6,74			
110106E	Gorzkowice, Bujniczki, Marianek	7,526	2,58		
110107E	Gorzkowice, Bujniczki	3,046			
110108E	Bujnice, Szczepanowice	3,117	0,254	0,189	0,866
110109E	Gorzkowice	2,987			
110110E	Krzemieniewice – Kolonia, Krzemieniewice, Kotków, Wola Kotkowska	4286			
110111E	Gorzkowice, Szczukocice	2,314			

110112E	Wilkoszewice	1,239			
110113E	Plucice, Szczukocice	1846			
110114E	Daniszewice	2,427	1,109		
110115E	Cieszanowice	1,373	0,202		
110116	Plucice, Gorzkowice	2,216			
110209E	Marianek, Krosno	4,392			0,256
110359E	Wilkoszewice	1,894			
110463E	Gorzkowiczki	5,175	0,902		
Razem		61,248	5,668	0,189	1,122

Źródło: UG Gorzkowice

9.2. Wielkość ruchu na drogach

Niska sprawność układu (w szczególności układu podstawowego) jest wynikiem braku zdecydowanego rozwoju sieci drogowej w ostatnich latach i dużego wzrostu motoryzacji. Wzrostowi motoryzacji w skali kraju i wzrostowi ruchu w rejonie Gorzkowic w ostatnim dziesięcioleciu nie towarzyszył proporcjonalny rozwój infrastruktury komunikacyjnej, dlatego zaległości w modernizacji układu ciągle narastają.

Ogólny wzrost natężenia ruchu na drogach jest nieco łagodzony faktem, iż Gorzkowice są w pewnym stopniu odsunięte od głównych arterii komunikacyjnych - przebieg podstawowych dróg ważnych zarówno w układzie kraju jak i województwa przenoszących w dużym stopniu ruch tranzytowy i ciężki koncentruje się w północno-zachodniej części gminy.

Usytuowanie budowli, budynków, drzew i krzewów oraz wykonywanie robót ziemnych w sąsiedztwie linii kolejowych musi być zgodne z obowiązującymi przepisami.

9.3. Charakterystyka powiązań funkcjonalnych układu komunikacyjnego

Powiązania zewnętrzne

Powiązania zewnętrzne obszaru gminy realizowane są poprzez układ drogowy. Dobre powiązania zewnętrzne to element sprzyjający wszechstronnemu rozwojowi gminy, który może być realizowany poprzez podejmowanie prywatnej i publicznej przedsiębiorczości. Główne powiązania drogowe, z i do obszaru gminy, zapewniają wyżej omówione: droga krajowa oraz drogi powiatowe. Najważniejszym z nich jest połączenie drogą krajową Nr 91, przebiegającą przez północno-zachodnie tereny gminy, z blisko położonym ośrodkiem miejskim – Piotrkowem Trybunalskim. Włączenie jednak do drogi Nr 91 następuje poza obszarem gminy i jest odległe. Ważną rolę pełnią także drogi powiatowe, które obsługują zarówno ruch tranzytowy jak i łączą strefę przemysłową z komunikacją zewnętrzną. Drogi te koncentrycznie zbiegające się w Gorzkowicach wywołują duże uciążliwości dla mieszkańców Gorzkowic - zwłaszcza droga P3915E łącząca gminę z Kamieńskim i dalej z drogą krajową Nr 1 planowaną do zmiany na autostradę oraz droga P1514E łącząca Gorzkowice ze wspomnianą już drogą krajową Nr 91.

Z analizy układu drogowego wynika, iż gmina posiada dogodne połączenie z siedzibą powiatu (również kolejowe), nie bez znaczenia jest też bliskie sąsiedztwo Radomska.

Podstawowym środkiem transportu zbiorowego na terenie gminy jest międzymiastowa komunikacja autobusowa. Gmina posiada również czynny dworzec kolejowy oraz przystanek osobowy, jednak malejące tendencje transportu kolejowego (również w innych gminach) związane z popytem na przewozy, zwłaszcza pasażerskie, wymagają zdecydowanych działań w kierunku poprawy relacji.

Powiązania wewnętrzne i ich charakterystyka

Transport osób i towarów wewnątrz gminy zapewniają przede wszystkim drogi powiatowe, gminne, ulice wiejskie, drogi śródpolne, wewnętrzne dojazdowe, a także po części droga krajowa. W zakresie powiązań wewnątrzgminnych sieć drogowa jest wystarczająco gęsta. Wszystkie wsie są obsługiwane komunikacyjnie, mają połączenie z siedzibą gminy i ze sobą. Generalnie w obecnym stanie większość dróg wymaga przebudowy bądź modernizacji, szczególnie w zakresie szerokości jezdni i wzmocnienia nawierzchni. Dotyczy to zarówno dróg krajowych, powiatowych, a przede wszystkim dróg gminnych, które charakteryzują się złym stanem technicznym.

Wąskie korytarze komunikacyjne są problemem powszechnym, niemniej jednak stanowią pewne ograniczenie w połączeniach komunikacyjnych, szczególnie obecnie w dobie rozwoju motoryzacji i coraz większych gabarytów samochodów dostawczych czy też maszyn rolniczych. Dochodzi do tego jeszcze tendencja obustronnego obudowywania dróg i ulic wiejskich, zabudową zagrodową i mieszkaniową w bliskiej odległości od jezdni, która jeszcze bardziej utrudnia warunki jazdy lub przewozu stwarzając również niebezpieczeństwo wypadków.

W celu zahamowania tego procesu należy zadbać, aby drogi nie były obustronnie obudowywane, tzn. należy lokalizować nową zabudowę w bezpiecznej odległości od dróg publicznych, szczególnie tych wyższych rangą.

Jako ekologiczny zamiennik dla transportu zbiorowego na niewielkich odległościach obserwuje się stopniowy rozwój transportu rowerowego, który staje się coraz popularniejszym środkiem transportu i władze gmin coraz częściej w ramach swojej polityki propagują jego rozwój.

Wnioski – uwarunkowania generalne stanu

- analiza układu komunikacyjnego gminy pozwala stwierdzić, iż wskazane jest podniesienie parametrów technicznych podstawowego układu komunikacyjnego gminy, w tym nawierzchni jezdni dróg powiatowych, dla których należy doprowadzić szerokości jezdni do 7,0 – 6,0 m,
- wskazane jest ograniczenie ruchu tranzytowego w centrum Gorzkowic, a w szczególności ciężkiego transportu obsługującego strefę przemysłową,
- konieczna jest przebudowa nawierzchni nieutwardzonych dróg gminnych poprzez sukcesywne ich utwardzanie wraz z poszerzeniem szerokości jezdni do wymogów normatywnych,
- uzasadnione wydaje się rozszerzenie sieci dróg gminnych poprzez włączenie do niej niektórych dróg wiejskich i gospodarczych.

9.4. Układ kolejowy

Przez gminę Gorzkowice przebiega ważna w układzie krajowym linia kolejowa tzw. „wiedeńska” relacji: Warszawa – Częstochowa – Katowice. Rozcina ona gminę na część północno-zachodnią i południowo-wschodnią, biegnąc przez Wilkoszewice, Gorzkowice i dalej przez gminę Kamieńsk do Gomunic (gm. Gomunice). We wsi gminnej Gorzkowice znajduje się stacja kolejowa wraz z poczekalnią oraz rampą umożliwiającą rozładunek i załadunek towarów. Kolej prowadzi głównie ruch pasażerski oraz tranzytowy towarowy, a także niewielkie lokalne przewozy towarowe.

10. Infrastruktura techniczna

10.1. Zaopatrzenie w wodę

Mieszkańcy gminy Gorzkowice są zaopatrywani w wodę z istniejącego gminnego wodociągu komunalnego oraz istniejących wodociągów komunalnych gmin sąsiednich. Według stanu na koniec 2010 r. na terenie gminy Gorzkowice długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosiła 120,7 km, zarejestrowanych było 2580 połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych, a zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych wynosiło 209,5 dam³ (24,2 m³ na 1 mieszkańca). Wodociąg

komunalny w gminie pracuje w oparciu o trzy studnie głębinowe znajdujące się w: Gorzkowicach (1 studnia) oraz w Szczukocicach (2 studnie).

Ujęcie wody w Gorzkowicach zlokalizowane jest po południowej stronie drogi prowadzącej w stronę Kamieńska (dz. nr ew. 438). Ujmowana ze studni głębinowej woda jest pobierana z głębokości 142 m z utworów kredy górnej o zatwierdzonych zasobach w kat. „B” decyzją z dnia 18.12.1998 r. (OS.III.6210/131/98 i OS.VI.6210-41/98) na poziomie $Q_{\text{hmax}}=88 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $s = 31,25 \text{ m}$.

Woda jest podawana do sieci wodociągowej po uzdatnianiu. Wodociąg zaopatruje zasadniczo w wodę mieszkańców Gorzkowic (strona zachodnia), Gorzkowiczek, Bukowiny, Żuchowic, Grabostów oraz Gorzędów, Koloni Gorzędów, Sobakowa, Sobakówka, Czarna, Józefiny, Porosła. Od 1996 r. woda dostarczana jest również dla mieszkańców wsi Gorzędów w gminie Kamieńsk.

Po zachodniej stronie wsi Szczukocice na działce nr ew. 119/1 istnieją dwie studnie ujęcia wody, z którego zasilany jest wodociąg wiejski obsługujący miejscowości: Szczukocice, Plucice, Kolonia Plucice, Gorzkowice (strona wschodnia), Bujniczki, Szczepanowice, Kamienny Most, Cieszanowice, Kolonia Cieszanowice, Daniszewice, Pieńki Gorzkowskie.

Ujęcie wody dla studni nr 1 zostało zatwierdzone decyzją z dnia 31.07.1997 r. (znak: OS-VI-7530-87/97). W listopadzie 2002 r. do decyzji został wykonany aneks zwiększający zasoby eksploatacyjne o dodatkową studnię nr 2 (zrealizowany w 2004 r.).

Głębokość tych dwóch studni wynosi 110 m, ujmowany poziom wodonośny to kreda górna, o wielkości zasobów eksploatacyjnych na poziomie $140 \text{ m}^3/\text{h}$ (studnia nr 1 - $60 \text{ m}^3/\text{h}$; studnia nr 2 - $80 \text{ m}^3/\text{h}$), przy depresji 23,9 m dla studni nr 1 oraz 13,0 m dla studni nr 2. Wyniki badań fizyko-chemicznych pozwalają ww. wodę podawać do sieci wodociągowej bez uzdatniania.

W perspektywie najbliższych lat planuje się rozwój ujęcia „Szczukocice” o dodatkowy zbiornik oraz rozbudowę sieci wodociągowej o łącznej długości ok. 2 km.

Dostawa wody z terenów sąsiednich gmin przedstawia się następująco:

- z gminy Rozprza z wodociągu komunalnego „Białocin” zaopatrywane są wsie na północy gminy: Wilkoszewice, Gościńska, Jadwinów,
- z gminy Kodrąb z wodociągu komunalnego „Klizin” zaopatrywane są wsie w południowej części gminy: Wola Kotkowska, Kotków, Komorniki Kotkowskie, Rdułowice, Kolonia Krzemieniewice, Marianek.

Stopień zwodociągowania terenów wiejskich wynosi 99%. Straty wody podanej do sieci, corocznie odnotowuje się na poziomie 45%. Głównymi przyczynami strat są kradzieże (blokowanie wodomierzy, nieoficjalne podłączenia, korzystanie z hydrantów p.poż.) oraz awarie.

Na terenie gminy Gorzkowice, oprócz ujęć zasilających w wodę publiczne wodociągi wiejskie, istnieją również inne ujęcia wody na cele przemysłowe lub obsługi socjalnej mniejszych grup mieszkańców. Wykaz wydanych decyzji w sprawie zatwierdzenia zasobów wód podziemnych wraz z podstawowymi danymi przedstawia poniższa tabela:

miejsowość	cel/ podmiot	data wydania decyzji	znak decyzji	ujęty poziom stratygraficzny	głębokość studni [m]	depresja S [m]	wydajność godzinna [m ³ /h]
Bujnice	Państwowe Gospodarstwo Rolne	19.10.1981 r.	OT-XV-8530/37/81	czwartorzęd	35	4,3	43,6
Cieszanowice	Filia SUW	19.12.1970 r.	B VI-731/191/70	kreda górna	90	23,5	45
Cieszanowice	Państwowe Gospodarstwo Rybne	02.06.1978 r.	OT-XV-8530/8/78	czwartorzęd	22	1,1	7

Gorzkowice	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska	15.04.1967 r.	B-VI-731/45/67	czwartorzęd	34	6,2	17,4
Gorzkowice	Zwodociągowanie osiedla mieszkaniowego	04.03.1968 r.	B.FI-731/10/68	czwartorzęd	37	3,5	44
Gorzkowice	Gminna spółdzielnia "Samopomoc Chłopska"	07.01.1974 r.	GG-433/1/74	czwartorzęd	51	4,6	14
Gorzkowice	Zakład Produkcji Betonów "Gofabet" Studnia I	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Gorzkowice	Zakład Produkcji Betonów "Gofabet" Studnia II	23.01.1974 r.	GG-433/3/74	czwartorzęd	44	3,3	101

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z archiwum geologicznego Urzędu Marszałkowskiego w Łodzi - ośrodka w Piotrkowie Trybunalskim

Liczba mieszkańców korzystających z wodociągów

Wodociąg	Liczba mieszkańców
Gorzkowice	3747
Szczukocice	2614
Klizin	945
Białocin	624

Źródło: Urząd Gminy w Gorzkowicach

10.2. Odprowadzanie ścieków sanitarnych

W wiejskich jednostkach osadniczych na terenie gminy nie ma układów kanalizacji sanitarnej. Ścieki bytowo - gospodarcze z budynków indywidualnych odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych tzw. szamb. Ilość wywożonych ścieków nie odpowiada ilości zużywanej wody. Ścieki są wywożone przez samochody asenizacyjne do punktu zlewnego ścieków sanitarnych do oczyszczalni ścieków w Gorzkowicach albo zagospodarowywane są na terenach rolnych należących do danego właściciela. Istnieją także sporadyczne przypadki odprowadzania ścieków sanitarnych z gospodarstw w sposób niekontrolowany do lokalnych rowów i cieków powierzchniowych mogąc tym samym stanowić zagrożenie sanitarne otoczenia.

W Gorzkowicach, w północno – wschodniej części, istnieje oczyszczalnia ścieków komunalnych mechaniczno – biologiczna o przepustowości 500m³/d typ ZBW-BOSS-500. Oczyszczalnia ścieków pracuje metodą osadu czynnego o przedłużonym czasie napowietrzania z dodatkowym stopniem usuwania związków biogenych na złożu denitryfikacyjnym ze stabilizacją osadu nadmiernego. Wszystkie urządzenia są zlokalizowane w budynku, co pozwala na eliminowanie w maksymalnym stopniu niekorzystnego oddziaływania na środowisko. Studzienka zbiorcza ścieków przed pompownią ścieków (na terenie oczyszczalni) jest punktem zlewnym nieczystości płynnych dowożonych wozami asenizacyjnymi.

Oczyszczalnia ścieków pracuje w oparciu o pozwolenie wodnoprawne na odprowadzanie oczyszczonych ścieków do rzeki Prudki, wydane przez Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 05.08.2004 r. (znak: RS.V.6223-14/04) z terminem ważności do 31.08.2014 r. Decyzja ta zezwala Gminie Gorzkowice na odprowadzenie do rzeki Prudki oczyszczonych ścieków komunalnych z rozbudowanej mechaniczno-biologicznej oczyszczalni (o łącznej RLM=3610) w ilości: $Q_{maxh} = 60,53 \text{ m}^3/\text{h}$, $Q_{maxd} = 790,47 \text{ m}^3/\text{d}$, $Q_{\text{śrd}} = 595,42 \text{ m}^3/\text{d}$ oraz o dopuszczalnych stężeniach zanieczyszczeń: pH- 6,5-9,0; zawiesina – $35,0 \text{ g/m}^3$; BZT5 $25,0 \text{ gO}_2/\text{m}^3$; ChZT – $125,0 \text{ gO}_2/\text{m}^3$ lub osiągnięcia minimalnego stopnia redukcji zanieczyszczeń w ściekach.

Przed końcem 2003 r. odprowadzenie oczyszczonych ścieków do rzeki Prudki odbywało się na podstawie pozwolenia wodnoprawnego wydanego przez Starostwo Powiatowe w Piotrkowie Trybunalskim z dnia 26.11.1999 r. (znak: SR.V.6210-12/99).

Aktualnie oczyszczalnia ścieków obsługuje 4010 posesji odłączonych do kanalizacji oraz 4092 bezodpływowe zbiorniki na nieczystości ciekłe przy posesjach.

Ścieki sanitarne, z rejonu centrum Gorzkowic oraz terenów osiedli mieszkaniowych: Osiedla Piastowskiego po stronie zachodniej i osiedla Tysiąclecia po stronie wschodniej, doprowadzone są do oczyszczalni ścieków ciągami kanałów sanitarnych pracujących w systemie grawitacyjno-pompowym.

Według danych statystycznych GUS, pod koniec 2010 r. ogólna długość przewodów kanalizacyjnych wynosiła 11,2 km. Liczba przyłączy do mieszkań wynosiła 487.

W 2011 r. 34,7% mieszkańców było obsługiwane przez oczyszczalnię ścieków. Szacuje się, że w gminie, w ciągu roku ok. 127 dm^3 ścieków wymagających oczyszczania odprowadzane jest do wód i do ziemi.

10.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Energia elektryczna dostarczana jest dla odbiorców w gminie Gorzkowice za pośrednictwem stacji elektroenergetycznej 110/15kV „Gorzkowice” zlokalizowanej w miejscowości Gorzkowice.

Powyższa stacja połączona jest z systemem elektroenergetycznym dwiema liniami 110 kV „Piaski – Gorzkowice” i „Gorzkowice – Komuna Paryska”.

Energia elektryczna dostarczana jest dla odbiorców w gminie dziewięcioma magistralnymi liniami 15kV:

- „Gorzkowice – Wojciechów”,
- „Gorzkowice – Bełchatów”,
- „Gorzkowice – Niechcice 1”,
- „Gorzkowice – Niechcice 2”,
- „Gorzkowice – Wola Krzysztoporska”,
- „Gorzkowice – Przerąb”,
- „Gorzkowice – Zachód”,
- „Gorzkowice – Wschód”,
- „Gorzkowice – Przedbórz”,
- „Gorzkowice – Radomsko”.

wyprowadzonymi ze stacji 110/15kV „Gorzkowice”. Linie odgałęźne 15 kV od ww. linii magistralnych zasilają poprzez stacje transformatorowe i linie niskiego napięcia odbiorców energii w poszczególnych sieciach.

Sieć rozdzielcza 15 kV posiada ponadto rezerwowe połączenia ze stacjami zasilającymi GPZ 110/15 kV w Piotrkowie Trybunalskim, Radomsku, Przedborzu, Rogowcu Starym i Bełchatowie. Stacja zasilająca GPZ 110/15 kV Gorzkowice wyposażona jest w dwa transformatory 110/15 kV o mocy 16 MVA i 10 MVA. Sieć rozdzielcza średniego napięcia 15 kV na terenie gminy jest głównie siecią napowietrzną, a lokalne stacje 15/0,4 kV są najczęściej stacjami słupowymi.

Również obwody rozdzielcze niskiego napięcia 0,4 kV są przede wszystkim liniami napowietrznymi. Stan sieci elektroenergetycznych 15 kV i 0,4 kV jest na ogół dobry, a przepustowość wystarczająca dla

przyszłych potrzeb. Istnieją jednak fragmenty pochodzące z lat siedemdziesiątych i wymagające modernizacji, szczególnie w takich miejscowościach, jak Gościnna, Grabostów, Krzemieniewice Kol., Szczepanowice, Żuchowice Kol., Plucice Kol., Leonów, Wilkoszewice, Jadwinów, Szczukocice, Bujniczki Kol. oraz Gorzkowiczki. Modernizacja ta powinna polegać na dobudowywaniu stacji transformatorowo - rozdzielczych 15/0,4 kV i skracaniu długości obwodów linii rozdzielczych niskiego napięcia 0,4/0,231 kV.

10.4. Zaopatrzenie w gaz

Przez północną część gminy przy drodze krajowej nr 91 przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia DN 350 mm relacji Piotrków Trybunalski – rzeka Warta. Od strony gminy Kamieńsk wzdłuż drogi Gorzkowice – Kamieńsk przebiega gazociąg średniego ciśnienia zaopatrujący w gaz mieszkańców wsi Żuchowice - Kolonia, centrum Gorzkowic oraz terenów osiedli mieszkaniowych czyli Osiedla Piastowskiego po stronie zachodniej i osiedla Tysiąclecia po stronie wschodniej.

Na pozostałych terenach mieszkańcy dla potrzeb gospodarstw domowych korzystają w swych gospodarstwach z gazu płynnego w butlach.

Zaopatrzenie mieszkańców w gaz ocenia się na poziomie zadowalającym.

10.5. Zaopatrzenie w ciepło

Zaopatrzenie w ciepło zasadniczo jest rozwiązane poprzez lokalne kotłownie dla potrzeb budynków użyteczności publicznej oraz usługowej, natomiast dla budownictwa jednorodzinnego poprzez ogrzewanie piecowe.

Na terenie zakładu PPB „Gofabet” istnieje własna kotłownia o wydajności cieplnej 3-12 MW.

Istniejący sposób zaopatrzenia w ciepło zaspakaja potrzeby mieszkańców w tym względzie. Wykorzystywanie w trakcie spalania paliwa stałego stanowi niewątpliwe źródło emisji substancji szkodliwych dla środowiska naturalnego i człowieka. Zminimalizowanie substancji szkodliwych w emisji spalin powinno się koncentrować na zamianie paliwa stałego na gaz ziemny, olej opałowy lub gaz płynny.

10.6. Telekomunikacja

Usługi telekomunikacji stacjonarnej dla gminy są realizowane głównie przez dominującego operatora, którym jest Telekomunikacja Polska SA. Łączność telekomunikacyjna gminy oparta jest o linię telekomunikacyjną relacji Piotrków Trybunalski - Gorzkowice - Kamieńsk - Radomsko. Lokalne linie telekomunikacyjne są jeszcze w znaczącej części liniami napowietrznymi, podatnymi na uszkodzenia z przyczyn losowych i posiadającymi przewody w tradycyjnym układzie wieloparowym.

Głównym uwarunkowaniem technicznym dalszego rozwoju usług telekomunikacyjnych realizowanych za pomocą łączności przewodowej jest ograniczona pojemność centrali telefonicznych oraz niska zdolność transmisji informacji liniami posiadającymi przewody wieloparowe.

Do 1999 r. prężnie rozwijała się telefonia stacjonarna, w kolejnych latach zauważono znaczny spadek zainteresowania telefonami stacjonarnymi prawdopodobnie spowodowany prężnie rozwijającą się telefonią komórkową. W roku 2006 rozwinął się szerokopasmowy internet TP S.A. Szybko rozwijająca się w ostatnich latach telekomunikacja konkurencyjna z telefonią stacjonarną (telewizje cyfrowe, sieci telefonii komórkowej) oferują usługi o coraz szerszym zakresie, szybszym transferze danych oraz niższych cenach.

W poniższej tabeli przedstawiono wykaz istniejących w gminie nadajników

Operator	lokalizacja nadajnika	rodzaj nadajnika
Plus	Gorzkowice	GSM900
T-Mobile	Gorzkowice	GSM900
Orange	Bujniczki	GSM1800, GSM900
Nordisk	Gorzkowice	CDMA420
IT Serwis	Gorzkowice	(internet radiowy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie mapy lokalizacji BTS/UKŁ (www.mapa.btsearch.pl, październik 2012)

10.7. Gospodarka odpadami

Decyzją nr 9/88 z 1988 r. ustalono lokalizację wysypiska odpadów stałych w rejonie wsi Krzemieniewice, wspólnego dla gmin Gorzkowice i Łęki Szlacheckie. Decyzją RS.V.7624-11/03 Starostwa Powiatowego z 2.12.2003 r. ustalono instrukcję eksploatacji składowiska odpadów komunalnych w Krzemieniewiczach jako składowiska odpadów innego niż niebezpieczne i obojętne. Ww. składowisko posiadało powierzchnię ok. 0,75 ha i strefę ochronną określoną na poziomie 500 m. Jego eksploatacja została zakończona w 2009 r. a następnie poddano je pracom rekultywacyjnym zakończonym w 2012 r.

Obecnie na terenie gminy nie istnieje komunalne składowisko odpadów. Odpady komunalne są odbierane przez uprawnione firmy na zasadzie indywidualnych umów, wywożone i składowane poza terenem gminy.

11. Przesądzania planistyczne

11.1. Uwarunkowania rozwoju na szczeblu wojewódzkim

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. polityka przestrzenna gminy określona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinna uwzględniać zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Na obszarze województwa łódzkiego obowiązywał Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego, uchwalony przez Sejmik Województwa Łódzkiego Uchwałą Nr XLV/524/2002 z dnia 9 lipca 2002 roku.

Ze względu na wiele zmian przestrzennych i legislacyjnych na szczeblu krajowym i wojewódzkim, mających istotny wpływ na kształt polityki przestrzennej regionu, podjęto Uchwałą Nr LX/1648/10 w dniu 21 września 2010 roku w sprawie aktualizacji ww. planu.

Najważniejszym uwarunkowaniem wpływającym na konieczność aktualizacji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego była zmiana rozporządzeń Rady Ministrów w sprawie krajowej sieci autostrad i dróg ekspresowych oraz nowa koncepcja dotycząca międzynarodowego i krajowego układu kolejowego.

Poza tym pojawiło się wiele nowych aktów prawnych warunkujących zakres opracowań planistycznych (np. ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku).

Uchwałą Nr LX/1648/10 z dnia 21 września 2010 roku Sejmik Województwa Łódzkiego zatwierdził obecnie obowiązujący Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego.

Poniżej przedstawiono najistotniejsze ustalenia „Planu” dotyczące gminy Gorzkowice:
Struktura osadnicza – rola gminy Gorzkowice

Miejscowość Gorzkowice uznano za ośrodek gminny o znaczeniu lokalnym. Położenie na skraju powiatu, w znacznym oddaleniu od większych ośrodków miejskich jak Piotrków Trybunalski czy Radomsko nie wpływa korzystnie na rozwój miejscowości. Niekorzystnym zjawiskiem zarówno w małych miastach powiatowych jak i mniejszych miejscowościach takich jak Gorzkowice jest niewystarczający potencjał społeczno – ekonomiczny;

Gospodarka

Gmina Gorzkowice położona jest w powiecie piotrkowskim, który jest jednym z czterech powiatów w całym województwie łódzkim o niekorzystnych wskaźnikach ekonomicznych z zakresu: liczby podmiotów w rejestrze REGON, dochodów ogółem gminy, udziału dochodów własnych w dochodach gminy oraz wydatkach inwestycyjnych budżetu gminy;

Infrastruktura transportowa

Przez zach–płn część gminy Gorzkowice przebiega droga krajowa nr 91. Najbliżej położoną drogą dwujezdniową jest droga krajowa nr 1 o znaczeniu międzynarodowym, zlokalizowana w kierunku zachodnim poza granicami gminy. Tym samym brak ważnych dróg wpływa na to, że przez gminę nie jest prowadzony ruch tranzytowy.

Zgodnie z „Planem”, w związku z planowanym rozwojem układu regionalnego i wzmocnieniem powiązań międzyregionalnych, zakłada się podwyższenie kategorii ciągu dróg powiatowych nr 3915E, 1513E, 3921E, 1504E, relacji Kamieńsk – Gorzkowice – Łęki Szlacheckie – Ręczno – Aleksandrów – Żarnów do drogi wojewódzkiej klasy G (główna) i tym samym na terenie gminy Gorzkowice przystosowanie do parametrów zakładanych dla drogi tej kategorii, dróg powiatowych nr 3915E i 1513E. Ponadto, proponuje się rozważenie, czy obwodnica miejscowości Gorzkowice prowadzona po jej zachodniej stronie mogłaby stanowić fragment docelowego przebiegu ww. drogi wojewódzkiej – wówczas wskazane byłoby przedłużenie tej obwodnicy do drogi powiatowej nr 1513E i zmiana klasy całego ciągu dróg (nr 3915E – 1513E) z klasy Z na G.

Przez północno-zachodnią część gminy przebiega magistrala kolejowa nr 1 relacji Katowice – Warszawa. Ponieważ gmina Gorzkowice położona jest pomiędzy Piotrkowem Trybunalskim a Częstochową szczególnie dotkliwa jest nieciągłość linii kolejowej towarzyszącej osi urbanizacji Częstochowa – Piotrków Trybunalski i dalej Łódź – Kutno – Bydgoszcz. Według „Planu...” ww. linia kolejowa przeznaczona jest do modernizacji, a także postulowana jako docelowe uzupełnienie sieci TEN-T;

Infrastruktura techniczna

W północno – zachodniej części gminy zlokalizowany jest gazociąg wysokiego ciśnienia oraz linia elektroenergetyczna 110 kV dochodząca do stacji elektroenergetycznej, ponadto z zakresu energetyki odnawialnej, w północno-wschodniej części gminy zlokalizowana jest elektrownia wodna.

Problemem gminy jest niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna w stosunku do sieci wodociągowej oraz istniejące składowisko odpadów w Krzemieniewicach nie spełniające wymogów ochrony środowiska odnoszących się do lokalizacji, na których składowane są odpady komunalne.

„Plan...” zakłada na terenie gminy Gorzkowice:

- budowę linii elektroenergetycznej 400 kV,
- budowę magistrali gazowej tranzytowej wysokiego ciśnienia relacji: Wolbórz – Piotrków Trybunalski – Częstochowa,
- budowę stacji redukcyjno – pomiarowej gazu I – go stopnia;

Powiązania przyrodnicze

Część wschodnia gminy objęta jest częściowo docelowym systemem obszarów chronionych, którego elementami są:

- istniejące i projektowane formy ochrony przyrody:
 - OChK „Dolina Widawki”,
 - Obszary Natura 2000: SOOS „Dąbrowy w Marianku”, SOOS „Lasy Gorzkowickie”, SOOS „Łąka w Bęczkowicach”,
 - Użytki ekologiczne – zlokalizowane punktowo w północnej części gminy.

Przez obszar gminy przepływa rzeka Luciąża, która stanowi ważny korytarz ekologiczny gminy, a tereny ją otaczające zakwalifikowano w „Planie...” do obszarów cennych przyrodniczo.

Na terenie gminy znajduje się zbiornik Cieszanowice, a cała gmina położona jest w obrębie kredowego GZWP – Zb. Niecka Miechowska 409 Cr3.

Cały obszar miejscowości Gorzkowice przewidziany jest do uporządkowania gospodarki ściekowej, a obszar zabudowy we wsi Gorzkowice wskazano jako priorytetowy do uporządkowania tej gospodarki o RLM >= 10 000.

W północno-wschodniej części gminy występuje złożo kopalin „Pole Bełchatów”.

Powiązania kulturowe

Gmina Gorzkowice należy do piotrkowskiego podregionu kulturowego, a miejscowość Gorzkowice to osada historyczna, jednak wg „Planu...” obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest niewiele i zamykają się one w przedziale 1-10 sztuk. Miejscowość Gorzkowice została wskazana do włączenia, do tworzonej sieci unikatowych ośrodków historycznych o randze lokalnej oraz do poddania rewitalizacji i rewaloryzacji m. in. ze względu na istniejący układ ruralistyczny.

Na terenie gminy znajduje się również park w Cieszanowicach umieszczony na liście preferencyjnej zabytkowych parków i ogrodów Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej przewidywanych do rewaloryzacji.

Północna część gminy znajduje się w zasięgu strefy ochrony wyznaczonej dla tworzenia właściwego sąsiedztwa dla obszarów o wartościach kulturowych.

Cała gmina Gorzkowice położona jest w projektowanym Paśmie Turystycznym „Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej” opartej na turystyce kulturowej i festiwalowej.

Przez obszar gminy przebiegają projektowane szlaki:

- „Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej” - kulturowy o znaczeniu ponadregionalnym,
- „Szlak Zamków” – tematyczny o znaczeniu regionalnym (samochodowy).

„Plan...” wskazuje południową część gminy jako obszar korzystny dla turystyki wypoczynkowej, jednocześnie wskazuje na słabe dostosowanie bazy turystycznej do obsługi projektowanego ww. ponadregionalnego szlaku.

Negatywnym zjawiskiem jest również słabe powiązanie obszarów o walorach przyrodniczych i kulturowych siecią szlaków turystycznych głównie w kierunku Piotrkowa Trybunalskiego.

IV. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY

Uznaje się, że generalnym celem polityki przestrzennej gminy jest podnoszenie standardu warunków życia mieszkańców i sprawności funkcjonowania struktur przestrzennych przez wykorzystywanie terytorialnych warunków rozwoju i przeciwdziałanie degradacji istniejących walorów.

Konkretyzacja generalnego celu następuje poprzez cele pośrednie wyrażone również w polityce przestrzennej. Przede wszystkim przez:

- rozpoznawanie stanu zagospodarowania i użytkowania obszarów, powiązań wewnętrznych i zewnętrznych, ochronę występujących walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego,

- określenie terenów predysponowanych dla podstawowych funkcji, kształtowanie i racjonalne wykorzystanie układu komunikacyjnego i infrastruktury technicznej,
- integrowanie polityki przestrzennej państwa wyrażonej w zadaniach wojewódzkich z interesami lokalnymi,
- wykorzystanie dla rozwoju gminy zewnętrznych powiązań funkcjonalno – przestrzennych,
- tworzenie zbioru informacji służących interesom wewnętrznym oraz marketingowi przestrzennych walorów obszaru i działalności związanej z aktywnością gospodarczą.

Przyjęto, że generalnym celem polityki przestrzennej gminy Gorzkowice jest ukierunkowanie działań zmierzających do podnoszenia standardu życia mieszkańców, ochrony wartościowych elementów środowiska przyrodniczego i zwiększenia atrakcyjności obszaru gminy dla przyszłych inwestorów.

Szanse dla rozwoju i aktywizacji gminy Gorzkowice stwarzają:

- rozwój intensywnego rolnictwa na obszarach o korzystnych warunkach naturalnych, wprowadzenie nowych technologii w produkcji roślinnej i zwierzęcej (rolnictwo ekologiczne, specjalistyczne),
- rozwój funkcji wypoczynkowej oraz turystyki w oparciu o istniejący zbiornik Cieszanowice, aktywizacja rolnictwa w oparciu o agroturystykę,
- wzrost zainteresowania społeczeństwa pozalokalnego nabywaniem działek rekreacyjnych w rejonach atrakcyjnych krajobrazowo, planowanych do zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego,
- istniejące rynki zbytu w sąsiednich miastach powiatowych: Bełchatowie, Piotrkowie Trybunalskim oraz Radomsku),
- podniesienie standardu drogi krajowej Nr 91,
- podniesienie standardu dróg dojazdowych do drogi krajowej (rozwój sieci komunikacyjnej sprzyja uaktywnieniu działalności handlowo-gastronomicznej oraz różnych form działalności gospodarczej),
- rezerwy terenowe w formie słabych, nieużytkowanych rolniczo gleb.

W zmianie studium uznano, że celem polityki przestrzennej gminy jest tworzenie jak najlepszych warunków lokalizacyjnych dla jej rozwoju.

Proces ten znajduje swoje odzwierciedlenie w kierunkach zagospodarowania przestrzennego gminy i politykach odnoszących się do problematyki przyrodniczej, kulturowej, komunikacyjnej i uzbrojenia technicznego.

W ramach kierunków polityki przestrzennej wyróżniono:

- zasady ochrony środowiska i jego zasobów ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego,
- zasoby ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- kierunki zmian w strukturze przestrzennej,
- kierunki i zasady ukształtowania obszarów innych,
- kierunki rozwoju układu komunikacyjnego,
- kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej.

Powyższe kierunki polityki przestrzennej przedstawione zostały w formie graficznej i opisowej, zgodnej z obowiązującymi przepisami.

1. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego

1.1. Koncepcja kształtowania systemu ekologicznego

System ekologiczny gminy, będący składową systemu wojewódzkiego i krajowego, ma za zadanie ochronę istniejących walorów przyrodniczych oraz zapewnienie równowagi biocenotycznej.

W jego skład wchodzi:

- korytarze ekologiczne o znaczeniu lokalnym:

- doliny rzeki Luciąży i rzeki Prudki, które pełnią rolę korytarzy hydrograficznych i przyrodniczych;
- ciągi ekologiczne - powiązania o znaczeniu lokalnym, które stanowią doliny mniejszych rzek i cieków;
- obszary węzłowe - powierzchniowe o dużym bogactwie biocenotycznym, które stanowią m. in. kompleksy leśne znajdujące się na skrajach północno-zachodnim, południowo- zachodnim, w części środkowo-wschodniej oraz południowo-wschodniej. Wpływają one na równowagę terenów przyległych. Obszary te obok korytarzy i dolin wykluczone są dla zabudowy i wskazane do objęcia ochroną;
- pozostałe tereny i obiekty aktywne przyrodniczo:
 - mniejsze skupiska leśne,
 - parki historyczne - chronione jako zabytkowe (w zespołach dworsko-parkowych w Bujnicach, Sobakówku, Żuchowicach, Szczepanowicach oraz parki dworskie, w Cieszanowicach, Gościnnej, Kołkowie, Sobakowie, Gorzkowicach, Gorzkowiczkach, Szczukocicach i Wilkoszewicach),
 - zieleń cmentarzy:
 - w Gorzkowicach,
 - pozostałych cmentarzy;
 - pomniki przyrody,
 - aleja drzew w Szczepanowicach, Sobakówku, Kołkowie, Cieszanowicach, Żuchowicach,
 - użytki ekologiczne,
 - naturalne oczka wodne,
 - zadrzewienia śródpolne,
 - aleje wzdłuż dróg,
 - lokalne skwery,
 - trawniki przy obiektach użyteczności publicznej,
 - zieleń ogrodów przydomowych,
 - otwarte tereny upraw rolniczych,
 - tereny dolesień.

Powiązania przyrodnicze obszaru gminy Gorzkowice z otoczeniem odbywają się poprzez:

- obieg wody – spływ podziemny i powierzchniowy,
- cyrkulację atmosferyczną,
- powiązania ekologiczne – realizowane są poprzez korytarze ekologiczne dolin rzek i cieków.

Oprócz powiązań energetyczno – materialnych realizowanych przez wody korytarzy ekologicznych istotne znaczenie mają migracje roślin i zwierząt wzdłuż stoków i den dolinnych.

Najistotniejszą rolę w powiązaniach przyrodniczych obszaru gminy Gorzkowice z otoczeniem odgrywa dolina rzeki Prudki.

Gmina Gorzkowice charakteryzuje się:

- na przeważającym obszarze łagodnie falistą bądź pagórkowatą rzeźbą znacznie zdenudowaną, o łagodnych stokach, rozciętą niewielkimi ciekami, decydującej o spokojnym krajobrazie,
- występowaniem niewielkich ilości udokumentowanych złóż surowców naturalnych, w tym węgla brunatnego (fragment złoża „Pole Kamieńsk”), stanowiących zasoby perspektywiczne dla gospodarki kraju,
- dobrymi warunkami glebowymi na przeważającym obszarze gminy,
- zalesieniem obejmującym zaledwie 15,4% powierzchni gminy, występującym głównie na obrzeżach gminy,
- położeniem wododziałowym pomiędzy dorzeczem Wisły i Odry.

Uwzględniając występujące uwarunkowania w polityce dotyczącej ochrony i kształtowania środowiska za najważniejsze uznano:

- zachowanie systemu naturalnych powiązań przyrodniczych, niezbędnych do utrzymania ciągłości przestrzennej obszarów biologicznie cennych,
- zachowanie walorów krajobrazowych i przyrodniczych terenu,
- zachowanie bioróżnorodności oraz utrzymanie zdolności ekosystemów do odtworzenia zasobów przyrodniczych,
- przywrócenie równowagi ekologicznej w środowisku przyrodniczym,
- optymalne wykorzystanie atrybutów przestrzeni przyrodniczej dla rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym zwłaszcza produkcji rolniczej oraz turystyki i rekreacji,
- utrzymanie ochrony obszarów i obiektów objętych ochroną prawną oraz objęcie ochroną dalszych obiektów i obszarów cennych ze względu na ich rolę w kształtowaniu środowiska przyrodniczego.

1.2. Prawna ochrona środowiska przyrodniczego

Ochrona obiektów i terenów przyrodniczych objętych prawną ochroną odbywa się poprzez respektowanie w pełni zasad ochrony zawartych w aktach prawnych ustanawiających poszczególne formy ochrony (wg ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody).

Na terenie gminy Gorzkowice istnieją następujące formy ochrony przyrody:

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Doliny Widawki”,
- Obszary Mające Znaczenie dla Wspólnoty – Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:
 - „Dąbrowy w Marianku”,
 - „Lasy Gorzkowickie”,
 - „Łąka w Bęczkowicach”,
- 109 pomników przyrody biotycznej (drzewa),
- 10 użytków ekologicznych.

Ponadto wskazuje się tereny i obiekty do objęcia następującymi projektowanymi formami ochrony przyrody:

- Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy „Gościńska” obejmujący teren Lasu Olszowiec zlokalizowany w północnej części gminy, ze względu na wysoką jakość i stan zachowania walorów przyrodniczych terenu,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Spalsko-Sulejowski” obejmujący tereny przylegające do północno-wschodniej oraz wschodniej (wieś Grabowiec) granicy gminy.

Zagospodarowanie ww. terenów winno uwzględniać niżej określone zasady:

Obszary Chronionego Krajobrazu „Doliny Widawki” oraz „Spalsko - Sulejowski”

We wskazanym na rysunku zmiany studium – „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” zasięgu obszarów chronionego krajobrazu wszelkie działania w zakresie gospodarowania przestrzenią muszą być podporządkowane naczelnej funkcji jaką jest ochrona wyróżniających się krajobrazowo terenów o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowych w szczególności ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem. Celem tworzenia obszarów chronionego krajobrazu jest powiązanie terenów poddanych ochronie w jeden spójny system.

Dla OChK „Doliny Widawki” zasady ochrony zawarte są w akcie prawnym ustanawiającym formę ochrony.

Natomiast na terenie Spalsko-Sulejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (zgodnie z przepisami o ochronie przyrody) można zabronić:

- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska, za wyjątkiem sieci infrastruktury technicznej,

- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych,
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwośuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybicka,
- likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno – błotnych,
- lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybickiej.

Europejska Sieć Ekologiczna „Natura 2000” – Obszary Mające Znaczenie dla Wspólnoty

Wszelkie nowe zagospodarowanie w tych obszarach podlega uzgodnieniom z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Łodzi. Prowadzenie gospodarki rolnej w ich granicach winno być całkowicie podporządkowane funkcji ochronnej.

Na ww. obszarach działalność człowieka nie jest obojętna; może wywoływać skutki dodatnie - wspomagające ochronę obszaru, skutki ujemne – degradujące obszar lub może mieć działanie obojętne dla obszaru chronionego w ramach sieci Natura 2000. Wpływ rozmaitej działalności antropogenicznej w obszarze Europejskiej Sieci Ekologicznej oraz w jego sąsiedztwie należy rozpatrzyć indywidualnie dla każdego obszaru, zwracając główną uwagę na chronione wartości przyrodnicze, występujące uwarunkowania glebowo-siedliskowe, zagrożenia dla danego obszaru.

Pomniki przyrody

Obiekty wymagają ochrony stosownie do przepisów zawartych w rozporządzeniu o ich ustanowieniu. Wymienione w Rozdziale III, pkt 1.9 obiekty należy poddawać stałym zabiegom konserwacyjno – pielęgnacyjnym wynikającym z bieżących potrzeb.

Zagospodarowanie terenu w bezpośrednim sąsiedztwie drzew pomnikowych powinno być zgodne z ustaleniami zawartymi w aktach prawnych, na mocy których obiekty te uznano za chronione.

W celu ochrony ww. pomników przyrody wprowadzono zakazy:

- niszczenia lub uszkodzenia drzew objętych ochroną, usuwania pokrywających je mchów, porostów, umieszczania tablic, napisów, rycia na drzewach napisów i znaków, zanieczyszczania terenu wokół pomnika przyrody, wysypywania, zakopywania i wylewania ścieków, dokonywania przemieszczeń lub przesunięć, podkopywania czy zakopywania, wzniesienia ognia, wykonywania prac ziemnych trwale zmieniających rzeźbę terenu, uszkodzenia i zanieczyszczania gleby, wylewania gnojowicy, dokonywania zmian stosunków wodnych, zaśmiecania obiektu i terenu wokół niego.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

Na rysunku zmiany studium – „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” wskazuje się zasięgi terenu przewidzianego do utworzenia ZPK „Gościnne” (fragment), na którym zgodnie z przepisami o ochronie przyrody mogą być wprowadzone następujące zakazy:

- niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obszaru,
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymywaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych,

- uszkodzania i zanieczyszczania gleby,
- dokonywania zmian warunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej i rybackiej,
- likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno – błotnych,
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych,
- zmiany sposobu użytkowania ziemi,
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu,
- umieszczania tablic reklamowych.

Dla roślin objętych ochroną gatunkową:

- zabrania się pozyskiwania, umyślnego niszczenia lub uszkodzania roślin objętych ochroną gatunkową,
- zabrania się umyślnego niszczenia ich siedlisk,
- zabrania się zbioru, przetrzymywania, posiadania, preparowania, przetwarzania roślin oraz ich części,
- zabrania się dokonywania zmian stosunków wodnych, stosowania środków chemicznych, niszczenia ściółki leśnej i gleby w pobliżu stanowisk roślin chronionych.

Dla rodzimych dziko występujących zwierząt objętych ochroną gatunkową:

- zabrania się umyślnego zabijania, okaleczania, chwytania, pozyskiwania, przetrzymywania, a także posiadania żywych, martwych, w całości lub ich części,
- zabrania się płoszenia, niepokojenia, fotografowania, filmowania, obserwacji z odległości powodującej zaniepokojenie zwierząt, w tym w czasie snu zimowego lub w okresie rozrodu i wychowu młodych, bez zezwolenia wojewody,
- zabrania się umyślnego niszczenia ich siedlisk,
- zabrania się umyślnego niszczenia ich gniazd, tarlisk, nor, legowisk, żeremi oraz jaj, ikry, postaci młodocianych i form rozwojowych,
- zabrania się podejmowania działań mogących w istotny sposób pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, a także w istotny sposób wpłynąć negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000.

1.3. Możliwości zwiększenia bogactwa przyrodniczego gminy i poprawy warunków środowiskowych

Kierunki ochrony walorów przyrodniczych gminy powinny obejmować racjonalne gospodarowanie wszystkimi jej zasobami. Gospodarowanie zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju powinno być nakierowane na zachowanie dziedzictwa naturalnego i utrzymanie lub przywracanie podstawowych funkcji ekosystemów. W przypadku gminy Gorzkowice walory przyrodnicze, ze względu na potencjał, powinny być jednym z głównych czynników kształtowania jej tożsamości.

Rozwój gminy, zwłaszcza w zakresie komunikacji, budownictwa oraz działalności gospodarczej będzie wpływał w pewnym stopniu na środowisko przyrodnicze. Należy podjąć działania zapobiegające degradacji zasobów przyrodniczych i krajobrazowych. Konieczne jest dążenie do eliminowania istniejących zagrożeń środowiska oraz podejmowanie działań zapobiegawczych w tym zakresie.

Ochrona gleb

Ponad 39% powierzchni gminy stanowią obszary, które podlegają ochronie przed zainwestowaniem. Są to gleby klas III – IV, które stanowią ponad 51% gruntów użytkowanych rolniczo. Tereny o najwyższych walorach glebowo-rolniczych powinny zostać wykorzystane dla produkcji rolnej.

Gleby o niższych klasach bonitacyjnych występujące w kompleksach z glebami o wyższych bonitacjach lub w ich otoczeniu wskazane są do wykorzystania rolniczego pod warunkiem poddania ich

odpowiednim zabiegom agrotechnicznym poprawiającym plonowanie.

Szczegółnej ochronie powinny podlegać gleby organiczne, niezależnie od klasy bonitacyjnej występujące na terenach rzecznych i zagłębi bezodpływowych. Gleby o najniższych klasach bonitacyjnych niewykorzystane rolniczo wskazane są do zagospodarowania na cele nierolnicze oraz pod zalesienie.

Gleby o stosunkowo wysokich bonitacjach są podatne na zanieczyszczenia. Powodem zanieczyszczenia gleb mogą być ścieki z gospodarstw domowych, obiektów przemysłowych i usługowych oraz niewłaściwie prowadzona gospodarka środkami chemicznymi w rolnictwie. Ochrona gleb przed zanieczyszczeniem rolniczym powinna być prowadzona poprzez właściwą gospodarkę nawozami sztucznymi i środkami ochrony roślin. Czynnikiem ograniczającym zdolności plonotwórcze gleb i pogorszenie ich jakości jest znaczne zakwaszenie gleb i niski poziom magnezu. Przyczyn takiego stanu należy szukać między innymi w emisji związków siarki i azotu przez elektrownię w Rogowcu (opad pyłów i kwaśnych deszczy). Dlatego ważne jest szerokie stosowanie nawozów wapniowych oraz wzbogacających gleby w przyswajalny magnez, fosfor i potas.

Nie bez znaczenia są także inne źródła zanieczyszczeń występujące na terenie gminy, a w tym: zrzuty nieoczyszczonych lub słabo oczyszczonych ścieków oraz zanieczyszczenia komunikacyjne.

Każde dzikie wysypisko śmieci powinno być likwidowane, a wobec ich „użytkowników” wyciągane konsekwencje.

Na zanieczyszczenie gleb wpływają także drogi o dużym natężeniu ruchu. Szacunkowa strefa najbardziej szkodliwych zanieczyszczeń komunikacyjnych dla gleb sięga z reguły 10–20 m w zależności od warunków lokalnych, natomiast bezpośrednie oddziaływanie substancji szkodliwych w glebach odnotowane jest w odległości kilkudziesięciu metrów.

Dla zmniejszenia zasięgu oraz intensywności oddziaływania dróg wskazane jest wprowadzenie wzdłuż szlaków komunikacyjnych pasów zieleni o szerokości i składzie gatunkowym dostosowanym do intensywności zanieczyszczeń i najlepiej wytrzymujących presję zanieczyszczeń komunikacyjnych.

Wpływ na jakość gleb ma również odprowadzenie ścieków do wód powierzchniowych. Zanieczyszczone ciekłe wodne doprowadzają do skażenia gleb w dolinach do głębokości zachodzącej infiltracji.

Warunkiem poprawy stanu gleb jest z jednej strony poprawa ich składu chemicznego, a z drugiej ograniczenie źródeł zanieczyszczeń. Pierwszy z tych warunków można spełnić poprzez wspomniane wcześniej wapnowanie oraz racjonalne i zrównoważone nawożenie, drugi poprzez pełne skanalizowanie zwartych jednostek osadniczych i terenów o największej gęstości zaludnienia i odprowadzanie ścieków do oczyszczalni.

Niezbędne jest także wyposażenie lokalnych źródeł emisji ścieków w urządzenia oczyszczające (biobloki, oczyszczalnie przydomowe, oczyszczalnie korzeniowe itp.), aby ograniczyć i sukcesywnie likwidować przypadki odprowadzania ścieków z gospodarstw domowych do gruntu.

Ochrona zasobów surowcowych

Znaczenie w gminie ma także ochrona powierzchni ziemi przed degradacją oraz ochrona surowców mineralnych.

Na terenie gminy znajdują się udokumentowane złoża węgla brunatnego stanowiące fragment złoża „Pole Kamieńsk” oraz jego złoża satelitarne. Udokumentowane złoża, do czasu rozpoczęcia eksploatacji lub skreślenia z rejestru złóż bilansowych, podlegają ochronie przed trwałym zainwestowaniem kubaturowym łącznie z wyznaczonym obszarem górniczym i terenem górniczym. Rozpoczęcie wydobywania węgla metodą odkrywkową wiąże się ze zniszczeniem naturalnej budowy geologicznej podłoża i struktury glebowej na fragmencie powierzchni gminy (teren zajęty pod kopalnię wyniósłby ok. 200 m od krawędzi wyrobiska górniczego, czyli 800 – 1000 m, w zależności od głębokości eksploatacji, od granic złoża.).

Według posiadanych przez KWB „Bełchatów” informacji o bilansie energetycznym Polski, do 2020 r. złoża to nie jest uwzględnione do wykorzystania. Obecnie rozważane są możliwości wydobywania węgla metodą znacznie mniej inwazyjną, polegającą na „wypłukiwaniu” węgla poprzez odwierty za pośrednictwem wody. Metoda ta, w wypadku ewentualnej eksploatacji „Pola Kamieńskiego” ograniczy ingerencję kopalni w środowisko.

Ochrona powierzchni ziemi

Zgodnie z powyższym należy jednak liczyć się z ingerencją przemysłu górniczego w krajobraz gminy, przynajmniej na czas prowadzenia wydobywania. Czynnikiem o pierwszorzędym znaczeniu w likwidowaniu ujemnych skutków prowadzonej eksploatacji jest właściwe i sukcesywne (o ile pozwalają na to warunki wydobywania) wykonywanie zabiegów rekultywacyjnych. Zgodnie z ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych, właściwi terytorialnie starostowie w porozumieniu z wójtem gminy powinni w sposób konsekwentny egzekwować od eksploatorów prawidłowe i terminowe zagospodarowywanie terenów poeksploatacyjnych.

Powierzchnia ziemi podlega także ochronie przed erozją. Procesy erozyjne występują na stokach pagórków o spadkach powyżej 5 stopni. Na tych terenach powinny zostać zastosowane zabiegi zapobiegające erozji, dostosowane do wielkości spadku oraz wprowadzone specjalne zasady gospodarowania rolnego (np.: orka w poprzek stoku).

Zagospodarowanie dolin rzecznych jako elementu rzeźby stanowiącego naturalne korytarze ekologiczne, hydrologiczne i przewietrzające, powinno odbywać się według ściśle określonych zasad i uwzględniać ewentualne ograniczenia w zabudowie, wynikające z art. 80-82 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późniejszymi zmianami) oraz obszary, o których mowa w art. 79 ust. 2. Doliny cieków są niezwykle ważnym elementem środowiska również jako „rynny” koncentrujące elementy fauny i flory, ale i jednocześnie kumulujące zanieczyszczenia z całego dorzecza. Całość dolin powinna być więc chroniona. Występujące na terenie gminy doliny powinny łączyć się bez przeszkód z dolinami na terenach sąsiadujących z gminą, tworząc jednolity system ekologiczny. Ponadto doliny nie powinny być poprzecznie przegradzane, żaden obiekt kubaturowy, z wyjątkiem zabudowy hydrotechnicznej, nie powinien zostać zlokalizowany na ich terenie.

Dla korytarzy ekologicznych:

- zakaz wyznaczania terenów pod zabudowę w sposób stanowiący przegrody poprzeczne w dolinach,
- ograniczenie wysokości budynków do dwóch kondygnacji, jednak nie więcej niż 9,0 m do najwyższego punktu dachu,
- priorytet zalesień na terenach, które przestały być terenami upraw rolnych.

Ochrona wód

Na terenie gminy Gorzkowice można wyróżnić dwa podstawowe rodzaje zagrożeń dla wód powierzchniowych i podziemnych:

- zagrożenia komunalne związane z gromadzeniem odpadów bytowych i odprowadzaniem ścieków do gruntu,
- zanieczyszczenia obszarowe związane głównie z działalnością rolnictwa (spływ powierzchniowy środków ochrony roślin i nawozów używanych w rolnictwie), a także z opadem zanieczyszczeń na powierzchnię terenu (pył, kwaśne deszcze) pochodzących z Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego.

Szacuje się, iż gmina Gorzkowice jest zwodociągowana w 98%, co przy niewielkim stopniu skanalizowania (poza Gorzkowicami nie ma na terenie gminy układów kanalizacji sanitarnej) stwarza poważne zagrożenie m. in. dla wód powierzchniowych i gruntowych, gdyż każde zwiększenie ilości wody wykorzystywanej ze stosowanymi powszechnie środkami chemicznymi daje zwiększenie ilości

ścieków. Ponadto ciekі na terenie gminy są niewielkie i prowadzą stosunkowo małe iloścі wody, co powoduje, że nawet mała ilośc zanieczyszczeń mo że spowodować pogorszenie stanu ich czystoścі.

Taki stan narzuca gminie obowiązek uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej z wykluczeniem jakiegokolwiek przecieków zanieczyszczeń do wód gruntowych. Wymaga to mo żliwie najpełniejszego skanalizowania gminy, zwłaszcz jednostek osadniczych nieobjętych systemem kanalizacyjnym, zastosowanie oczyszczalni korzeniowych i przydomowych oraz szczelnych szamb. W pierwszym rzędie polityka ta powinna być prowadzona na terenach z płytkim poziomem wód gruntowych, zwłaszcz w sąsiedztwie dolin oraz na obszarach większej koncentracji osadnictwa.

Konieczne jest również wyeliminowanie miejsc zrzutu nieoczyszczonych ścieków do wód płynących i stojących, uporządkowanie gospodarki środkami chemicznymi w rolnictwie, utworzenie barier ekologicznych, tzw. stref buforowych wzdłuż cieków w celu zatrzymania zanieczyszczonych spływów powierzchniowych do wód oraz ustanowienie wokół ujęć wody strefy ochrony w celu utrzymania wysokiej jakoścі czerpanej z nich wody.

Wagę działań mających na celu ochronę wód podnosi poło żenie fizycznogeograficzne gminy, gdyż znaczne jej obszary to teren wododziałowy, który powinien podlegać szczególnej ochronie polegającej przede wszystkim na przywracaniu pierwotnych zdolnoścі retencyjnych. W tym celu nale ży budować zbiorniki wodne oraz odnawiać starą i wprowadza ć nową zabudowę hydrotechniczną cieków w celu powiększania mo żliwości gromadzenia wody, chronić tereny źródliskowe cieków przed zainwestowaniem i w miarę mo żliwości wprowadza ć na te tereny zalesienia lub zakrzewienia oraz chronić wszystkie istniejące zbiorniki wodne, oczka, tereny podmokłe i torfowiska.

Istniejące zbiorniki wodne powinny być bezwzględnie chronione, podobnie jak wszelkie bagna i podmokłoścі.

Dużą rolę w gminie odgrywają zbiorniki wodne zlokalizowane w zabytkowych parkach. Ich brzegi, jak i brzegi pozostałych zbiorników wodnych poło żonych poza obszarem lasów i łąk powinny być zalesione w celu ograniczenia dopływu zanieczyszczeń, powstrzymania erozji oraz umocnienia brzegów, co ograniczyłoby proces degradacji stosunków wodnych. Dla poprawy warunków gruntowo-wodnych ważne jest powiększanie powierzchni wodnych poprzez budowę nowych zbiorników.

Stopień zagrożenia wód podziemnych na przeważającym obszarze gminy oceniany jest jako niski. Jedynie w północno – wschodniej częścі, w nawiązaniu do rzeki Prudki oraz na południowo-zachodnim skrawku gminy znajdują się strefy o średnim stopniu zagrożenia wód podziemnych. Ponieważ jednak gmina Gorzkowice poło żona jest w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych konieczne jest podjęcie wszelkich działań mających na celu zabezpieczenie wód wgłębnych przed zanieczyszczeniem. Głównym celem ochrony wód podziemnych jest zahamowanie procesów ich zanieczyszczania, a w miarę mo żliwości przywrócenie i zachowanie ich naturalnej jakoścі dla obecnych i przyszłych użytkowników oraz zachowanie naturalnych funkcji tych wód w ekosystemach. Rozwiązania strategiczne dotyczące ochrony wód podziemnych muszą być realizowane w ścisłym powiązaniu z ogólną strategią w zakresie gospodarki wodnej oraz ochron innych elementów środowiska.

Integralnym elementem środowiska towarzyszącym wodom płynącym i ściśle z nimi związanym są doliny rzeczne. Niezmiernie ważna jest zatem jednoczesna ochrona dolin rzecznych jako cennych elementów systemu ekologicznego, utrzymanie i wzbogacanie funkcjonującego systemu powiązań przyrodniczych (patrz podrozdz. ochrona powierzchni ziemi).

Ochrona (tj. stosowanie środków profilaktycznych) wód, jak i każdego innego elementu środowiska naturalnego, jest rozwiązaniem znacznie łatwiejszym, tańszym niż usuwanie skutków zanieczyszczenia. Utrzymując się wzrost natężenia procesów antropopresji mo że spowodowa ć, iż zanieczyszczenie wód podziemnych stanie się barier szeroko rozumianego rozwoju gospodarczego gminy oraz zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi.

Ochronie podlegają także tereny zmeliorowane, których zadaniem jest regulacja stosunków wodnych, obejmujące tereny przydatne dla rolnictwa.

W przypadku lokalizowania obiektów i robót wykraczających poza zakres zwykłego korzystania z wód cieków inwestor winien dokonać uzgodnienia z Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Łodzi – Oddziałem w Piotrkowie Trybunalskim, a w dalszej kolejności uzyskać pozwolenie wodnoprawne starosty piotrkowskiego.

Regulacje wodne (odwodnienia) nie powinny obejmować terenów stale podmokłych lub torfowiskowych, ponieważ stanowią one naturalne zbiorniki retencyjne. Melioracja musi być wykonywana z dużą ostrożnością, ponieważ oddziałuje nie tylko na warunki wodne, ale ma również znaczący wpływ na całokształt środowiska, w tym również na warunki siedliskowe roślin i zwierząt.

W przypadku podejmowania działań inwestycyjnych na terenach zmeliorowanych inwestor zobowiązany jest do rozwiązywania kolizji z urządzeniami melioracyjnymi w sposób umożliwiający ich prawidłowe funkcjonowanie i odbiór wód powierzchniowych. Rozwiązanie kolizji z wodami oraz z ww. urządzeniami powinno być określone w projekcie budowlanym uzgodnionym z Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Urzędzeń Wodnych – Terenowy Inspektorat w Piotrkowie Trybunalskim.

W przypadku konieczności wykonania przebudowy istniejącej sieci drenarskiej, w celu zapobieżenia zabagnieniu przyległych użytków rolnych, roboty inwestycyjne na terenach zdrenowanych powinny być prowadzone pod nadzorem osoby posiadającej odpowiednie uprawnienia budowlane. Koszty nadzoru winien pokryć inwestor projektowanych robót. Należy zachować tereny zdrenowane w dotychczasowym rolniczym użytkowaniu. W przypadku zmiany tych terenów na tereny budowlane, na działkach, na których występują urządzenia melioracyjne, wszystkie inwestycje należy prowadzić w uzgodnieniu z Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Urzędzeń Wodnych – Terenowy Inspektorat w Piotrkowie Trybunalskim.

Każda zmiana dotychczasowego sposobu użytkowania terenów zmeliorowanych na inne cele niż rolnicze powoduje, że poniesione przez Skarb Państwa nakłady na wykonanie tych urządzeń nie będą przynosiły zakładanych efektów. Zmiana przeznaczenia zmeliorowanych użytków rolnych może nastąpić tylko w sytuacjach wyjątkowych, przy braku alternatywnych rozwiązań.

Ochrona szaty roślinnej

Szata roślinna w gminie Gorzkowice jest stosunkowo uboga i silnie przekształcona antropogenicznie. Najbardziej widoczną cechą jest mała ilość lasów. Liczne zagrożenia środowiska przyrodniczego i warunków życia mieszkańców powodują, iż roślinność, zwłaszcza wysoka, odgrywa bardzo ważną rolę.

W związku z powyższym w gospodarowaniu zasobami przyrodniczymi należy:

- poddać bezwzględnej ochronie zieleń wysoką, zwłaszcza starodrzew stanowiący malowniczą enklawę zieleni wysokiej, wzbogacający krajobraz wiejski i stanowiący schronienie dla ptaków i drobnej zwierzyny,
- objąć ochroną wszelkie zadrzewienia i skupiska krzewów, ciągi zieleni przy ciekach, drogach oraz kępy zieleni wolnorosnącej i pojedyncze drzewa, a także roślinność torfowiskową i bagienną,
- objąć ochroną zieleń urządzoną - parki, cmentarze, skwery itp. oraz użytki zielone, zwłaszcza w dolinach cieków, gdzie powinny one pozostać w istniejącym stanie,
- przyjąć zasadę maksymalnego oszczędzania istniejącej zieleni (zwłaszcza wysokiej) przy realizacji inwestycji, zagospodarowanie terenu powinno być tak przewidziane, aby strefa ponadnormatywnego oddziaływania zamykała się w granicach działki,
- dbać, podczas sporządzania projektu zagospodarowania, o właściwe zagospodarowanie najbliższego otoczenia budynków, kompozycji przestrzennej z uwzględnieniem właściwych nasadzeń i krzewów,

- istniejącą zieleń uzupełniać nowymi nasadzeniami, w tym również zieleń śródpolną i przydrożną, mającą znaczny wpływ na zapewnienie warunków mikroklimatycznych gminy. Należy także wziąć pod uwagę przebudowę istniejących drzewostanów leśnych zgodnie z istniejącymi siedliskami.

Zwiększając powierzchnię zieleni wysokiej należy zadbać, aby istniejące lasy oraz projektowane do zalesień lub zadrzewień tereny tworzyły system zieleni nawiązujący do struktur ponadlokalnych.

Dolesienia należy wprowadzać także na terenach o niskiej jakości gleb, nie nadających się pod uprawy rolne i nie użytkowanych rolniczo. Wskazane jest także zalesianie obszarów śródleśnych (warunki tam panujące są niekorzystne dla upraw z powodu częstych inwersji temperatury) i wypełnianie luk w zwartych kompleksach leśnych.

Gospodarka w lasach powinna opierać się na zasadach zrównoważonego rozwoju, którego celem jest:

- zachowanie biologicznej różnorodności lasu,
- utrzymanie produkcji zasobności lasu,
- utrzymanie żywotności i zdrowotności lasu.

Aby powyższe osiągnąć należy:

- ograniczyć proces degradacji stosunków wodnych (zachowanie w stanie naturalnym i odtwarzanie śródleśnych zbiorników wodnych i cieków wodnych),
- zachować w dolinach rzek lasy łęgowe, olsy i inne naturalne formacje przyrodnicze będące ostoją rzadkich gatunków roślin i zwierząt, regulujące wilgotność siedlisk i klimat lokalny,
- zachować w stanie niezmienionym śródleśne „nieużytki” (np. bagna, trzęsawiska, mszary, torfowiska, remizy, wrzosowiska, wydmy) wraz z ich florą i fauną, w celu ochrony pełnej różnorodności ekologicznej m. in. przez objęcie ich ochroną jako użytków ekologicznych,
- przywracać lasy na wylesionych częściach strefy wododziałowej, w celu zwiększenia retencji wodnej w lasach, zmniejszania przemieszczania zanieczyszczeń oraz erozji gleb, co wpłynie także na zmniejszenie izolacji ekosystemów leśnych, zwiększenie walorów krajobrazu oraz poprawienie naturalnych warunków do łęgów oraz bytowania drobnej zwierzyny i ptactwa,
- dostosowywać sposób zagospodarowywania lasów wodochronnych do potrzeb maksymalizacji funkcji, dla których zostały uznane za chronione.

W związku z powyższym należy m. in.:

- wzbogacać granice las – pole, las – wodą przez tworzenie na obrzeżach lasu pasa ochronnego o szerokości 20 – 30 m w formie stref ekotonowych, ważnych ze względu na swój charakter, jako obszar styków pomiędzy dwoma ekosystemami, charakteryzujący się elementami przejściowymi pomiędzy jednym a drugim środowiskiem oraz bogactwem gatunków (tworzonym przez zespoły roślinne i zwierzęce obu ekosystemów). Pas ekotonowy powinien być zbudowany z trzech stref: wewnętrznej o szerokości 10-20 m o rozluźnionym drzewostanie, środkowej około 5 – 10 m zbudowanej z drzew oraz krzewów i zewnętrznej od 3 do 5 m złożonej z krzewów,
- kształtować strefy ekotonowe przy trasach komunikacyjnych,
- inicjować naturalne odnowienia lasu,
- przywracać utraconą różnorodność biocenoz leśnych i wzbogacać krajobraz leśny poprzez różnicowanie zgodne z warunkami naturalnymi,
- ograniczyć stosowanie zrębni zupełnych,
- preferować czynniki wzmagające trwałość lasu w całym postępowaniu hodowlanym i ochronnym.

Proponuje się objąć ochroną i pozostawienie w niezmienionej formie całej „cofki” zbiornika Cieszanowice oraz wprowadzić zakaz wycinania lasów na brzegu zbiornika i powiększyć tereny leśne o dolesienia.

Cofka i las są miejscem lęgu wielu gatunków zwierząt, las usytuowany na skłonie doliny rzecznej pełni funkcje glebochronne.

Proponuje się także wyznaczenie strefy ochronnej wokół zbiornika z zakazem wszelkiej zabudowy od 30 do 50 m oraz ograniczenie zabudowy na terenach położonych poniżej zbiornika Cieszanowice wynikających z zagrożenia powodziowego, które może wynikać z ewentualnej katastrofy zapory czołowej ww. zbiornika.

Na obszarach ekstremalnych oddziaływań (zwłaszcza obszary wzdłuż drogi krajowej) powinny znaleźć się bariery akustyczno-biologiczne dobrane z gatunków roślin najlepiej wytrzymujących presję związaną z zanieczyszczeniami i hałasem.

Ochrona powietrza i ochrona przed hałasem

Na warunki aerosanitarne gminy niekorzystny wpływ mają źródła emisji zanieczyszczeń zlokalizowanych poza granicami gminy. Z uwagi na charakter cyrkulacji są to zakłady przemysłowe zlokalizowane na zachód od gminy, przede wszystkim Elektrownia „Bełchatów”. Stopień i zasięg oddziaływania substancji emitowanych (SO_2 , NO_x , węglowodory, pyły) jest różny w zależności od stopnia oczyszczania spalin, wielkości ich emisji oraz warunków atmosferycznych.

Największymi źródłami zanieczyszczeń powietrza zlokalizowanymi na terenie gminy Gorzkowice są kotłownie oraz indywidualne paleniska, gdyż większość budynków ogrzewana jest węglem. Rozbudowa sieci gazyfikacyjnej obejmuje obecnie tylko wieś gminną. Niejednokrotnie na terenach już zgazyfikowanych ludność z przyzwyczajenia lub z powodów ekonomicznych nadal wykorzystuje piece węglowe, gdyż można w nich spalać odpady, co zaoszczędza inne paliwa. Istotnym czynnikiem energochłonnym, który czyni opalanie gazem zbyt drogie jest niedocieplenie budynków.

Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń uzyskać można ponadto poprzez zastosowanie urządzeń redukujących emisję oraz rezygnowanie z technologii przestarzałych, szkodliwych ekologicznie.

Działania te powinny polegać na wyłączaniu lokalnych kotłowni na węgiel, szersze stosowanie gazu i ograniczanie liczby indywidualnych palenisk, stałą kontrolę urządzeń odpylających i oczyszczających, prawidłową eksploatację urządzeń ochrony powietrza. Zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem drogowym mają również niekorzystny wpływ na stan atmosfery. Dlatego też wskazane jest odpowiednie zabezpieczenie dróg o dużym natężeniu ruchu, np. poprzez wprowadzenie pasów zieleni, w celu zredukowania zanieczyszczeń jak i uciążliwości związanych z nadmiernym hałasem. Strefa klimatu akustycznego, o szerokości dostosowanej do natężenia hałasu spowodowanego ruchem pojazdów kołowych i linii kolejowej, powinna być traktowana jako strefa potencjalnie negatywnych skutków dla ludzi, głównie w odniesieniu do zabudowy mieszkaniowej i obiektów użyteczności publicznej (budynki oświaty, zdrowia, wypoczynku). W związku z powyższym obiekty usługowe i budynki mieszkalne winny być chronione za pomocą rozwiązań technicznych.

W celu poprawy warunków klimatycznych, we wklęsłych formach terenu, należy zapewnić swobodny przepływ powietrza poprzez likwidację wszelkich zapór poprzecznych. O ile to jest możliwe należy zachować obszary dolinne w formie użytków zielonych lub jeśli została tam przekształcona antropogenicznie roślinność umożliwić odnowienie się naturalnych zbiorowisk roślinnych (olsy, łągi).

1.4. Przeciwdziałanie zagrożeniu powodzią

Zgodnie z „Wojewódzkim programem małej retencji dla województwa łódzkiego” w gminie Gorzkowice planowane jest wybudowanie kilku zbiorników małej retencji:

- zbiornika „Plucice” na rzece Prudce, o powierzchni (59 ha) i średniej głębokości 1,32 m, którego funkcją ma być nawadnianie, rekreacja i p. poż.,
- zbiorników „Pieńki Stolarskie” o pow. (0,9 ha), „Kotków” o pow. (0,8 ha) i „Krzemieniewice” o pow. (0,6 ha), zlokalizowanych na rowach melioracyjnych.

Budowa tego typu zbiorników na terenie gminy jest bardzo ważna, gdyż powiat piotrkowski należy wg hierarchii potrzeb obszarowych małej retencji w Polsce, do strefy o dużych potrzebach rozwoju małej retencji ze względu na niekorzystne warunki klimatyczne oraz duże zapotrzebowanie w wodę rolnictwa, przemysłu i gospodarki komunalnej.

Wzbogaceniem istniejących zbiorników wodnych na terenie gminy jest, oddany do użytku w 1998 r., zbiornik retencyjny Cieszanowice, którego główną funkcją jest poprawa warunków wodnych w dolinie rzeki Luciąży znajdującej się praktycznie poza obszarem gminy.

2. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Charakterystyczną cechą gminy Gorzkowice jest jej rolniczy charakter. W związku z tym pierwotne i podstawowe zagrożenia środowiska kulturowego związane są z rozwojem zabudowy zagrodowej i obecnym wzrostem intensywności działań mających na celu zwiększenie produkcji rolnej. Rozwój gospodarczy gminy spowodował ponadto pojawienie się nowych zagrożeń związanych z przemysłem, rozbudową infrastruktury technicznej, a przede wszystkim z nową zabudową mieszkaniową pozbawioną cech charakterystycznych dla tradycyjnego krajobrazu gminy.

Najistotniejszym problemem do rozwiązania, w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych, jest uniknięcie i złagodzenie konfliktów między planowanym rozwojem gospodarczym a koniecznością ochrony spuścizny historycznej.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) zobowiązuje wszystkich obywateli do ochrony dóbr kultury, natomiast samorząd terytorialny zobowiązuje do zapewnienia w tym celu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych.

Udokumentowane zasoby środowiska kulturowego stanowią podstawę do rozwoju gminy Gorzkowice. Podstawowe cele kształtowania tego środowiska stanowią:

- wzmocnienie istniejących walorów oraz tworzenie nowych wartości na terenie całej gminy,
- rozwój zagospodarowania przestrzeni gminy w nawiązaniu do elementów środowiska kulturowego.

Przyjęto, iż zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków obejmują:

- pełne respektowanie zasad ochrony dla obiektów objętych ochroną na mocy przepisów odrębnych wraz z uwzględnieniem wpływu tych obiektów na sposób zagospodarowania terenów, w których są zlokalizowane lub terenów w ich sąsiedztwie,
- wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej wraz z ustaleniem zakresu działań dla terenów wchodzących w ich skład.

Ww. obiekty (wymienione w Rozdziale III, pkt 2.3) oraz projektowane strefy ochrony konserwatorskiej wyróżniono na rysunku studium – „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

2.1 Elementy podlegające ochronie prawnej

Do elementów środowiska kulturowego gminy, które podlegają prawnej ochronie należą:

- obiekty w rejestrze zabytków,
- obiekty w gminnej ewidencji zabytków,
- stanowiska archeologiczne.

W odniesieniu do obiektów i obszarów wciągniętych do rejestru zabytków obowiązuje ich zagospodarowanie, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań związanych z nimi, zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru,
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku,

- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru,
- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru,
- prowadzenie badań archeologicznych,
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru,
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku,
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.

W odniesieniu do obiektów wciągniętych do gminnej ewidencji zabytków położonych w obrębie stref konserwatorskich i poza nimi, w przypadku ich: remontu, przebudowy, rozbudowy, adaptacji, zmiany sposobu użytkowania, rozbiórek ustala się obowiązek uzyskania:

- wytycznych konserwatorskich do planowanych zamierzeń,
- uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków zamierzeń,
- uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektu budowlanego, jeżeli wymóg uzyskania uzgodnienia zawierają ww. wytyczne,
- przed dokonywaniem ewentualnych wyburzeń, w określonych na etapie uzgodnienia przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przypadkach, obowiązuje wykonanie dokumentacji inwentaryzacyjnej.

W odniesieniu do parków oraz cmentarzy wciągniętych do gminnej ewidencji zabytków ustala się obowiązek uzyskania:

- wytycznych konserwatorskich do planowanych zamierzeń,
- uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków planowanych zamierzeń.

Zależnie od powyższych ustaleń formułuje się następujące szczegółowe wytyczne.

Parki zabytkowe powinny zostać oznakowane i opisane w sposób podkreślający zasady ich ochrony i użytkowania.

Ponadto parki wymagają prac pielęgnacyjno-porządkowych i wydobycia charakterystycznych cech kompozycji układów. W przypadku parków całkowicie zniszczonych, wskazane jest w miarę możliwości przywrócenie im dawnej postaci, a nawet ich częściowe odtworzenie. Bardzo ważne jest także zapewnienie parkom właściwej formy użytkowania. Proponowanym wyjściem jest przejmowanie opuszczonych parków przez władze gminy (w porozumieniu z WKZ) oraz organizowanie w nich miejsc związanych z rekreacją i wypoczynkiem. Przy stosunkowo niskiej antropopresji, jakimi cechują się obszary wiejskie i przy rzeczywistym przestrzeganiu zasad ochrony, parki, których nie można wyizolować z przestrzeni, pełniłyby znów użytkowe funkcje zgodnie ze swym przeznaczeniem, co jednocześnie pomogłoby uchronić je przed całkowitym zniszczeniem i zapomnieniem. Ponieważ parki na terenie gminy zlokalizowane są przede wszystkim przy drogach, zagrażają im także wszelkie zagrożenia związane z ruchem komunikacyjnym (hałas i zanieczyszczenia), a także spotykane często zjawisko pozbywania się odpadów, pochodzących z gospodarstw domowych, na poboczach drogi. Należy zadbać, aby sytuacje takie nie miały miejsca poprzez zorganizowanie procesu usuwania odpadów stałych. Działania takie staną się niezbędne w przypadku rozwoju agroturystyki związanej z sąsiedztwem zbiornika Cieszanowice.

Zabudowa dworska jest również w złym stanie. Praktycznie wszystkie budynki wymagają kapitalnych remontów, a część całkowicie zniszczonych - odbudowy. Dwór i oficyna w Sobakówku są w ruinie. Dwór w Żuchowicach wymaga bieżącego remontu, podobnie jak i dwór w Bujnicach. Remontu wymagają też

towarzyszące zespołom dworsko-parkowym zabudowania gospodarcze (stodoła, chlewnie i budynek gospodarczy w Bujnicach oraz spichlerz, brama i stodoła w Żuchowicach). Spośród pozostałych dworów znajdujących się na terenie gminy a nie będących w ewidencji konserwatorskiej, ustala się konieczność objęcia ochroną:

- dworu w Cieszanowicach otoczonego parkiem i położonego w sąsiedztwie terenów rekreacyjnych, zbiornika wodnego Cieszanowice oraz fragmentów Spalsko - Sulejowskiego OChK i OChK Doliny Widawki,
- dworu w Kotkowie znajdującego się na terenie wiejskiej zagrody.

Ponadto wskazane jest:

- zweryfikowanie liczby obiektów zabytkowych bądź znajdujących się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków, waloryzacja oraz oznakowanie w terenie. Dotyczy to zwłaszcza młynów, z których nie przetrwał do dziś żaden z objętych ochroną WKZ, również dwór w Szczepanowicach, będący w rejestrze zabytków, nie istnieje.

2.2. Projektowane elementy

Na terenie gminy Gorzkowice ustala się dodatkowe formy ochrony środowiska kulturowego w postaci projektowanych stref ochronnych:

strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej, obejmuje:

- obiekt dawnych fortalicji w Gorzkowicach wpisany do rejestru zabytków;

strefa „B” - ochrony konserwatorskiej układów przestrzennych, obejmuje:

- pierwotny układ rozplanowania wsi Gorzkowice, w tym rynek wraz z kierunkami dróg wylotowych, terenami wokół dworca,
- fragmenty wsi Czerno, Plucice oraz Szczukocice, stanowiące pierwotny, najstarszy element układu przestrzennego,
- historyczne aleje jako elementy dopełniające kompozycje układów dworsko-parkowych przez wpisanie ich do rejestru zabytków;

strefa „K” - ochrony krajobrazu kulturowego, obejmuje:

- znaczną część gminy, w której zlokalizowane są najbardziej cenne elementy spuścizny historycznej, wartości krajobrazowe i krajoznawcze;

strefa „W” – ochrony stanowiska archeologicznego, obejmuje:

- tereny występowania stanowisk archeologicznych.

Dla realizacji ochrony dziedzictwa kulturowego ustala się następujące wymogi w projektowanych strefach:

strefa „OW”- ochrony archeologicznej obejmująca obszary istniejących i potencjalnych stanowisk archeologicznych:

W strefie ochrony archeologicznej „OW”:

- ochronie podlega duża ilość stanowisk archeologicznych tworzących wyraźnie wyodrębniające się skupisko osadnicze o wyjątkowo dużej wartości naukowej i historycznej,
- obowiązuje przeprowadzenie na koszt inwestora nadzorów archeologicznych przy wszelkich inwestycjach związanych z robotami ziemnymi i nasadzeniami leśnymi (zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- obowiązuje uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich planowanych inwestycji (kubaturowych, drogowych, związanych z uzbrojeniem terenu, eksploatacją kruszywa i innych związanych z robotami ziemnymi, naruszającymi strukturę gruntu poniżej warstwy ornej, tj. głębiej niż 30 cm w głąb gruntu) wymagających prac ziemnych oraz uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wykonanie tych prac,

- w sytuacji ujawnienia nowego stanowiska archeologicznego na obszarze ochrony archeologicznej wymagane jest wykonanie badań archeologicznych. W takiej sytuacji wszelkie prace budowlane powinny zostać przerwane, a teren (zgodnie z art. 32 ust. 1 ww. ustawy) udostępniony do badań archeologicznych. Wszystkie nowoodkryte stanowiska archeologiczne należy oznaczyć, zabezpieczyć i powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- dopuszczalne jest powiększenie strefy ochrony archeologicznej po odkryciu nowych stanowisk i wciągnięciu ich do ewidencji zabytków archeologicznych,
- przy wszystkich inwestycjach liniowych wymagających wykonania wykopów dłuższych niż 20 m i szerszych niż 30 cm należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków konieczność przeprowadzenia nadzoru archeologicznego.

W strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”:

Ochronie podlega obiekt dawnej fortalicji wraz z otoczeniem, uwypuklenie reliktu fortalicji poprzez oczyszczenie i uporządkowanie terenu, wprowadzenie zakazu zadrzewienia i wszelkich inwestycji na jej obszarze.

W strefie ochrony konserwatorskiej układów przestrzennych „B”:

- ochrona sylwety miejscowości Gorzkowice wymaga ograniczenia w zakresie lokalizacji i wysokości nowych inwestycji. Nowa zabudowa winna ponadto uwzględniać skalę i charakter miasteczka,
- ochronie podlegają: układ przestrzenny, w tym: sieć uliczna, linie regulacyjne, historyczne podziały własnościowe, osie kompozycyjne, dominanty architektoniczne, typy, skala zabudowy, otwarcia widokowe, zabudowa tradycyjna, zespoły komponowanej zieleni, w tym układ zieleni ulicznej.

W ramach podejmowanych działań:

- należy porządkować tereny z przypadkowych obiektów degradujących otoczenie zabytkowych obiektów lub wprowadzać ekrany zieleni izolujące elementy istniejące dysharmonizujące z zabytkiem;
- należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków:
 - przekształcenia istniejącej zabudowy frontowej,
 - lokalizację, skalę i formę nowej zabudowy,
 - wyburzeniom mogą podlegać przede wszystkim obiekty dysharmonizujące, pozbawione wartości zabytkowych,
 - przed dokonywaniem ewentualnych wyburzeń, w określonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przypadkach, inwestor wykonujący wyburzenie winien wykonać dokumentację inwentaryzacyjną,
 - nowa zabudowa jest możliwa w przypadku, gdy:
 - stanowi element procesu wymiany nieprzydatnej zabudowy historycznej,
 - stanowi logiczny zharmonizowany przestrzennie i niewielki skalą, pełnostandardowy element towarzyszący;
 - należy nawiązać nową i modernizowaną zabudową do charakteru i skali zabudowy tradycyjnej pod względem formy, wysokości, lokalizacji; współczesne funkcje muszą uwzględniać historyczny charakter zabudowy i możliwości jej dostosowania bez naruszania zabytkowych wartości obiektów;
 - należy wykluczyć lokalizację reklam wielkoformatowych.

W strefie ochrony konserwatorskiej „K”:

kompleksowa ochrona ma doprowadzić do przetrwania zachowanych do dziś, niepowtarzalnych już elementów krajobrazu kulturowego. W granicach strefy należy:

- stopniowo eliminować i nie dopuszczać do lokalizacji obiektów architektonicznych obniżających jakość przestrzeni, takich jak: wprowadzanie wielkogabarytowych reklam, wprowadzanie ogrodzeń przysłaniających widok obszarów objętych ochroną, eliminowanie w miarę możliwości istniejących napowietrznych linii przesyłowych wszelkiego typu,
- przestrzegać zasady zachowania i kultywowania lokalnych form architektonicznych; układy przestrzenne nieprzebadanych wsi wymagają badań, a następnie określenia dla nich ewentualnego stopnia szczegółowej ochrony,
- chronić poszczególne elementy krajobrazu przyrodniczego (szata roślinna, zieleń, układ hydrograficzny, rzeźba terenu) oraz układy kompozycyjne będące bezpośrednim wynikiem nakładania się środowiska kulturowego i działań człowieka (panoramy zespołów osadniczych).

W strefie ochrony stanowiska archeologicznego „W”:

- ochronie podlegają pozostałości osadnictwa pradziejowego i średniowiecznego, jakie zlokalizowano podczas badań powierzchniowych,
- wszelkie prace ziemne oraz nasadzenie leśne mogą być prowadzone po uprzednim wykonaniu ratowniczych wykopaliskowych badań archeologicznych na koszt inwestora (zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami),
- obowiązuje uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków warunków realizacji inwestycji (kubaturowych, drogowych, związanych z uzbrojeniem terenu, eksploatacją kruszywa i innych związanych z robotami ziemnymi, naruszającymi strukturę gruntu poniżej warstwy ornej) oraz uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wykonanie prac ziemnych.

3. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów

3.1. Główne założenia rozwoju gospodarczego i kształtowania struktury funkcjonalno- przestrzennej

Wskazania do rozwoju gospodarczego gminy i kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej.

Na bazie istniejących warunków środowiska przyrodniczego, stanu zainwestowania oraz potrzeb gospodarczych i inwestycyjnych w studium gminy Gorzkowice określono główne funkcje, w oparciu o które zakłada się rozwój gminy. Stanowią je:

- funkcja rolnicza

Korzystne warunki dla rozwoju produkcji rolniczej, uwarunkowanie genetyczne, tradycje, wykształcenie mieszkańców oraz udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni stanowią przesłanki do utrzymania rolniczego charakteru gminy. Jednak dla pełnienia tej funkcji konieczne jest wprowadzenie znacznych zmian strukturalnych. Aktualne procesy modernizacyjne rolnictwa muszą być powiązane z gospodarką rynkową kraju oraz gospodarką Unii Europejskiej. Restrukturyzacja rolnictwa, będąca konsekwencją integracji z UE musi zmierzać do zmniejszenia zatrudnienia w tym dziale gospodarki (obecnie wysokie ukryte bezrobocie), co wymagać będzie utworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Dlatego też tempo przemian rolnictwa uzależnione będzie od wzrostu zatrudnienia pozarolniczego.

W wyniku przemian dotychczasowa wieś monofunkcyjna powinna ulec przekształceniom w nowoczesną wieś wielofunkcyjną o specjalistycznych kierunkach produkcji ze wskazaniem na rozwój przedsiębiorczości rolników. Aby sprostać konkurencji innych państw europejskich produkcja rolnicza musi być oparta o stosunkowo duże, wydajne, sprawnie zorganizowane i kierowane gospodarstwa rolne. Kierunkiem przekształceń takich gospodarstw powinna być specjalizacja produkcji i powiększanie arealów. Niezbędne są inwestycje dostosowujące polskie rolnictwo do wymogów Unii Europejskiej, zwłaszcza bardziej wymagających rynków zbytu. Gospodarstwa drobne, o słabych glebach powinny przechodzić na gospodarstwa dwu bądź wielozawodowe. Produkcja rolnicza powinna w tym wypadku stanowić uzupełnienie dochodów spoza gospodarstwa oraz opierać się na intensyfikacji i doskonaleniu produkcji polowej o większych nakładach pracy - istnieją ku temu warunki z uwagi na duże zasoby własnej siły roboczej gospodarstw wobec małej ich powierzchni. Właściciele tych gospodarstw powinni

zostać objęci programem pomocy w zakresie: zdobywania i doskonalenia nowych pozarolniczych zawodów, poszukiwania i tworzenia nowych miejsc pracy w usługach, podejmowania działalności gospodarczej, budowy i rozbudowy firm w gospodarstwach dwu- i wielozawodowych. Trudności zbytu produktów rolnych powinny wyeliminować pośredników między producentem żywności a konsumentem. Wskazane jest też tworzenie grup producentów, co umożliwi obniżenie kosztów produkcji, efektywniejsze wykorzystanie urządzeń oraz tańszy (hurtowy) dostęp do surowca.

W gospodarstwach małych i w ich sąsiedztwie nie powinna być organizowana produkcja zwierzęca, która pogarsza warunki środowiska. Duże gospodarstwa rolne o fermowej produkcji zwierzęcej powinny być budowane w oddaleniu od zwartej zabudowy wsi.

Współzależnym z rolnictwem ogniwem rozwoju wielofunkcyjnego obszarów wiejskich powinna być gospodarka leśna oraz turystyczna.

- funkcja produkcyjno - usługowa

Niezbędna i nieunikniona restrukturyzacja i przebudowa rolnictwa spowoduje wzrost wydajności pracy w rolnictwie i uwalnianie nadwyżek siły roboczej dotychczas zatrudnionej w produkcji rolniczej. Nie można liczyć na wzrost ilości miejsc pracy na rynku lokalnym jak i ponadgminnym w rozmiarze umożliwiającym znalezienie pracy przez nowych bezrobotnych. Stąd zapewnienie warunków dla tworzenia nowych miejsc pracy i poszukiwanie dodatkowych pozarolniczych dochodów ludności wiejskiej jest w strategii gminy zadaniem bardzo ważnym.

Przekształcaniu funkcji rolniczej powinien towarzyszyć rozwój sfery usług rolniczych. Rozwój funkcji usługowej stwarza duże możliwości dla przyszłego rozwoju gminy Gorzkowice. Szanse i perspektywiczne kierunki rozwoju pozarolniczego na terenie gminy zapewniające powstanie nowych miejsc pracy to:

- podejmowanie i rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego, rolniczego, a w przyszłości także leśnego, np. ubojnie i masarnie, młyny, tartaki, piekarnie, zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego, zorganizowane skuppy owoców i warzyw itp.,
- rozwój produkcyjnych usług rolniczych - powstawanie prywatnych zakładów sprzętowych świadczących usługi rolnicze; jednostki takie, oprócz relatywnego potania kosztów produkcji rolniczej małych gospodarstw w konsekwencji wytworzą również nowe miejsca pracy.

Konieczne jest utworzenie systemu promocji gminy zarówno terenów przeznaczonych pod inwestycje, jak i obecnych zasobów własnych gminy. Profesjonalna promocja musi być poparta ze strony gminy wsparciem dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw poprzez tworzenie systemu zachęt i ulg dla osób tworzących nowe miejsca pracy. Ważnym elementem jest ułatwienie mieszkańcom zdobywania wiedzy na ten temat oraz zapewnienie profesjonalnej obsługi biznesu. Jest to niezbędne w celu uniknięcia zjawiska opuszczania gminy przez najbardziej prężnych i ambitnych mieszkańców. Dużego znaczenia nabiera także stopień rozwoju infrastruktury - uzbrojenie terenów ułatwia rozwój działalności gospodarczej mieszkańców gminy i stanowi poważny argument dla inwestorów zewnętrznych.

- agroturystyka, turystyka i rekreacja

Agroturystyka rozwija się w oparciu o pobyt w rodzinie wiejskiej, prowadzącej gospodarstwo rolne i kierowana jest przede wszystkim do turystów indywidualnych. Odpowiednia promocja ze strony gminy może zachęcić turystów do jej odwiedzania, a mieszkańców do tworzenia odpowiedniej bazy dla wygodnego zakwaterowania. Tworzenie gospodarstw agroturystycznych to szansa dla wiejskich rodzin na zwiększenie ich dochodów, zaangażowanie wszystkich członków gospodarstw rolnych, lepszego wykorzystywania produktów z gospodarstw rolnych, a także zmiany dotychczasowej struktury upraw.

Warunki przyrodnicze oraz środowisko kulturowe gminy wskazują na możliwość aktywizacji gminy Gorzkowice przez rozwój usług turystycznych i rekreacyjnych. Podstawową rolę w tym zakresie powinien pełnić zbiornik retencyjny Cieszanowice. Wykorzystanie szansy jaką stwarza zbiornik wymaga

jednak szeregu zabiegów organizacyjnych, a przede wszystkim promocji i środków finansowych. Warunkiem powodzenia w rozwijanej funkcji turystycznej jest przede wszystkim dobra organizacja oraz zainwestowanie w infrastrukturę turystyczną, do której należy również infrastruktura techniczna. Zbiornik wodny mógłby stanowić wzbogacenie istniejących już elementów infrastruktury turystycznej w dawnym województwie piotrkowskim – ośrodków w Spale, Słoku, Bogusławicach, Bełchatowie, Piotrkowie Trybunalskim, Tomaszowie Mazowieckim i Rząsawie (Wawrzekowizna), a także planowanym regionalnym centrum rekreacji w sąsiedniej gminie Kamieńsk.

W związku z ponadlokalnym zasięgiem zbiornika, konieczne jest ustalenie dla obszarów przyległych do niego szczegółowego sposobu zagospodarowania. Niezbędne jest także zawarcie porozumienia pomiędzy gminami położonymi nad zbiornikiem (gminy Rozprza i Łęki Szlacheckie) w sprawie wspólnej rozbudowy infrastruktury turystycznej na obrzeżach zbiornika i opracowania wspólnego systemu promocji. Konieczne jest także opracowanie lokalnego programu rozwoju turystyki, w którym powinny być zawarte wskazania dotyczące takich zagadnień jak: poprawa i rozwój układu komunikacyjnego (np. wyznaczenie miejsc parkingowych), dostosowanie zaplecza handlowo-gastronomicznego, a przede wszystkim rozwiązanie problemu bezpiecznego gromadzenia i usuwania odpadów.

Niezbędne jest także podniesienie świadomości ekologicznej w gminie. Atrakcyjność turystyczna to także dbałość o poszczególne elementy środowiska przyrodniczego, ochrona całokształtu krajobrazu w gminie, coraz szersze stosowanie we wszystkich sferach działalności ludzkiej rozwiązań proekologicznych.

Zmiany w strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy

Zgodnie z wcześniejszymi wskazaniami, w ramach kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy, przyjęto następujące podstawowe założenia:

- ochronę przed rozproszoną zabudową terenów nieurbanizowanych, ze szczególnym uwzględnieniem terenów o wysokiej wartości przyrodniczej i obowiązujących form ochrony przyrodniczej oraz wysokiej bonitacji gleb,
- ograniczenia w ruralizacji obszarów o niekorzystnych warunkach fizjograficznych w dolinach rzek i na podmokłych terenach łąk oraz wykluczenie nowej zabudowy w strefie zagrożenia powodziowego rzeki Prudki,
- wymóg, iż rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnej winien respektować walory przyrodnicze oraz uwzględniać potrzebę wyposażenia terenu w podstawowe urządzenia infrastruktury technicznej,
- konieczność ochrony obszaru, pozostającego w zasięgu ochrony wód podziemnych GZWP 401 poprzez uwzględnienie rygorów ochronnych w zakresie lokalizacji obiektów i urządzeń, które mogą zagrozić jakości wód,
- ograniczenie obudowy korytarza komunikacyjnego drogi krajowej Nr 91,
- preferencje dla kompleksowego rozwiązania w zakresie gospodarki wodno-ściekowej,
- zabezpieczenie potrzeb lokalizacyjnych dla inwestycji związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych (farmy wiatrowe).

Kształtowaną zgodnie z ww. założeniami strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy Gorzkowice przedstawia rysunek zmiany studium – „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” w skali 1:20 000.

Układ ten oparty jest na kontynuacji i rozwoju istniejącej struktury gminy z uwzględnieniem przyjętego systemu ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, powiązań zewnętrznych, w tym sąsiednimi gminami.

Na ww. rysunku zmiany studium wyodrębniono tereny z określeniem przeważającej funkcji. Przedstawiono również podstawowy układ komunikacyjny, na który składają się drogi klas: GP, Z, L. Pozwala to określić kształt i strukturę przestrzenną gminy, powiązania z systemem dróg krajowych, regionem i ościennymi gminami.

Zmiana studium obejmuje istniejące tereny zainwestowania, w tym:

- o zakończonym zagospodarowaniu, wymagające przekształceń, rehabilitacji, porządkowania, o nie zakończonym procesie zagospodarowania – wymagające uzupełniania,
- tereny przeznaczone dla rozwoju poszczególnych funkcji - zabudowy.

W zmianie studium wyodrębniono ww. tereny do zabudowy, w tym wprowadzone w niniejszej zmianie studium, oraz tereny otwarte w postaci lasów, dolesień, łąk i upraw rolnych, a także wzajemne ich relacje. Podstawowe zadania i kierunki w procesie kształtowania struktury funkcjonalno - przestrzennej gminy Gorzkowice stanowią:

- poszerzenie zasięgów terenów zurbanizowanych poprzez uzupełnienie istniejących ciągów zabudowy (obszar całej gminy - głównie tereny mieszkaniowe, tereny przewidziane pod usługi i nieuciążliwą działalność gospodarczą oraz urządzenia infrastruktury technicznej),
- wyznaczenie terenów rozwojowych dla:
 - funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – osiedla w Gorzkowicach,
 - funkcji produkcyjno-usługowej w sołectwach: Szczukocice, Gorzkowice,
 - funkcji produkcji rolnej w sołectwach Sobaków, Bujniczki, Gościnna, Gorzkowice, Kotków, Krzemieniewice,
 - funkcji rekreacji indywidualnej w Cieszanowicach;
- wskazanie terenów związanych z ekologicznymi źródłami energii (farmy wiatrowe),
- uwzględnienie istniejących udokumentowanych złóż surowców mineralnych oraz zasięgów ustalonych terenów i obszarów górniczych,
- ochrona gruntów rolnych i leśnych,
- powiększenie zasobów leśnych poprzez projektowane dolesienia (na glebach o słabej klasie bonitacyjnej), stanowiące dopełnienie istniejącego kompleksu wielkopowierzchniowej ochrony przyrody,
- modernizacja układu komunikacji kołowej, w tym obejście Gorzkowic,
- uwzględnienie regionalnych szlaków rowerowych i rekreacyjnych, łączących atrakcyjne tereny na obszarze gminy z terenami sąsiednich gmin,
- modernizacja systemów infrastruktury technicznej,
- uwzględnienie inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym (linia wysokiego napięcia 400 kV, gazociąg wysokiego ciśnienia).

Dodatkowo w zagospodarowaniu przestrzennym gminy uwzględnia się:

- wykorzystanie szczególnych cech i miejsc określających wartości kulturowe i historyczne, w ramach położenia gminy w projektowanym Paśmie Turystycznym „Kolei Warszawsko- Wiedeńskiej” oraz wskazania miejscowości Gorzkowice do włączenia do sieci unikatowych ośrodków historycznych o randze lokalnej,
- uwzględnienie istniejących i projektowanych form ochrony przyrody wchodzących w skład systemu obszarów chronionych województwa Łódzkiego „Plucice”, „Pieńki Stolarskie”,
- projektowane zbiorniki retencyjne: „Kotków”, „Krzemieniewice” według „Programu małej retencji dla województwa łódzkiego”,
- ograniczenia w strefach ochronnych istniejących i projektowanych magistralnych sieci uzbrojenia.

3.2. Podstawowe typy terenów wyróżnionych ze względu na sposób użytkowania oraz zasady i wskaźniki zagospodarowania i kształtowania tych terenów

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej gminy, w ramach scharakteryzowanych powyżej stref wyodrębnia się tereny o następujących podstawowych typach zagospodarowania przestrzennego

(zróżnicowanym sposobie zagospodarowania pod względem wiodącej funkcji, zasad i wskaźników zagospodarowania):

Tereny zabudowy wielofunkcyjnej

Tereny zabudowy ośrodka gminnego

Kształtowanie przestrzeni na tych terenach wymaga:

- przekształceń uwzględniających porządkowanie i intensyfikację istniejącej zabudowy, wykorzystanie rezerw terenowych do kształtowania estetycznych wnętrz urbanistycznych,
- wykorzystania istniejących zasobów (i ich uzupełnienia) dla lokalizacji usług charakterystycznych dla ośrodka gminnego (zróżnicowany w profilu handel, gastronomia, administracja, kultura, oświata, zdrowie, pomoc społeczna),
- koncentracji funkcji usługowych w parterach budynków,
- wykształcenia przestrzeni publicznej o wysokim poziomie estetycznym i funkcjonalnym tak, by centrum ośrodka stało się miejscem, w którym koncentrują się kontakty społeczne, z którym identyfikują się mieszkańcy,
- wykluczenia użytkowania sprzecznego z funkcją oraz charakterem obszaru, obniżającego jego estetykę,
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania terenów:
 - minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej – 10% powierzchni działki budowlanej,
 - minimalna wysokość zabudowy – 8,0 m w najwyższym punkcie dachu (2 kondygnacje, w tym poddasze użytkowe),
 - maksymalna wysokość zabudowy – 12,0 m w najwyższym punkcie dachu (3 kondygnacje, w tym poddasze użytkowe),
 - dla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej oraz zabudowy usługowej - maksymalna wysokość zabudowy - 15,0 m (4 kondygnacje, w tym poddasze użytkowe),
 - architektura obiektów oraz wykończenie zewnętrzne powinny nawiązywać do lokalnej i regionalnej tradycji budowlanej wyznaczanej przez obiekty uznane za wartościowe i znajdujące się w rejestrze i ewidencji zabytków,
- odpowiednie zagospodarowanie obszarów i obiektów usług publicznych, w tym:
 - szczególna dbałość o jakość przestrzeni publicznych (placów, parkingów, terenów zieleni itp.), dbałość o efekty przestrzenne zabudowy (gabaryty, detal, wysokiej jakości materiały wykończeniowe).

Tereny zabudowy mieszkaniowej

Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej o charakterze osiedlowym

Kształtowanie zabudowy w tych terenach wymaga:

- intensyfikacji zainwestowania w granicach istniejących terenów budowlanych (sukcesja urbanistyczna),
- dopuszczenia lokalizacji usług podstawowych wbudowanych w budynki mieszkalne, nie stwarzających zagrożeń przez zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych, ani w zakresie czystości powietrza, hałasu i wibracji jako funkcji towarzyszącej zabudowie mieszkaniowej,
- porządkowania układów urbanistycznych poprzez racjonalne kształtowanie sieci ulic dojazdowych oraz regulację układów własnościowych,
- kształtowania lokalnych, estetycznych przestrzeni publicznych,
- dbałości o ład i kompozycję przestrzenną poprzez ustalenie (w planach miejscowych) form zabudowy oraz zasad regulacji dotyczących linii zabudowy, dominant, akcentów architektonicznych, małej architektury – szczególnie w rejonach historycznych zespołów zabudowy,

- wykluczenia zabudowy naruszającej układ urbanistyczny, gabaryty i charakter przestrzenny istniejącej zabudowy,
- systematycznej poprawy stanu wyposażenia w infrastrukturę techniczną,
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania terenów:
 - wielkość działki: 700 – 1500 m²,
 - maksymalna powierzchnia zabudowy – 25% powierzchni działki budowlanej,
 - minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej – 50% powierzchni działki budowlanej,
 - maksymalna wysokość zabudowy – 11,0 m w najwyższym punkcie kalenicy dachu (3 kondygnacje, w tym poddasze użytkowe),
 - architektura obiektów oraz wykończenie zewnętrzne powinny nawiązywać do lokalnej i regionalnej tradycji budowlanej wyznaczanej przez obiekty uznane za wartościowe i znajdujące się w rejestrze i/lub ewidencji zabytków,
 - obowiązują dachy dwu- lub wielospadowe.

Tereny zabudowy zagrodowej o zwartej i rozproszonej strukturze

- tereny zabudowy mieszkaniowej wraz z zabudową gospodarczą związane z produkcją rolną, z towarzyszącymi usługami, w tym wytwórczości i rzemiosła, usługami agroturystycznymi, zabudową mieszkaniową jednorodzinną z dopuszczeniem usług; tereny te wymagają sukcesywnej rozbudowy systemu dróg dojazdowych i wyposażenia w niezbędne urządzenia i obiekty infrastruktury technicznej,
- dopuszcza się funkcje uzupełniające z zakresu: przetwórstwa (na skalę nieprzemysłową), specjalistycznej hodowli w skali nieprzemysłowej tj: 20 krów, 30 świń (w jednym rzucie), 200 szt. drobiu, magazynowej - służącej składowaniu produktów pochodzących wyłącznie z gospodarstwa, na którym są zlokalizowane, usług rzemiosła i handlu, których uciążliwość (hałas, drgania, odory wynikającej z charakteru działalności) nie wykracza poza granice działki, do której inwestor ma tytuł prawny,
- dopuszcza się przekształcenia zabudowy siedliskowej na indywidualne domy mieszkalne lub rekreacyjne,
- w granicach sołectwa Gorzkowice nieprzekraczalne limity dla hodowli zwierząt wynoszą 2 szt. bydła, 10 szt. trzody chlewnej oraz 200 szt. drobiu w gospodarstwie,
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania terenów:
 - maksymalna powierzchnia zabudowy – 30% powierzchni działki budowlanej,
 - minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej – 40% powierzchni działki budowlanej,
 - maksymalna wysokość zabudowy mieszkaniowej – 10,0 m w najwyższym punkcie kalenicy dachu,
 - maksymalna wysokość zabudowy gospodarczej w najwyższym punkcie dachu – 12,0 m, dopuszcza się zwiększenie wysokości dla pojedynczych obiektów związanych z obsługą gospodarstw rolnych (np. silosy), maksymalnie o 30%,
 - budynki o różnych funkcjach wchodzące w skład gospodarstwa rolnego winny stanowić zespół o cechach nawiązujących do miejscowych i regionalnych tradycji budownictwa pod względem sposobu zagospodarowania działki, architektury i użytych materiałów budowlanych,
 - przy lokalizacji zabudowy o zróżnicowanych funkcjach należy utrzymać zasadę strefowania: zabudowę mieszkaniową lokalizować od frontu działek, a zabudowę gospodarczą związaną z działalnością rolniczą lub inną lokalizować w głębi działek, za wyjątkiem usług handlowych,
 - dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej należy uwzględnić parametry i wskaźniki zagospodarowania zgodne z ustalonymi dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,

- architektura obiektów oraz wykończenie zewnętrzne powinny nawiązywać do lokalnej i regionalnej tradycji budowlanej wyznaczanej przez obiekty uznane za wartościowe i znajdujące się w rejestrze i/lub ewidencji zabytków,
- obowiązują dachy dwu- lub wielospadowe.

Tereny zabudowy rekreacji indywidualnej (letniskowej)

Kształtowanie przestrzeni na tych terenach wymaga:

- tworzenia zespołów zabudowy mieszkaniowej jako zespołów o wysokiej jakości życia mieszkańców,
- wyposażenia w infrastrukturę techniczną i obsługę komunikacją, przy zachowaniu zasady, że rozbudowa systemu dróg dojazdowych następuje równocześnie z udostępnieniem nowych terenów do zainwestowania,
- zachowania w maksymalnym stopniu istniejących zadrzewień,
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania terenów oraz nowej zabudowy:
 - przeznaczenie podstawowe – zabudowa rekreacji indywidualnej (letniskowa) z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej; w sołectwach Cieszanowice i Daniszewice dopuszcza się zabudowę zagrodową na obszarze o łącznej powierzchni nie przekraczającej 35% powierzchni wyznaczonego terenu; dla budynków mieszkalnych całorocznych w zabudowie zagrodowej maksymalna powierzchnia zabudowy wynosi 1800 m²,
 - minimalna wielkość działki – 1000 m²,
 - maksymalna powierzchnia zabudowy i nawierzchni utwardzonych – 20% powierzchni działki budowlanej,
 - minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej – 60% powierzchni działki budowlanej,
 - maksymalna wysokość zabudowy – 9,0 m w najwyższym punkcie kalenicy dachu (2 kondygnacje, w tym poddasze użytkowe),
 - architektura obiektów oraz wykończenie zewnętrzne powinny nawiązywać do lokalnej i regionalnej tradycji budowlanej wyznaczanej przez obiekty uznane za wartościowe i znajdujące się w rejestrze i/lub ewidencji zabytków,
 - obowiązują dachy dwu- lub wielospadowe,
 - przez zabudowę rekreacji indywidualnej należy rozumieć budynki mieszkalne przeznaczone na okresowy (nie całoroczny) pobyt, niepodpiwniczone, o maksymalnej powierzchni zabudowy do 120 m²,
 - obowiązuje zakaz budowy indywidualnych zbiorników na nieczystości płynne.

Tereny zabudowy produkcyjnej i zaplecza technicznego

Tereny zabudowy produkcyjnej i zaplecza technicznego nie związane bezpośrednio z produkcją rolną, hodowlą

- zakłady produkcyjne, magazyny, składy (w tym gromadzenie odpadów przewidzianych do unieszkodliwiania i odzysku), hurtownie, usługi (z wykluczeniem oświaty i zdrowia); dopuszcza się lokalizację obiektów administracyjnych, socjalnych, urządzeń obsługi komunikacji samochodowej (w tym stacji paliw) oraz urządzeń obsługi technicznej i parkingów,
- obowiązuje ograniczenie uciążliwości związanej z prowadzeniem działalności do granic terenu lub działki, do której inwestor posiada tytuł prawny,
- wskazane stosowanie szpalerów, grup zieleni lokalizowanych wzdłuż granic terenu pełniących funkcję izolacji zewnętrznej umożliwiających harmonijne wkomponowanie obiektów w otaczający nieurbanizowany krajobraz,
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania terenów:
 - minimalna wielkość działki powstałej w wyniku podziału – 3000 m²,
 - maksymalna powierzchnia zabudowy – 60% powierzchni działki budowlanej,

- minimalna powierzchnia terenu biologicznie czynnego – 10% powierzchni działki budowlanej,
- maksymalna wysokość zabudowy – 16,0 m w najwyższym punkcie dachu, dopuszcza się zwiększenie wysokości dla pojedynczych elementów związanych z technologią produkcji.

Dla zaplecza technicznego obejmującego tereny związane z obsługą techniczną gminy tj. terenów: urządzeń i obiektów zaopatrzenia w wodę, gospodarki ściekowej i zaopatrzenia w energię elektryczną ustala się:

- adaptację istniejącego zagospodarowania z zalecaniem porządkowania, w ramach działań inwestycyjnych i modernizacyjnych, dla lokalizacji w otwartym krajobrazie konieczność uwzględnienia powyższego,
- minimalny udział powierzchni biologicznej czynnej – 5% powierzchni działki budowlanej,
- maksymalna wysokość zabudowy w najwyższym punkcie dachu - 16,0 m; dopuszcza się zwiększenie wysokości dla pojedynczych elementów związanych z technologią produkcji do 30%.

Tereny zabudowy produkcji rolnej

- zakłady produkcji rolno - spożywczej, przetwórstwa rolno - spożywczego, obiekty hodowli przemysłowej, usługi z branży rolno - spożywczej wraz z niezbędnym zapleczem socjalno-administracyjnym, technicznym oraz urządzenia obsługi technicznej,
- dopuszcza się funkcję mieszkaniową jako uzupełniającą,
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania terenów:
 - minimalna wielkość działki powstałej w wyniku podziału – 2500 m²,
 - maksymalna powierzchnia zabudowy- 60% powierzchni działki budowlanej,
 - minimalna powierzchnia terenu biologicznie czynnego – 10% powierzchni działki budowlanej,
 - maksymalna wysokość zabudowy- 16,0 m w najwyższym punkcie dachu, dopuszcza się zwiększenie wysokości dla pojedynczych elementów związanych z technologią produkcji.

Tereny inne

Tereny eksploatacji powierzchniowej

- eksploatacja powierzchniowa surowców winna odbywać się na zasadach ustalonych w koncesjach na wydobywanie złóż (wydane koncesje wymienione w Rozdziale III, pkt 1.3.),
- w granicach terenu górniczego należy zapewnić integrację wszelkich działań podejmowanych w celu:
 - wykonania uprawnień określonych koncesjami,
 - zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego,
 - ochrony środowiska ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wód podziemnych oraz obiektów budowlanych,
 - właściwego sposobu zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi lub osuwania się mas skalnych,
 - po zakończeniu eksploatacji obowiązuje rekultywacja terenu pozwalająca na odtworzenie naturalnych w danym środowisku form geomorfologicznych i krajobrazowych, np. poprzez zalesienie lub w kierunku rolnym albo wodnym.

Farmy wiatrowe (lokalizacja elektrowni wiatrowych wraz ze strefami ochronnymi) wyznaczone na obszarze sołectw: Bujnice, Bujniczki, Szczepanowice, Daniszewice, Gorzkowiczki, Krosno, Marianek obejmujące inwestycje istniejące i planowane:

- dopuszcza się rozmieszczenie urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy przekraczającej 100 kW - obiektów i urządzeń związanych z funkcją - nowaniem elektrowni wiatrowych wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną, a także ich stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów,

- do czasu realizacji planowanego zagospodarowania obowiązuje dotychczasowy sposób użytkowania,
- wyklucza się lokalizację nowych obiektów przeznaczonych na stały pobyt ludzi,
- w celu zabezpieczenia ochrony środowiska naturalnego oraz ludności lokalnej, elektrownie wiatrowe muszą uwzględniać wymogi obowiązujących przepisów,
- wskazane jest zachowanie istniejących terenów leśnych, wyklucza się dolesienia.

Dla planowanych farm wiatrowych w sołectwach:

- Marianek – Krosno – warunkiem wskazanego na rysunku zmiany studium zasięgu lokalizacji jest potwierdzenie na etapie postępowania środowiskowego braku negatywnego oddziaływania na obszar „Łąki w Bęczkowicach” i „Dąbrowy w Marianku”. Brak stosownego potwierdzenia będzie równoznaczny z obowiązkiem ustalenia zasięgu strefy od strony północnej na południowej granicy lasów w Marianku.

Tereny zieleni oraz wód

Parki, cmentarze

- w odniesieniu do parków i cmentarzy ujętych w rejestrze i gminnej ewidencji konserwatorskiej (wymienione w Rozdziale III, pkt 2.3) obowiązują formy ochrony i zasady rewitalizacji dla parków i cmentarzy zabytkowych zawarte w Rozdziale IV, pkt 2.1, 2.2);

Lasy i dolesienia

- dla terenów lasów, dolesień dopuszcza się zachowanie zabudowy w ramach istniejących siedlisk z możliwością ich przebudowy i rozbudowy oraz lokalizację obiektów służących gospodarce leśnej,
- w przypadku udokumentowania złóż na terenach dolesień dopuszcza się ich eksploatację, po uzyskaniu wymaganych zezwoleń;

Wody śródlądowe

- istniejące i projektowane zbiorniki wodne,
- projektowany zbiornik wodny „Plucice” - lokalizacja i obrys projektowanego zbiornika na rysunku zmiany studium ma charakter orientacyjny i może podlegać uściśleniu na dalszych etapach prac projektowych;

Tereny użytkowane rolniczo

Uprawy sadownicze

- tereny sadów, na których należy wykluczyć nowe podziały parcelacyjne oraz lokalizację zabudowy, dopuszcza się inny sposób użytkowania o charakterze rolnym, np. uprawy warzyw, grunty orne;

Łąki i pastwiska

- tereny położone w korytarzach ekologicznych wzdłuż rzek: Luciąża, Prudka i ich dopływów oraz mniejszych cieków wodnych, współtworzące system ekologiczny miasta. Ze względu na pełnione przez korytarze wielorakie funkcje (m. in. powiązania ekologiczne, przewietrzanie, retencjonowanie wody) tereny są wskazane do pozostawienia w dotychczasowym użytkowaniu, w tym do wykorzystania rolniczego oraz w ograniczonym zakresie dla funkcji rekreacyjnej, lokalnie dla form turystyki pieszej i rowerowej. Wszelka działalność gospodarcza prowadzona w ich obrębie nie może uniemożliwić lub ograniczać pełnienia ww. funkcji oraz powodować degradacji środowiska;

Grunty orne - rolnicza przestrzeń produkcyjna

- kompleksy gruntów rolnych z glebami o wysokiej bonitacji: III i IV klasy wskazanymi do intensyfikacji produkcji warzywno - rolniczej z preferencjami upraw ekologicznych,
- dopuszcza się wyłącznie zabudowę zagrodową bezpośrednio związaną z rolniczym użytkowaniem gruntów oraz magazynową służącą magazynowaniu produktów pochodzących wyłącznie z gospodarstwa, na którym są zlokalizowane, a także inwentarską służącą hodowli zwierząt w skali nieprzemysłowej,

- w granicach sołectwa Gorzkowice nieprzekraczalne limity dla hodowli zwierząt to 2 szt. bydła, 10 szt. trzody chlewnej oraz 200 szt. drobiu w gospodarstwie,
- w stosunku do istniejącej rozproszonej zabudowy ukształtowanej wzdłuż ciągów komunikacyjnych dopuszcza się przekształcenia na funkcję mieszkalną i rekreacji indywidualnej (letniskową) oraz usługi podstawowe,
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania terenu zgodny z ustalonym dla zabudowy zagrodowej,
- w przypadku udokumentowania złóż dopuszcza się ich eksploatację, po uzyskaniu wymaganych zezwoleń.

Grunty orne - mało efektywna produkcja rolna

- kompleksy gruntów rolnych z glebami niskiej klasy: V, VI wskazanymi do scalenia gruntów i stopniowego ukierunkowania na inne wykorzystanie,
- dopuszcza się zalesienia w celach gospodarczych na obszarach nie mniejszych niż 0,7 ha w jednym kompleksie.

Dopuszcza się wyłącznie zabudowę zagrodową bezpośrednio związaną z rolniczym użytkowaniem gruntów, magazynową służącą magazynowaniu produktów pochodzących wyłącznie z gospodarstwa, na którym są zlokalizowane oraz inwentarską służącą hodowli zwierząt w skali nieprzemysłowej tj: 20 krów, 30 świń (w jednym rzucie), 200 szt. drobiu w gospodarstwie.

- dopuszcza się przekształcenie istniejącej zabudowy siedliskowej na funkcję rekreacji indywidualnej (letniskową),
- postulowany standard zabudowy i zagospodarowania zgodny z ustalonym dla zabudowy zagrodowej,
- w przypadku udokumentowania złóż dopuszcza się ich eksploatację, po uzyskaniu wymaganych zezwoleń.

Granice wyżej wymienionych terenów obejmujących istniejące, modernizowane zagospodarowanie oraz rezerwy rozwojowe gminy przeznaczone dla różnych funkcji oznaczono na rysunku studium - „Kierunki zagospodarowania przestrzennego – w skali 1:20 000.

Do wszystkich wymienionych powyżej podstawowych typów terenów wyróżnionych ze względu na sposób użytkowania oraz zasady i wskaźniki zagospodarowania i kształtowania tych terenów, oprócz ustaleń szczegółowych odniesionych do nich bezpośrednio, odnoszą się niżej sformułowane zasady i ustalenia:

- W zagospodarowaniu poszczególnych terenów, w tym położonych w zasięgu istniejących i planowanych form ochrony przyrody, obowiązują zasady ochrony środowiska przyrodniczego zawarte w Rozdziale IV, pkt 1.
- Dla terenów i obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują zasady zawarte w Rozdziale IV, pkt 2.
- Dla terenów lasów, dolesień oraz użytkowanych rolniczo obowiązują zasady zawarte w Rozdziale IV, pkt 1.3.
- Dla terenów znajdujących się w granicach obszaru zagrożenia powodzią obowiązują zasady zawarte w Rozdziale IV, pkt 4.1.
- Dla terenów ustalonych zgodnie z obowiązującymi przepisami jako zamknięte obowiązują zasady zawarte w Rozdziale IV, pkt 4.4.
- Dla wszystkich wyżej wymienionych terenów, które położone są:
 - wzdłuż drogi krajowej nr 91 oraz dróg powiatowych nr 3915E i 1513E przewidzianych do podwyższenia kategorii do drogi wojewódzkiej klasy G, warunkiem zarówno podziału jak i przekształcenia zagospodarowania działek winna być dostępność do dróg o niższej klasie

technicznej niż droga krajowa i wymienione drogi powiatowe. Nie należy przekształcać funkcji ani wykonywać podziałów na działki, jeżeli istniejące działki lub działki powstałe w wyniku podziałów nie mają dostępności do dróg publicznych poprzez system komunikacji lokalnej,

- wzdłuż ww. dróg, dla terenów wskazanych do zmiany przeznaczenia lub podziału należy zaprojektować wewnętrzny układ komunikacyjny z wykorzystaniem istniejących skrzyżowań tak, aby ograniczyć ilość i częstotliwość zjazdów zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi.
- Dla terenów położonych w zasięgu GZWP nr 408 należy wykluczyć lokalizację obiektów i urządzeń, które ze względu na profil działalności mogą zagrozić jakości wód.
- Dla terenów położonych w sąsiedztwie linii kolejowej obowiązują zasady zawarte w Rozdziale IV, pkt 5.3.
- W ramach uzupełniania istniejącej zabudowy należy uwzględnić strefy kontrolowane od istniejącego i projektowanego uzbrojenia.
- W ramach poszczególnych terenów dopuszcza się lokalizowanie inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej, o ile są one zgodne z przepisami odrębnymi, szczegółowe wymogi w zakresie ich dopasowania architektonicznego i kolorystycznego do otoczenia winny wynikać ze specyfiki tego otoczenia i być formułowane w ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Należy unikać lokalizacji ww. urządzeń usytuowanych w ramach obszarów objętych istniejącymi lub planowanymi formami ochrony przyrody.
- Dla wszystkich terenów, przed wydaniem pozwolenia na budowę, istnieje konieczność zgłoszenia, przed wydaniem pozwolenia na budowę, do Szefostwa Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP poprzez Wojewódzki Sztab Wojskowy w Łodzi, wszystkich obiektów (wież, kominów, masztów, słupów, turbin wiatrowych itp.) o wysokości 50,00 m npt i większej, w celu uzgodnienia lokalizacji i ustalenia sposobu oznakowania przeszkodowego tych obiektów.

Należy podkreślić, że:

Ustalenia zawarte w elaboracie zmiany studium, zarówno w części tekstowej, jak i na rysunku „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” wyrażają kierunki polityki przestrzennej gminy, nie są jednak ścisłymi przesądzeniami o granicach zainwestowania i użytkowania terenów.

Dla ww. rysunku studium przyjmuje się, że:

- ostateczne uściślenie granic terenów winno być dokonywane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W zmianie studium przedstawiono zgeneralizowany obraz użytkowania terenów, tzn. że określone na ww. rysunku przeznaczenie terenu oznacza funkcję dominującą (a nie wyłączną) i może być uzupełnione innymi funkcjami (zarówno istniejącymi, jak i projektowanymi), które jednak nie mogą być przeciwstawne funkcji dominującej i pogarszać warunków jej egzystencji.

Określenia: tereny zabudowy zagrodowej, rekreacji indywidualnej dotyczą dominujących rodzajów zabudowy. Na terenach tych mogą być lokalizowane także i inne rodzaje budownictwa mieszkaniowego oraz lokalizacje innych funkcji nieprzeciwstawne formie podstawowej.

Określenie tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami nie przesądza dominacji rodzaju zabudowy. Na terenach tych dopuszcza się zagospodarowanie w formie usług z towarzyszącą funkcją mieszkaniową.

Działalność określana mianem produkcyjnej, usługowej nie może swoją uciążliwością i szkodliwością wykraczać poza granice użytkowanej działki.

Określone, dla poszczególnych, wyróżnionych w zmianie studium podstawowych typów terenów, parametry zagospodarowania i zabudowy w odniesieniu do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego mają charakter wytycznych.

W miejscowych planach sporządzanych dla wybranych fragmentów gminy, dopuszcza się uszczegółowienie parametrów działek, ich zagospodarowania, wysokości obiektów i innych cech w oparciu o stan faktyczny i istniejące uwarunkowania wynikające ze skali planu, znacznie dokładniejszej niż studium.

Zapis układu komunikacyjnego na rysunku zmiany studium ma charakter schematyczny. Poszczególnym klasom dróg (GP, Z, L) odpowiadają schematyczne szerokości korytarzy.

W związku z powyższym wrysowane linie nie są tożsame z liniami rozgraniczającymi, zarówno w odniesieniu do ulic, jak i terenów przylegających do tych dróg.

3.3. Obszary wymagające rehabilitacji i rekultywacji

Przez pojęcia rehabilitacji i rekultywacji rozumie się także tzw. rewitalizację obszarów podlegających ochronie na podstawie przepisów o ochronie dóbr kultury. Dotyczy to głównie obszarów wymagających przekształceń i odnowy oraz modernizacji.

Obszary wymagające rehabilitacji

W gminie działaniami z zakresu rehabilitacji należy objąć:

- obszar wsi Gorzkowice, w celu ochrony i wyeksponowania układu przestrzennego przez:
 - wprowadzenie zabudowy w układzie pierzejowym, w celu podkreślenia układu ulic,
 - modernizację rynku (nawierzchnia, zieleń, elementy małej architektury);
- obszary wsi o charakterystycznym układzie przestrzennym (Gorzkowice, Czerno, Plucice, Szczukocice), w celu ochrony i wyeksponowania tego układu przez:
 - wprowadzenie zabudowy nawiązującej skalą i charakterem do charakterystycznych form historycznych,
 - przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się chaotycznej zabudowy wokół wsi;
- założenia dworsko - parkowe i parkowe, w celu ochrony i przywrócenia strukturze przestrzennej gminy obiektów kultury przez:
 - rewaloryzację zdewastowanych obiektów budowlanych cennych kulturowo,
 - rewaloryzację założeń parkowych w drodze odtworzenia całości kompozycji i poszczególnych jej elementów jak: układ zieleni, wody, ukształtowanie terenu, elementy kubaturowe.

Niezależnie od wskazanych powyżej działań w ramach przekształceń zagospodarowania na obszarze całej gminy dla zapewnienia atrakcyjnego wyglądu poszczególnych miejscowości niezbędne jest przeprowadzenie działań polegających na:

- lokalizacji nowej zabudowy na zasadzie utrzymania skali i charakteru zabudowy istniejącej, uzupełnieniu istniejącej zabudowy rozproszonej we wsiach,
- nie należy dopuszczać do rozproszenia zabudowy,
- kształtowania zabudowy wiejskiej na zasadzie tworzenia zagród stanowiących charakterystyczne dla wsi zespoły zabudowy zwartej,
- tworzeniu ciągów pieszo-rowerowych,
- umożliwienie lokalizacji funkcji mieszkaniowej, jak i funkcji wyodrębnionej i samodzielnej, jednocześnie tworzącej w miarę zwarte pierzeje lub zespoły.

Obszary wymagające rekultywacji:

Do obszarów wymagających rekultywacji na terenie gminy zaliczono:

- tereny eksploatacji powierzchniowej surowców.

W przypadku likwidacji zakładów górniczych, przedsiębiorca zobowiązany będzie do przeprowadzenia rekultywacji gruntów i zagospodarowania terenów po działalności górniczej; rekultywacja terenów powyrobowiskowych powinna przebiegać w kierunku leśnym lub rolnym.

Kierunek rekultywacji podawany w koncesjach ma charakter wyłącznie orientacyjny.

Rekultywację wykonuje się zgodnie z warunkami decyzji rekultywacyjnej, którą wydaje starosta po uzgodnieniu kierunku m. in. z burmistrzem gminy. Stanowi ona dokument wykonawczy wydawany na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

4. Kierunki i zasady kształtowania obszarów innych

4.1. Obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią i osuwania się mas ziemnych

W dniu 15 marca 2011 r. (tj. po przystąpieniu do sporządzenia niniejszej zmiany Studium) weszła w życie ustawa o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159), która między innymi zmienia system dokumentacji i nazewnictwo dotyczące zapobiegania powodziom i ograniczania ich skutków.

Zgodnie z art. 20 ww. ustawy do spraw wszczętych i nie zakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy (30 dni od daty ogłoszenia) stosuje się przepisy dotychczasowe, w związku z powyższym w niniejszej zmianie Studium zgodnie z dotychczasowymi przepisami uwzględniono obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, na których wprowadza się zakaz lokalizacji nowej zabudowy.

Zasięg obszaru bezpośredniego zagrożenia powodzią wzdłuż rzeki Luciąży o prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi $p=1\%$ (powódź stuletnia) wyznaczony został w „Studium dla potrzeb ochrony przeciwpowodziowej – etap I” (uzupełnienie do „Studium dla obszarów nieobwałowanych narażonych na niebezpieczeństwo powodzi – etap I”) dla rzeki Luciąży sporządzonym przez dyrektora RZGW w Warszawie (opracowanie MGGP S.A. Tarnów – 2006 r.).

W/w zasięg dotyczy doliny rzeki Luciąży, terenów położonych poniżej zbiornika Cieszanowice i wynika z ewentualnej katastrofy zapory czołowej w/w zbiornika.

W ramach zagospodarowania terenów położonych w tej strefie zabrania się wykonywania robót oraz czynności, które mogą utrudnić ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe (zgodnie z przepisami odrębnymi).

Obszar zagrożony wystąpieniami okresowych podtopień zlokalizowany jest w dolinie rzeki Prudki i wzdłuż części jej dopływów.

W celu maksymalnej ochrony, tereny wchodzące w jego skład należy pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu, nie lokalizować nowej zabudowy, a w przypadku remontowania istniejącej należy wprowadzać rozwiązania techniczne ograniczające powstawanie szkód w wyniku podtopienia lub zalania.

Zgodnie z przepisami znowelizowanej ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r., która będzie się odnosić do postępowań prowadzonych po jej wejściu w życie, zmieniony został system postępowania i dokumentacji dotyczący ochrony przed powodzią.

Według jej przepisów dla obszarów dorzeczy Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej przygotowuje wstępną ocenę ryzyka powodziowego. Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, sporządza się mapy zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego.

Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej przekazuje ww. mapy m. in. dyrektorom regionalnych zarządów gospodarki wodnej, którzy z kolei przekazują je dalej m. in. właściwym wójtom (burmistrzom, prezydentom miast).

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przedstawia się obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią.

Ochronę ludzi i mienia przed powodzią realizuje się w szczególności przez:

- kształtowanie zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych lub terenów zalewowych,
- racjonalne retencjonowanie wód oraz użytkowanie budowli przeciwpowodziowych, a także sterowanie przepływami wód,

- zapewnienie funkcjonowania systemu ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze oraz hydrosferze,
- zachowanie, tworzenie i odtwarzanie systemów retencji wód,
- budowę, rozbudowę i utrzymywanie budowli przeciwpowodziowych,
- prowadzenie akcji lodołamania.

Na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią zabrania się wykonywania robót oraz czynności utrudniających ochronę przed powodzią lub zwiększających zagrożenie powodziowe, w tym:

- wykonywania urządzeń wodnych oraz budowy innych obiektów budowlanych,
- sadzenia drzew lub krzewów, z wyjątkiem plantacji wiklinowych na potrzeby regulacji wód oraz roślinności stanowiącej element zabudowy biologicznej dolin rzecznych lub służącej do wzmocnienia brzegów, obwałowań lub odsypisk,
- zmiany ukształtowania terenu, składowania materiałów oraz wykonywania innych robót, z wyjątkiem robót związanych z regulacją lub utrzymywaniem wód oraz brzegu morskiego, a także utrzymywaniem, odbudową, rozbudową lub przebudową wałów przeciwpowodziowych wraz z obiektami związanymi z nimi funkcjonalnie.

Jeżeli nie utrudni to ochrony przed powodzią, dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej może, w drodze decyzji, na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią, zwolnić od zakazów określonych powyżej.

Zgodnie z art. 14 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 32, poz. 159) studium ochrony przeciwpowodziowej sporządzone przez właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej zachowuje ważność do dnia sporządzenia mapy zagrożenia powodziowego.

W przypadku opracowania map zagrożenia powodziowego oraz zaistnienia kolizji z zapisami niniejszej zmiany studium przyszli inwestorzy winni uzyskać zwolnienie, wymienione powyżej.

W gminie nie występują obszary narażone na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych.

4.2. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny

Na obszarze gminy Gorzkowice brak jest obiektów i obszarów, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.

4.3. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia

W gminie Gorzkowice nie występują obszary pomników zagłady i ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. nr 113, poz. 984 i nr 153, poz. 1271).

4.4. Tereny zamknięte i ich strefy ochronne

Zgodnie z decyzją nr 25 Ministra Infrastruktury z dnia 12 sierpnia 2011 r. zmieniającą decyzję w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe jako terenów zamkniętych (Dz. Urz. MI.2011.10.48) w gminie Gorzkowice następujące działki są terenami zamkniętymi:

L.p.	obręb	nr działki	pow. [ha]
1.	Kolonia Gorzędów	250	6,8000
2.	Gorzkowice	187/9	0,2970
3.	Gorzkowice	187/19	0,2709
4.	Gorzkowice	187/20	1,4689
5.	Gorzkowice	187/23	0,8160
6.	Gorzkowice	187/33	19,1479

7.	Gościnną	698	5,1900
8.	Szczepanowice	530	6,8800
9.	Wilkoszewice	656	7,1200
Ogółem:			47,9907

Granice tych terenów wskazano na rysunku zmiany studium – „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

5. Kierunki rozwoju układu komunikacyjnego

5.1. Podstawowe założenia i cele

Koncepcja układu komunikacyjnego, jako integralna część koncepcji zagospodarowania przestrzennego gminy, wynika przede wszystkim z uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, z analizy dotychczasowych ustaleń planistycznych oraz przyjętych w zmianie studium kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Układ drogowy oprócz pełnienia funkcji obsługi komunikacyjnej jest również elementem kształtującym strukturę przestrzenną obszaru gminy. Dostępność komunikacyjna wyznacza wartość terenu, a zapewnienie odpowiedniego standardu obsługi komunikacyjnej stymuluje jego rozwój.

Przy kształtowaniu układu komunikacyjnego przyjęto następujące podstawowe założenia:

- uwzględnienie wytycznych z Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego, które dotyczą:
 - modernizacji drogi krajowej Nr 91,
 - podwyższenie kategorii dróg powiatowych nr 3915E i 1513E do drogi wojewódzkiej G,
 - modernizacji istniejącej linii kolejowej,
- uwzględnienie wniosków wynikających z analizy stanu istniejącego, które dotyczą:
 - niskich parametrów technicznych dróg, które wymagają przebudowy bądź modernizacji, szczególnie w zakresie szerokości jezdni i rodzaju nawierzchni,
 - powszechnej tendencji obustronnego obudowywania dróg zabudową zagrodową i mieszkaniową, co szczególnie uwidacznia się w wiejskich jednostkach osadniczych,
 - niskiej sprawności układu drogowego w kontekście wzrostu motoryzacji i niedostatecznych parametrów technicznych podstawowego układu drogowego (zbyt wąskie korytarze komunikacyjne, przebiegi kolizyjne z zabudową mieszkaniową),
 - rozszerzenia sieci dróg gminnych poprzez włączenie do niej niektórych dróg wiejskich i gospodarczych.

Przyjęto, że generalnym celem polityki komunikacyjnej gminy winno być tworzenie poprawnych warunków podróżowania, zapewnienie właściwej obsługi komunikacyjnej mieszkańcom gminy, tworzenie warunków do rozwoju przestrzennego i ekonomicznego gminy.

Pochodnymi celami polityki winny być:

- zapewnienie sprawnych powiązań wewnątrz obszaru gminy, a także powiązań układu drogowego gminy z układem drogowym zewnętrznym, tj. przede wszystkim z drogą krajową nr 91 oraz autostradą A-1 poprzez węzeł autostradowy „Kamieński”,
- dbałość o nieobudowywanie obustronne ważnych ciągów drogowych poprzez odpowiednie kształtowanie zagospodarowania – lokalizację nowej zabudowy w bezpiecznej odległości od dróg publicznych.

5.2. Układ drogowy

Podstawowy układ drogowy gminy składa się z:

- drogi głównej ruchu przyspieszonego - drogi krajowej nr 91, relacji Głuchów (węzeł „Tuszyn”) - Piotrków Tryb. - Kamieńsk - Częstochowa.

Zakłada się modernizację tej drogi do parametrów klasy GP1/2 - szerokość korytarza komunikacyjnego w liniach rozgraniczających = 35 m, jezdnia min. 7,0 m.

Droga ta po zrealizowaniu autostrady A-1 będzie pełnić rolę drogi alternatywnej dla autostrady płatnej. Jednocześnie jest to ważna droga „wyprowadzająca” ruch tranzytowy z terenu gminy Gorzkowice za pośrednictwem dróg powiatowych.

- drogi głównej relacji Kamieńsk – Gorzkowice - Łęki Szlacheckie – Ręčno - Żarnów, którą po przystosowaniu parametrów do tej kategorii będzie, na terenie gminy Gorzkowice, tworzyć ciąg obecnych dróg powiatowych nr 3915E i 1513E wraz z planowaną obwodnicą Gorzkowic, przewidywany do zmiany na drogę wojewódzką.
- dróg zbiorczych - do których zakwalifikowano wszystkie drogi powiatowe wraz z dwoma nowoprojektowanymi odcinkami dróg:
 - na wschód od Gorzkowic, pomiędzy drogą nr 3916E a 1514E,
 - na wschód od kompleksu terenów przemysłowych jako przedłużenie ulicy Przemysłowej aż do skrzyżowania z drogą 1514E,

z uwagi na ich znaczenie w układzie i funkcje jakie pełnią lub będą pełniły na terenie gminy. Zalecane parametry ww. dróg to: klasa zbiorcza (Z1/2), jezdnia o szerokości min. 6 m, szerokość pasa drogowego w liniach rozgraniczających 20 - 25 m.

- dróg lokalnych - do tego układu zakwalifikowano istniejące drogi gminne pełniące w układzie gminnym podstawowe znaczenie. Drogi powyższe winny posiadać parametry klasy L, nawierzchnię twardą, szerokość jezdni 5 – 6 m. Zalecana szerokość pasa drogowego w liniach rozgraniczających – 15 m.

Wyżej omówiony układ podstawowy wymaga dostosowania parametrów technicznych do pełnionych funkcji i wymogów klasy technicznej.

W przypadku powstania nowych inwestycji związanych z wydobywaniem surowców naturalnych, drogi przy których będzie prowadzone wydobywanie złóż należy odpowiednio przystosować zgodnie z wymogami przepisów odrębnych.

Wskazana jest zmiana organizacji ruchu drogowego lokalnego węzła we wsi Gorzkowice, w celu usprawnienia komunikacji, wobec wzrastającego natężenia ruchu na drogach powiatowych.

Niezbędna jest także realizacja bezkolizyjnego przejazdu na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 3915E w Gorzkowicach.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie, należy zachować odpowiednie odstępy między skrzyżowaniami dróg lokalnych z drogą krajową. W związku z tym proponuje się przebudowę układu drogowego zmierzającą do ograniczenia ilości skrzyżowań poprzez likwidację dwóch skrzyżowań w okolicach miejscowości Porosło i Sobaków oraz likwidację zjazdów indywidualnych. Nie należy także projektować urządzeń infrastruktury technicznej w pasie drogowym. Urządzenia te mogą znajdować się na obrzeżu linii rozgraniczających.

Uzupełnienie podstawowego układu drogowego stanowią pozostałe drogi – ulice wiejskie, drogi dojazdowe do pól tzw. śródpolne oraz drogi wewnętrzne. Winny one posiadać parametry drogi dojazdowej (D) i spełniać warunki techniczne, jeżeli są drogami publicznymi, a jeżeli są drogami wewnętrznymi to podlegają indywidualnemu kształtowaniu parametrów w zależności od potrzeb.

5.3. Układ kolejowy

W związku z przewidywanym wzrostem liczby przewozów kolejowych, zakłada się adaptację przebiegu linii kolejowej tzw. „wiedeńskiej” w istniejących liniach rozgraniczających oraz jej modernizację poprzez realizację bezkolizyjnego przejazdu na skrzyżowaniu z drogą powiatową nr 3915E w Gorzkowicach.

Celowe byłoby większe wykorzystanie tej linii do przewozów towarowych i komunikacji pasażerskiej.

5.4. Szlaki turystyczne i rowerowe

Szlaki turystyczne

Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego oraz programem rozwoju turystyki w województwie łódzkim przewiduje się utworzenie szlaków turystycznych:

- „Szlak Zamków” – (samochodowego) przebiegającego drogą z Ręczna nr 1513E dalej przez centrum Gorzkowic, a następnie drogą 3915E w kierunku Kamieńska,
- „Szlaku Kolei Warszawsko – Wiedeńskiej” pokrywającego się z obecnym przebiegiem linii kolejowej relacji Warszawa – Częstochowa – Katowice.

Ścieżki rowerowe

W celu rozwoju komunikacji rowerowej w obszarze gminy wyznaczono główne ciągi ścieżek rowerowych. Stanowią one układ wspomagający w stosunku do układu drogowego w zakresie obsługi komunikacyjnej mieszkańców gminy, pełniąc jednocześnie funkcję rekreacyjnych tras rowerowych. Generalnie zaproponowane ścieżki przebiegać winny wzdłuż układu dróg obsługującego teren i służyć będą zarówno celom dojazdowym jak i rekreacji.

Proponowane przebiegi głównych ciągów ścieżek rowerowych pokazane zostały na planszy koncepcji studium.

Proponowane przebiegi głównych ciągów ścieżek rowerowych pokazane zostały na rysunku zmiany studium „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

6. Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej

6.1. Zaopatrzenie w wodę

W zakresie zaopatrzenia gminy w wodę konsumpcyjną przewiduje się:

- podstawą zaopatrzenia gminy w wodę na cele bytowe, gospodarcze i przeciwpożarowe jest i nadal pozostanie system istniejących wodociągów komunalnych gminy Gorzkowice oraz gmin sąsiednich, opartych o zasoby wód podziemnych,
- głównymi źródłami zasilania są i pozostaną ujęcia wody zlokalizowane we wsiach Gorzkowice i Szczukowice oraz w gminach sąsiednich Rozprza i Kodrąb,
- w wyznaczonych strefach ochrony bezpośredniej i pośredniej wymienionych głębinowych ujęć wody należy uwzględniać zakazy, ograniczenia i rygory sanitarne ustalone w decyzjach ustalających te strefy,
- zaspokajanie potrzeb ilościowych wynikających z zakładanego rozwoju przestrzennego i standardów jakościowych następować będzie przez modernizację i rozbudowę istniejących źródeł wody, przewidywana rozbudowa i modernizacja stacji wodociągowej „Szczukowice” oraz urządzeń uzdatniania i przesyłu wody,
- doprowadzanie wody do wyznaczonych w zmianie studium terenów przeznaczonych do urbanizacji następować będzie przez rozbudowę sieci wodociągowej; standard wyposażenia zapewniać powinien możliwość zaopatrzenia w wodę z gminnej sieci wodociągowej 100% zabudowy mieszkaniowej, usługowej i wszelkich form działalności gospodarczej,
- zakłady korzystające z ujęć własnych dla potrzeb produkcyjnych mogą nadal z nich korzystać na warunkach określonych w odrębnych przepisach,

- zakłada się zachowanie istniejącej sieci wodociągowej oraz przyłączy wodociągowych, z możliwością modernizacji, przebudowy i rozbudowy,
- istniejące indywidualne ujęcia wody, wskazuje się do zachowania jako awaryjne źródła wody; mogą one stanowić źródło zaopatrzenia gminy w wodę w warunkach kryzysowych, pod warunkiem dopuszczenia do eksploatacji przez właściwy organ Inspekcji Sanitarnej; likwidacja ujęć dopuszczalna jest na warunkach określonych w odrębnych przepisach.

6.2. Odprowadzanie ścieków sanitarnych

W wiejskich jednostkach osadniczych na terenie gminy nie ma układów kanalizacji sanitarnej. Oczyszczalnia ścieków komunalnych (mechaniczno-biologiczna) istnieje tylko w Gorzkowicach. Ścieki bytowo - gospodarcze z budynków indywidualnych odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych tzw. szamb i wywożone przez samochody asenizacyjne do punktu zlewnego ścieków sanitarnych przy istniejącej oczyszczalni ścieków w Gorzkowicach albo zagospodarowywane są na terenach rolnych należących do danego właściciela.

Przewidywany rozwój obszarów zainwestowania, w tym obok terenów mieszkaniowych, terenów produkcyjno-usługowych, rekreacji i wypoczynku, narzuca odpowiednie rygory i konieczność podejmowania zintensyfikowanych działań prowadzących do uregulowania stanu odprowadzania ścieków w sposób bezpieczny dla środowiska i zgodny z wymaganiami jego ochrony na wszystkich zurbanizowanych terenach gminy.

Za niezbędne uznaje się:

- wykorzystanie istniejącej oczyszczalni ścieków sanitarnych w Gorzkowicach dla potrzeb całej wsi oraz po jej dalszej rozbudowie przejęcie ścieków sanitarnych z rejonu wsi Gorzkowiczki, Bujniczki oraz Plucice,
- w następnej kolejności należy uwzględniać budowę sieciowych systemów kanalizacyjnych, grawitacyjnych i ciśnieniowych oraz lokalnych oczyszczalni ścieków dla terenów położonych poza zasięgiem ww. planowanej sieci i wchodzących w skład scentralizowanych zespołów jednostek wiejskich, wsi Wilkoszewice - Gościnną, Krzemieniewice - Krosno,
- upowszechnianie i kontynuację budowy przydomowych i przyobiektowych oczyszczalni ścieków w terenach poza zasięgiem planowanego zbiorczego systemu kanalizacji, w tym w terenach o zabudowie rozproszonej i w obiektach oddalonych od projektowanego systemu sieciowego, z odprowadzeniem oczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych lub do ziemi, zawsze na warunkach wynikających z obowiązujących w tym zakresie przepisów.

Odprowadzanie wód opadowych i roztopowych

W zakresie odprowadzania wód deszczowych i roztopowych przewiduje się:

- generalnie nie ma potrzeby budowy na terenie gminy zorganizowanego systemu sieci kanalizacji deszczowej. W indywidualnych przypadkach, wynikających z lokalnych potrzeb, możliwa jest budowa kanalizacji deszczowej z odprowadzeniem wód opadowych do odbiorników naturalnych: rzek, rowów melioracyjnych lub do ziemi, zawsze na warunkach wynikających z obowiązujących w tym zakresie przepisów,
- należy zapewnić właściwe warunki odbioru wód opadowych poprzez utrzymywanie dobrego stanu technicznego koryt rzek, drożności rowów melioracyjnych i odwadniających, budowę zbiorników retencyjnych na ciekach.

Zgodnie z powyższym w zmianie studium uwzględnia się zbiorniki przewidywane w ramach realizacji Programu małej retencji.

6.3. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Na podstawie określonych w niniejszej zmianie studium kierunków rozwoju oraz w oparciu o prognozy wzrostu zapotrzebowania na moc i energię elektryczną określone w aktualnych założeniach polityki energetycznej państwa przyjęto, iż średnioroczny poziom zużycia energii elektrycznej w gminie będzie powiększał się o około 1,5% do roku 2010 oraz o około 2,5% rocznie w dalszej perspektywie, do roku 2020.

Prognoza zapotrzebowania na moc i energię elektryczną w gminie:

Lp.	Wyszczególnienie	Jednostka miary	Rok			
			2000	2005	2010	2020
1.	Zapotrzebowanie na moc elektryczną	MW	4,5	5,2	6,0	8,0
2.	Zapotrzebowanie na energię elektryczną	GWh	11,3	13,5	16,2	23,2

W prognozie uwzględniono, iż narastająca obecnie tendencja do eliminowania odbiorników energochłonnych będzie w przyszłości, w miarę wzrostu poziomu bytowego i rozwoju gospodarczego, zastępowania dążeniem do bardziej efektywnego i wszechstronnego wykorzystywania nowoczesnych, energooszczędnych urządzeń elektrycznych.

Dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego gminy w zakresie jej zaopatrywania w przyszłości w energię elektryczną nie będzie zachodziła potrzeba budowy nowej stacji zasilającej GPZ 110/15 kV.

W stacji GPZ 110/15 kV Gorzkowice jest możliwe dokonanie wymiany transformatorów 110/15 kV na urządzenia o większej mocy, co może dotyczyć zwłaszcza istniejącego transformatora o mocy 10 MV.A. Natomiast konieczna stanie się realizacja linii rozdzielczych średniego napięcia 15 kV, stacji transformatorowo - rozdzielczych 15/0,4 kV i linii rozdzielczych niskiego napięcia 0,4/0,231 kV na terenach, na których budowane będą osiedla mieszkaniowe, obiekty przemysłowe, usługowe, komunalne itp., o mocy przyłączeniowej z reguły większej niż 0,1 MW. Z kolei dla obiektów o mocy przyłączeniowej niższej od 0,1 MW, a w szczególności niższej od 0,04 MW, wystąpi z reguły tylko konieczność budowania linii niskiego napięcia 0,4/0,231 kV i przyłączy.

Budowa wszystkich wyżej wymienionych urządzeń energetycznych powinna odbywać się na zasadach określonych w obowiązujących przepisach, zgodnie z którymi właściwe terenowo przedsiębiorstwo energetyczne ponosi nakłady inwestycyjne, w ramach opracowywanych planów rozwoju, w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną dla obszaru swojego działania, a podmiot przyłączany do sieci elektroenergetycznej tego przedsiębiorstwa wnosi na jego rzecz opłatę przyłączeniową w wysokości wynikającej z przepisów ww. ustawy. Plany te powinny być sporządzane przy ścisłej współpracy z gminą.

W rozbudowie i modernizacji sieci rozdzielczej średniego napięcia 15 kV i niskiego napięcia 0,4 kV zaleca się stosowanie nowoczesnych linii napowietrznych z przewodami izolowanymi, kabli podziemnych - na terenach o szczególnych walorach oraz stacji 15/0,4 kV typu kontenerowego - na terenach o zwartej zabudowie i stacji 15/0,4 kV słupowych na pojedynczych słupach wsporczych - na terenach zabudowy rozproszonej. Na terenach niezabudowanych i nie zalesionych dopuszcza się możliwość budowy ww. linii z przewodami gołymi.

Dla linii wysokiego napięcia przewiduje się:

- przebudowę linii 110 kV Gorzkowice - Komuna Paryska „na linię” dwutorową,

- budowę linii napowietrznej najwyższego napięcia 400 kV relacji Rogowiec - Kielce, w ramach rozbudowy krajowego systemu przesyłowego, dla którego operatorem są Polskie Siecie Elektroenergetyczne Operator S.A., wskazany na rysunku Zmiany studium przebieg linii ma charakter orientacyjny i może podlegać uściśleniom na dalszych etapach prac projektowych
- wzdłuż linii obowiązują strefy ochronne – pasy technologiczne:
 - linia napowietrzna 15 kV- pas terenu o szerokości 7,5 m od osi na każdą stronę,
 - linia napowietrzna 110 kV- pas terenu o szerokości 18 m od osi na każdą stronę,
 - linia 400kV- pas terenu o szerokości 35 m od osi na każdą stronę,
- określone wyżej szerokości stref są maksymalne i mogą być zmniejszone w indywidualnych przypadkach za zgodą gestora sieci,

W ww. pasach technologicznych zagospodarowanie terenu musi uwzględniać wymogi określone w przepisach odrębnych.

Dla zagospodarowania terenu w pasie technologicznym planowanej linii 400kV ustala się:

- obowiązuje zakaz realizacji budynków mieszkalnych oraz obiektów budowlanych przeznaczonych na stały pobyt ludzi, warunki lokalizacji pozostałych obiektów budowlanych nieprzeznaczonych na stały pobyt ludzi muszą uwzględniać wymogi określone w przepisach odrębnych oraz normach dotyczących projektowania linii elektroenergetycznych,
- lokalizacja obiektów budowlanych zawierających materiały niebezpieczne pożarowo, stacji paliw i stref zagrożonych wybuchem w pobliżu linii elektroenergetycznej powinna uwzględniać wymogi określone w przepisach odrębnych oraz normach dotyczących projektowania linii elektroenergetycznych,
- obowiązuje zakaz tworzenia hałd, nasypów oraz sadzenia roślinności wysokiej pod linią i w odległości 6,5 m od rzutu poziomego skrajnego przewodu fazowego (w świetle koron),
- teren w pasie technologicznym linii powinien nie być kwalifikowany jako teren przeznaczony pod zabudowę mieszkaniową ani jako teren związany z działalnością gospodarczą (przesyłową) właściciela linii,
- lokalizacja elektrowni wiatrowych względem linii energetycznej winna uwzględniać wymogi określone w przepisach odrębnych oraz wytyczne właściciela tej linii, obecnie sformułowane, iż elektrownie wiatrowe należy lokalizować tak, aby odległość każdej turbiny wiatrowej od linii 400kV określona jako odległość najbardziej skrajnego elementu turbiny wiatrowej (koniec łopat turbiny) od osi linii nie była mniejsza niż trzykrotna średnica koła zataczanego przez łopaty turbiny wiatrowej z dopuszczeniem dostosowania powyższego do zmieniających się parametrów, technologii zastosowanych urządzeń, wpływających na ich wzajemne oddziaływanie.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego założono zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych ukierunkowane na:

- produkcję energii z biomasy jako kierunek priorytetowy dla województwa,
- rozwój energetyki biogazowej z wykorzystaniem tzw. kogeneracji w oczyszczalniach (produkcja biogazu w oczyszczalniach ścieków).

Zgodnie z powyższym kierunkiem wskazanym w ww. planie na terenie gminy wskazuje się lokalizację:

- farm wiatrowych zlokalizowanych w północnej części gminy,
- nie wyklucza się budowy innych obiektów takich jak bioelektrowni produkującej energię elektryczną z biomasy, biogazowni-elektrowni napędzanej skroplonym gazem, farm fotowoltaicznych czy kolejnych elektrowni wodnych.

W przypadku farm fotowoltaicznych ich lokalizację należy eliminować na terenach:

- objętych lub proponowanych do objęcia prawnymi formami ochrony przyrody,

- kompleksach gleb o wyższych klasach bonitacyjnych (III – IV) najbardziej przydatnych dla rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- gleb pochodzenia organicznego,
- użytkach zielonych stanowiących korytarze ekologiczne o znaczeniu lokalnym oraz ciągi ekologiczne (opisane w pkt IV.1.1.),
- planowanych zbiornikach wodnych,
- obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią oraz obszarach zagrożonych wystąpieniem powodzi.

6.4. Zaopatrzenie w gaz

Źródłem zaopatrzenia w gaz jest i pozostanie istniejący gazociąg średniego ciśnienia prowadzony od strony gminy Kamieńsk. Zgodnie z planem zagospodarowania przestrzennego przewiduje się budowę magistrali tranzytowej gazowej wysokiego ciśnienia DN500 relacji: Wolbórz - Piotrków Tryb. - Częstochowa oraz odgałęzienie w kierunku Gorzkowic wraz ze stacją redukcyjno- pomiarową gazu I-go stopnia.

Zakłada się dalszą rozbudowę sieci gazowej na terenie gminy. Przyłączenie kolejnych odbiorców do sieci gazowej odbywać się będzie na zasadach zawartych w obowiązującym „Prawie Energetycznym” (Dz. U. 03.153.1504. z późn. zm.) po każdorazowym uzgodnieniu z dostawcą gazu i będzie zależało od szczegółowych warunków technicznych i ekonomicznych uzasadniających rozbudowę sieci gazowej średniego ciśnienia.

Dla terenów znajdujących się poza docelowym zasięgiem przewodowej sieci gazowej zaopatrzenie w gaz będzie realizowane w systemie indywidualnym, tj. z butli bądź zbiorników gazu płynnego lokalizowanych bezpośrednio u odbiorców.

W zagospodarowaniu terenów oraz w przypadku podejmowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla istniejących gazociągów wysokiego ciśnienia DN 350 oraz średniego ciśnienia, a także dla planowanych gazociągów, należy wyznaczyć strefy kontrolowane, których linia środkowa pokrywa się z osią gazociągu. Wymagane szerokości strefy kontrolowanej wymuszają:

- dla gazociągów niskiego i średniego ciśnienia — 1 m,
- dla gazociągów powyżej DN 300 do DN 500 włącznie — 8 m,
- dla gazociągów powyżej DN 500 — 12 m

Należy również określić odpowiednie ograniczenia w zagospodarowaniu i zabudowie zgodnie z wymogami obowiązujących przepisów odrębnych.

Na terenach należących do tzw. strefy kontrolowanej gazociągu wybudowanego po 12 grudnia 2001 r. obowiązuje zakaz wznoszenia budynków, urządzania stałych składów i magazynów, zakaz sadzenia drzew oraz zakaz podejmowania działalności mogącej zagrozić trwałości gazociągu podczas jego eksploatacji. Zgodnie z przepisami zbliżone zakazy ustanowione są również dla gazociągów wybudowanych wcześniej.

W strefie kontrolowanej dla gazociągów następuje ograniczenie praw własności poprzez zagwarantowanie dostępności do infrastruktury dla służb eksploatacyjnych Operatora Systemu Dystrybucyjnego w zamian za wynagrodzenie za służebność przesyłu.

Dla istniejącego gazociągu wysokiego ciśnienia DN 350 strefa bezpiecznej zabudowy wynosi 30 m (po 15 m na stronę).

6.5. Zaopatrzenie w ciepło

Ze względu na brak na terenie gminy sieci ciepłowniczej, przewiduje się:

- zaopatrzenie w ciepło do celów technologicznych, grzewczych i ciepłej wody użytkowej odbywać się będzie w systemie rozproszonym w oparciu o źródła lokalne (kotłownie, paleniska domowe) z wykorzystaniem różnych nośników energii (paliw stałych i płynnych),

- należy wykluczyć stosowanie technologii i paliw powodujących emisję zanieczyszczeń stałych i gazowych powyżej dopuszczalnych parametrów określonych w przepisach odrębnych,
- nie wyklucza się wykorzystania do celów grzewczych energii elektrycznej. Warunki dla tego rodzaju ogrzewania określi Zakład Energetyczny,
- zakłada się również możliwość wykorzystania do celów grzewczych alternatywnych źródeł ciepła w postaci geotermiki ziemi, pomp ciepłych, a także kolektorów słonecznych.

6.6. Telekomunikacja

Niezbędny, dla zadowalającego zaspokojenia potrzeb gminy na usługi telekomunikacyjne, wskaźnik ilości abonentów przypadających na 100 mieszkańców powinien kształtować się na poziomie nie mniejszym niż 35 ab./100 M.

W zakresie telekomunikacji przewiduje się:

- dalszy rozwój telefonii stacjonarnej i komórkowej z udziałem różnych operatorów stwarzających konkurencyjność usług i maksymalne zaspokojenie potrzeb abonentów,
- zakłada się pełną dostępność wszystkich, zarówno istniejących jak i projektowanych do zabudowy terenów do systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych, funkcjonujących na rynku usług komunikacji elektronicznej, z możliwością:
 - lokalizacji sieci telekomunikacyjnych zarówno tradycyjnych jak i w nowych technologiach, w tym budowy, rozbudowy i modernizacji w niezbędnym zakresie, również w odniesieniu do infrastruktury światłowodowej wraz z zachowaniem dostępu do urządzeń infrastruktury telekomunikacyjnej przez gestora sieci w trybach zwykłej eksploatacji, jak i w trybie awaryjnym,
 - objęcia terenu zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym połączonym z systemem sieci internetowych: wojewódzką i krajową,
- rozwój systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych (przewodowych i bezprzewodowych) stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i w regionie,
- zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi wspierania rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych sporządzane na obszarze gminy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego nie mogą ustanawiać zakazów, a przyjmowane w nich rozwiązania nie mogą uniemożliwiać lokalizowania inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej, o ile są one zgodne z przepisami odrębnymi.

6.7. Gospodarka odpadami

W zakresie gospodarki odpadami przewiduje się:

- zakłada się dalszą kontynuację gromadzenia odpadów komunalnych w ramach poszczególnych nieruchomości oraz usuwanie nieczystości bytowych stałych w ramach zorganizowanego wywozu nieczystości poza obszar gminy,
- kontynuację segregacji wstępnej odpadów już w miejscu ich powstania z podziałem na surowce szklane, papierowe, metalowe i odpady organiczne,
- powiększenie ilości kontenerowych punktów gromadzenia odpadów stałych celem wyeliminowania dzikich wysypisk śmieci.

7. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² oraz obszary przestrzeni publicznej

Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych

Na terenie gminy nie wyznacza się obszarów, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych.

Obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziałów

Na terenie gminy nie wyznacza się obszarów wymagających przeprowadzenia scaleń i podziałów, o których mowa w ustawie o gospodarce nieruchomościami.

Obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m²

W gminie Gorzkowice nie wyznacza się obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².

Obszary przestrzeni publicznej o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców

Na terenie gminy za obszary przestrzeni publicznej o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjające nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne na terenie gminy uznano:

- rejon fortalicji „Kopiec” inwestycja służąca funkcjom rekreacyjno – wypoczynkowym o charakterze ogólnodostępnym,
- rejon istniejącego boiska sportowego we wsi Gorzkowice wraz z terenami przylegającymi w kierunku terenów kolejowych - obszar dla realizacji inwestycji służących funkcjom sportowo-rekreacyjnym o charakterze ogólnodostępnym,
- istniejący skwer w centrum wsi Gorzkowice – teren reprezentacyjny służący integracji społeczności lokalnej, wymagający całościowego zagospodarowania na podstawie przygotowanej koncepcji programowo-przestrzennej,
- obszary dróg publicznych: układ nadrzędny oraz dopełniający w centrum wsi Gorzkowice i jego bezpośrednim sąsiedztwie jako tereny wymagające realizacji inwestycji z zakresu małej architektury, tj. podjazdów i usprawnień służących niepełnosprawnym, miejsc do siedzenia, trawników, klombów kwiatowych, murów oporowych, komponowania i nasadzeń zieleni średniej i wysokiej.

Ww. tereny przedstawiono na rysunku zmiany studium „Kierunki zagospodarowania przestrzennego” oraz uszczegółowiono na załączonym w tekście schemacie.

8. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne

Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Na terenie gminy Gorzkowice wskazuje się następujące obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego:

- obszar jednostki Gorzkowice w granicach sołectwa Gorzkowice, jako dominującej w skali gminy, skupiającej wszelkie funkcje związane z rolą ośrodka gminnego,
- obszar przeznaczony dla rozwoju funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej w rejonie Zbiornika Cieszanowice z możliwością etapowania,
 - obszar wsi Sobaków i Sobakówek,

- obszar farmy wiatrowej usytuowanej w sołectwach:
 - Marianek, Krosno;

w przypadku wcześniejszego uzyskania decyzji o warunkach dla w/w farm wiatrowych dopuszcza się rezygnację z opracowania miejscowego planu.

Dopuszcza się uściślenie zasięgów ww. terenów na etapie uruchomienia poszczególnych miejscowych planów.

Sporządzane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla ww. terenów winny zawierać uszczegółowione zasady zagospodarowania zgodne z ustalonymi w niniejszej zmianie studium wytycznymi.

Wskazane tereny nie wykluczają możliwości sporządzenia, w zależności od potrzeb, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla innych terenów.

Obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne

Zgodnie z art.7 ust.2 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2004 r. Nr 121, poz.1266 ze zm.), zmienionym przez ustawę z dnia 8 marca 2013 r. (Dz.U. z 2013 r., poz. 503), która weszła w życie z dniem 26 maja 2013 r., uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nierolnicze wymagają jedynie grunty rolne stanowiące użytki rolne klas I – III, (zgoda Ministra właściwego do spraw rozwoju wsi).

Zgodnie z ww. ustawą uzyskania zgody na zmianę przeznaczenia na cele nieleśne wymagają:

- grunty leśne stanowiące własność Skarbu Państwa – zgoda Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa lub upoważnionej przez niego osoby,
- pozostałych gruntów leśnych – zgoda Marszałka Województwa Łódzkiego.

W związku ze zgłoszonymi wnioskami, w zmianie studium wyznaczono nowe tereny przewidziane do urbanizacji - zagospodarowania różnymi funkcjami. Powyższe zasadniczo dotyczyło terenów posiadających dobrą dostępność komunikacyjną oraz możliwość obsługi infrastrukturą techniczną. Wśród ww. terenów pojedyncze zlokalizowane są na gruntach III klasy bonitacyjnej oraz na gruntach leśnych.

W wyniku analizy powyższych terenów pod kątem bonitacji gleb i ich powierzchni wyznaczono zasięgi obszarów wymagających zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Tereny wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na nierolnicze zlokalizowane są:

- w sołectwie Gorzkowice:
 - zabudowa produkcyjna i zaplecza technicznego oraz zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna na zachód od osiedla Wlk. Proletariatu,
 - zabudowa zagrodowa w północnej części sołectwa;
- w sołectwie Gorzkowiczki:
 - zabudowa zagrodowa w południowej części sołectwa;
- w sołectwie Sobaków:
 - zabudowa zagrodowa zlokalizowana na południe od wsi Sobaków;
- w sołectwie Szczepanowice:
 - rozbudowa zabudowy zagrodowej we wsi Szczepanowice;
- w sołectwie Plucice:
 - rozbudowa zabudowy zagrodowej we wsi Plucice;
- w sołectwie Szczukocice:
 - zabudowa produkcyjna i zaplecza technicznego w północno-zachodniej części sołectwa.

Na terenie gminy nie występują tereny wymagające zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na grunty nieleśne.

Zasięgi ww. obszarów przedstawiono na rysunku zmiany studium „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”

9. Obszary, na których będą rozmieszczone inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym i lokalnym

W obszarze gminy Gorzkowice nie występują przedsięwzięcia umieszczone w programach zadań rządowych.

Natomiast propozycję do ww. programów mogą stanowić:

- modernizacja drogi krajowej nr 91,
- modernizacja istniejącej linii kolejowej wraz z bezkolizyjnym przejazdem na skrzyżowaniu z drogą powiatową 3915E.

Planuje się natomiast następujące inwestycje celu publicznego:

o znaczeniu ponadlokalnym:

- modernizacja dróg powiatowych nr 3915E, 1513E związana z podniesieniem kategorii do drogi wojewódzkiej klasy G z przystosowaniem odpowiednich parametrów, wraz z budową obwodnicy miejscowości Gorzkowice stanowiącej fragment docelowego przebiegu ww. drogi wojewódzkiej; powyższe zadanie nie jest ujęte w wykazie przedsięwzięć Województwa Łódzkiego będącymi wieloletnimi programami, projektami lub zadaniami finansowymi z budżetu Województwa Łódzkiego na lata 2012 – 2028,
- budowa linii napowietrznej 400 kV relacji Rogowiec – Kielce,
- przebudowa linii 110 kV Gorzkowice – Komuna Paryska na linię dwutorową,
- budowa gazociągu wysokiego ciśnienia o średnicy 500 mm relacji Wolbórz – Piotrków Trybunalski – Częstochowa,
- budowa stacji redukcyjno-pomiarowej gazu I-go stopnia,
- budowa zbiorników wodnych „Plucice”, „Pieńki Stolarskie”, „Kotków”, „Krzemieniowice”,
- rewaloryzacja zabytkowego parku w Cieszanowicach,
- realizacja szlaków:
 - „Kolei Warszawsko – Wiedeńskiej”,
 - „Szlaka Zamków”;

o znaczeniu lokalnym:

- zadania z zakresu ochrony środowiska kulturowego:
 - rewitalizacja i rewaloryzacja historycznego układu przestrzennego miejscowości Gorzkowice wraz z modernizacją programowo-przestrzenną skweru w centrum wsi,
 - realizacja placu zabaw w sąsiedztwie fortalicy „Kopiec”,
 - przebudowa OSP z przeznaczeniem na dom kultury,
- zadania remontowe i inwestycyjne w zakresie utrzymania dróg:
 - modernizacja dróg gminnych;
- zadania inwestycyjne z zakresu zaopatrzenia w wodę:
 - rozbudowa wodociągów,
 - rozbudowa i modernizacja stacji wodociągowej „Szczukocice”;
- zadania inwestycyjne z zakresu oczyszczania ścieków:
 - rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej w Gorzkowicach,
 - budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;
- zadania inwestycyjne z zakresu elektroenergetyki:
 - budowa oświetlenia ulicznego;

- zadania z zakresu ochrony środowiska przyrodniczego:
 - zalesianie gruntów najniższych klas bonitacji,
 - zaopatrzenie w energię ciepłą z ekologicznych źródeł (gaz, oleje o niskiej zawartości siarki, energia elektryczna).

Szczegółową listę inwestycji celu publicznego ujęto w „Strategii rozwoju gminy Gorzkowice na lata 2008-2015”. Kolejność i ewentualne uruchamianie inwestycji będzie uwarunkowane możliwościami finansowymi gminy oraz możliwością pozyskania funduszy zewnętrznych.

V. UZASADNIENIE ZAWIERAJĄCE OBJAŚNIENIA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ ORAZ SYNTEZA USTALEŃ

Sporządzenie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest niezbędnym ogniwem procesu planowania przestrzennego, który ustawowo jest procesem ciągłym. Studium, jako etap poprzedzający plany miejscowe, wskazuje pełen zakres możliwości przedsięwzięć planistycznych oraz realizacji idei i zamierzeń rozwoju lub ograniczeń czy ochrony, w bliskiej i dalszej perspektywie czasowej.

W oparciu o uwarunkowania w pełnym zakresie problemowym, tzn. przestrzenno-historycznym z uwzględnieniem cech szczególnych miejsca i jego tożsamości, przyrodniczo-ekologicznym, komunikacyjnym zarówno jako system lokalny, jak i w powiązaniach zewnętrznych, infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społeczno-gospodarczej, a także według zamierzeń organów nadrzędnych oraz wskazań władz samorządu lokalnego zaproponowano koncepcję rozwoju gminy. Koncepcja ta określa i realizuje w myśl zasad rozwoju zrównoważonego jego podstawowe kryteria tj.:

- **cele społeczne** realizowane przez takie kształtowanie struktur przestrzennych, aby społeczeństwu umożliwić stopniowe osiągnięcie coraz lepszej jakości życia poprzez proporcjonalne rozmieszczenie ludności w stosunku do miejsc pracy i pojemności osiedleńczej układów osadniczych, zachowanie prawidłowych relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami zamieszkania, pracy, odpoczynku, usług i administracji, wskazanie korzystnego techniczno-przestrzennego standardu środowiska człowieka, kształtowanie środowiska przestrzennego kreującego nowe jakościowo potrzeby i wartości społeczne;
- **cele kulturowe** osiągnięte przez takie kształtowanie struktur przestrzennych, które chronią istniejące dziedzictwo kulturowe przed zniszczeniem lub dewastacją poprzez powiązanie obiektów historycznych z krajobrazem naturalnym i wkomponowanie ich we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne;
- **cele ekologiczne** osiągnięte przez kształtowanie struktur przestrzennych oddziałujących hamująco na dewastację środowiska i tworzących warunki umożliwiające jego aktywną ochronę poprzez zgodność charakteru i struktury zagospodarowania przestrzennego z cechami i walorami środowiska przyrodniczego, zgodność intensywności zagospodarowania z naturalną chłonnością środowiska oraz jego odpornością na zniszczenia, eksponowanie wartości krajobrazowych i ich harmonijne łączenie z zagospodarowaniem, tworzenie warunków zapewniających ochronę unikatowych wartości środowiska oraz umożliwiających odzyskanie utraconej równowagi ekologicznej;
- **cele ekonomiczne** osiągnięte przez kształtowanie struktur przestrzennych tworzących warunki wzrostu efektywności gospodarowania poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i istniejącego majątku, kształtowanie elastycznych struktur przestrzennych podatnych na dalszy rozwój, kształtowanie warunków przestrzennych tworzących korzystne procesy, kształtowanie układów przestrzennych, których struktura zwiększa sprawność i niezawodność funkcjonowania

oraz wskazuje kierunki rozwoju gminy na czas najbliższy i dla dalszej perspektywy czasowej. Generalnie, za zasadę przyjmuje się **ochronę i rozwój** oraz **przekształcenia i intensyfikację** istniejących walorów i zjawisk.

W ramach ochrony i rekultywacji wskazuje się:

- uwzględnienie obszarów dolinnych i wododziałowych jako priorytetowych w skali regionalnej.

Jako wartości **rozwojowo-przekształcające** wprowadza się stopniowe przekształcanie rozproszonej zabudowy zagrodowej na różne formy aktywności gospodarczej wspomagające rozwój społeczno-gospodarczy oraz uaktywnienie gospodarcze potencjalnych obszarów obsługujących komunikację.

Ochronie powinien podlegać potencjał gleb dobrych, stanowiący podstawę rozwoju rolnictwa gminy. W ramach przekształceń wskazuje się na konieczność zmiany struktury użytkowania obszarów rolniczych. Dotyczy to przede wszystkim obszarów gleb słabych oraz nieużytków i ich stopniowego zalesiania. Podniesienie lesistości i pełne wykorzystanie wartościowych rolniczo gleb pozwoli na rozwój i intensyfikację gospodarki rolniczej i leśnej.

Rozproszona struktura osadnicza nakazuje dążenie do koncentracji i komasacji terenów zabudowanych. Będzie to proces bardzo odległy w czasie, ale musi być celowy.

Realizacja zadań powinna obejmować różne perspektywy czasowe, niejednokrotnie determinowane czynnikami będącymi poza Samorządem Gminy, ale przede wszystkim procesy rozwojowe powinny być sukcesywne i celowe.

Kierunki rozwoju wskazane w niniejszej zmianie studium wskazują na możliwość większej aktywności gospodarczej, dostosowanej do zmiennych uwarunkowań i potrzeb, a jednocześnie chroni i rozwija istniejące walory przyrodniczo-kulturowe i wskazuje możliwość lepszych warunków życia jej mieszkańców oraz podnoszenia rangi gminy w strukturze województwa.